

Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike

Ministerstvo práce,
sociálnych vecí a rodiny
Slovenskej republiky

Financované Európskou úniou
z Európskeho fondu pre integráciu
štátnych príslušníkov tretích krajín
Solidarita pri riadení migračných tokov

máj 2009

Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike

máj 2009

Ministerstvo práce,
sociálnych vecí a rodiny
Slovenskej republiky

Financované Európskou úniou
z Európskeho fondu pre integráciu
štátnych príslušníkov tretích krajín
Solidarita pri riadení migračných tokov

Úvodné slovo

Na Slovensku problematika integrácie cudzincov nemá dlhú históriu. Podobne ako migračná politika, zostáva integračná politika skôr na pokraji sociálneho a politického dialógu, akoby v tieni naliehavejších aktuálnych problémov.

Európska komisia však v zmysle európskej migračnej a integračnej politiky zdôrazňuje najmä aspekt ľudského a kultúrneho potenciálu migrantov, ktorí sú v podmienkach účinne riadenej migrácie zdrojom obohatenia a ekonomického prínosu pre prijímajúcu spoločnosť. Podpora základných práv, zamedzenie diskriminácie a rovnosť príležitostí sa tak stávajú kľúčovými pre integráciu i zachovanie sociálnej súdržnosti.

Dostávate do rúk publikáciu, ktorá predstavuje prvú ucelenú koncepciu integrácie cudzincov v Slovenskej republike a má ambíciu stať sa inšpiráciou a námetom pre tvorcov politik, predstaviteľov orgánov štátnej správy, mimovládne organizácie, dobrovoľníkov a predstaviteľov občianskej spoločnosti. Tento dokument, predložený Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, vláda SR prerokovala a schválila na svojom zasadnutí 6. mája 2009.

Publikácia v jednotlivých kapitolách predstavuje integračné opatrenia v najdôležitejších oblastiach integračných aktivít, akými sú zamestnávanie cudzincov a ich prístup na trh práce ako základnej podmienky úspešnej integrácie, zabezpečenie prístupu k vzdelaniu, k bývaniu, sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti, či opatrenia v oblasti kultúrnej a občianskej integrácie cudzincov. Publikácia predstavuje aj nástroje a mechanizmy pre spoluprácu a koordináciu aktivít hlavných subjektov v tejto oblasti.

V dnešnom globalizovanom svete sa migrácia stáva javom globálnym. Aj preto veríme, že myšlienka integrácie cudzincov do spoločnosti si postupne získa aj na Slovensku podporu a pochopenie na rôznych úrovniach, aby cudzinci na našom území našli svoj nový domov a vhodné podmienky pre svoju prácu a život ich rodín.

Na vypracovaní integračnej stratégie sa spolupodielali viaceré subjekty štátnej správy, samospráva, akademická obec, predstavitelia medzinárodných organizácií, mimovládny sektor a zástupcovia komunit cudzincov žijúcich na Slovensku. Významnú úlohu pri jej vypracovaní zohrala Medzirezortná expertná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov pri MPSVR SR, ktorá je koordinácnym orgánom MPSVR SR pre realizáciu úloh v oblasti migračnej a integračnej politiky SR.

Podobne ako samotný dokument „Koncepcia integrácie cudzincov v SR,“ aj táto publikácia vznikla vďaka finančnej podpore Európskej komisie, v rámci národného projektu. Európskeho fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín (EIF) „Vypracovanie analýz a odporúčaní pre tvorbu koncepcie integrácie cudzincov v SR.“ Projekt umožnil finančne podporiť aj spomínané pracovné stretnutia na rôznych úrovniach, vrátane dialógu s predstaviteľmi komunit cudzincov.

Podľa predstáv Komisie je otázka nového smerovania a vymedzenia práv a povinností migrantov v krajinách EÚ významnou oblasťou politík členských krajín EÚ. Vypracovaním integračnej koncepcie chce predkladateľ prispieť k vízii tolerantnejšieho Slovenska ako modernej európskej krajiny rešpektujúcej jej tradičné hodnoty i novodobé posolstvo solidarity.

Obsah:

1. Úvod ku koncepcii integrácie cudzincov	6
1.1. Politiky integrácie cudzincov v rámci EÚ	
1.2. Vnútroštátny kontext vývoja podmienok pre realizáciu politiky integrácie v SR	
2. Princípy a ciele integračnej politiky cudzincov	12
2.1. Stratégia integračnej politiky SR	
2.2. Charakteristika cieľovej skupiny, štatistika, právne postavenie cudzincov	
2.3. Indikátory - predpoklady a ukazovatele úspešnosti integrácie cudzincov	
3. Hlavné oblasti integračných aktivít	23
3.1. Zamestnanosť a prístup na trh práce	
3.2. Ubytovanie (prístup k sociálnemu bývaníu)	
3.3. Vzdelávanie (jazykové kurzy, rekvalifikácia, medzinárodné uznávanie dokladov)	
3.4. Sociálne zabezpečenie	
3.5. Zdravotná starostlivosť	
3.6. Začlenenie cudzincov do majoritnej spoločnosti (občianska participácia, vzťahy s miestnou komunitou, zvyšovanie povedomia, informačná a komunikačná stratégia)	
3.7. Nadobúdanie štátneho občianstva	
4. Návrh dlhodobých legislatívnych a praktických opatrení v oblasti integračnej politiky	76
4.1. Legislatívne úpravy výkonu štátnej správy v oblasti integrácie cudzincov	
4.2. Legislatívne úpravy na úrovni územných samospráv, miest a obcí	
5. Zavedenie politiky integrácie do programov a projektov na podporu integračných aktivít	81
6. Spolupráca s partnermi	82
6.1. Spolupráca s medzinárodnými organizáciami, mimovládnyimi organizáciami, sociálnymi partnermi, komunitami cudzincov	
6.2. Úloha Medzirezortnej expertnej komisie pre oblasť migrácie a integrácie cudzincov (pri MPSVR SR)	
7. Finančné a personálne zabezpečenie realizácie Koncepcie integrácie cudzincov v SR	86
7.1. Finančné zdroje na úrovni štátneho rozpočtu	
7.2. Finančné zdroje na úrovni EÚ (Európsky sociálny fond, Európsky fond pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín)	
8. ZávERY, stratégia a vízia rozvoja migračnej a integračnej politiky SR	90

1. Úvod ku Koncepcii integrácie cudzincov v SR

Migrácia je významnou súčasťou dejín Európy. Ako celospoločenský fenomén tu bola, je a bude. História dokazuje, že ani žiadna kríza migráciu nezastavila a nezastaví. Zahraničná migrácia je v súčasnosti významným charakteristickým prejavom globalizácie a jednou z hlavných výziev 21. storočia. **Integračná politika** ako súčasť globálneho prístupu k migrácii je zároveň jednou z **hlavných priorít agendy Európskej únie**.

Slovenská republika bola spočiatku pre svoje územné postavenie skôr tranzitnou krajinou. Vstupom do Európskej únie sa SR z krajiny emigrantov stáva cieľovou krajinou pobytu pre cudzincov. K dôvodom pre migráciu cudzincov na Slovensko postupne pribudli aj zlepšujúce sa životné podmienky v krajine a hospodársky rast. Inštitucionálne zabezpečenie integračnej politiky a skvalitnenie procesu integrácie cudzincov sú však pre Slovensko stále novou skúsenosťou a urgentnou výzvou.

Problematike legálnej migrácie a integrácie cudzincov sa doteraz na Slovensku nevenovala dostatočná pozornosť. Existujúca „Koncepcia migračnej politiky v SR“ (2005), už nepostihuje vývoj v nových podmienkach, vyžaduje prehodnotenie a definovanie stratégie prijímania migrantov z tretích krajín.

Cieľom predloženého návrhu je vypracovanie Koncepcie integrácie cudzincov v SR, ktorá určuje **legislatívne, organizačné, koncepcné a praktické opatrenia** a definuje hlavné ciele a nástroje integračnej politiky SR. Dokument predstavuje základný rámec pre spoluprácu a koordináciu hlavných subjektov v tejto oblasti. Na jeho vypracovaní sa spolupodieľali viaceré subjekty štátnej správy, samospráva, akademická obec, predstavitelia medzinárodných organizácií, mimovládny sektor a zástupcovia komunít cudzincov na Slovensku.

Koncepcia integrácie cudzincov v SR z hľadiska časového horizontu predstavuje dlhodobejšiu víziu na obdobie približne desiatich rokov, pričom výraznejší nárast počtu cudzincov v SR sa predpokladá až asi od roku 2015.

Navrhané legislatívne a konkrétne praktické opatrenia v oblasti integrácie definujú úlohy **na obdobie najbližších troch až piatich rokov**. Realizácia týchto opatrení sa bude priebežne vyhodnocovať prostredníctvom vyhodnocovacích plánov. Jednotlivé integračné opatrenia sa budú prehodnocovať a aktualizovať v intervaloch jedného – dvoch rokov, a to vzhľadom na aktuálne potreby trhu práce, či aktuálne počty cudzincov v SR

Krátkodobé aj dlhodobé ciele, navrhnuté v dokumente, vychádzajú zo všeobecne uznávaného predpokladu, že integrácia imigrantov do spoločnosti prijímajúcej krajiny je **kontinuálny, dlhodobý a dynamický obojstranný proces**, ktorý zahŕňa jednak cudzincov, legitímne sa zdržiavajúcich v prijímajúcej krajine, ako aj obyvateľov hostiteľskej spoločnosti. Aktívna povaha integračných politík pritom zdôrazňuje potrebu vzájomného rešpektovania sa a recipročného uznávania práv a povinností oboch skupín. Slovenská republika považuje komunity cudzincov za integrálnu súčasť našej spoločnosti a oceňuje ich prínos v hospodárskej, kultúrnej, vzdelanostnej, ľudskoprávnej a spoločenskej oblasti.

1. 1. Politiky integrácie cudzincov v rámci EÚ

Integrácia cudzincov predstavuje jednu z kľúčových otázok migračnej politiky EÚ. Intenzívne sa diskutuje o otázkach vzájomného pôsobenia **migračnej a integračnej politiky**, ako aj o dosahu týchto politík na hospodárske a sociálne ciele prijímajúcich krajín, rozvoj celej EÚ.

V rámci EÚ vládne zhoda v definovaní všeobecného cieľa integrácie – nadobudnutia **sebestačnosti migrantov**. V zmysle tohto cieľa majú vlády členských krajín umožniť prisťahovalcom, aby viedli nezávislý život, pokiaľ ide o bývanie, zamestnanie, vzdelávanie, sociálne siete, zdravotnú starostlivosť a účasť na živote spoločnosti. Sebestačnosť migranta zahŕňa aj jeho prístup k verejným inštitúciám, službám, zariadeniam a právam väčšinovej spoločnosti.

Amsterdamská zmluva priniesla zmenu prístupov, politiky a manažmentu migrácie. Úsilie EÚ smeruje k vytváraniu spoločných modelov imigračnej, azylovej a integračnej politiky. Európska rada na zasadnutí v Solúne v roku 2003 označila za jednu z priorít vypracovanie komplexnej politiky v oblasti **integrácie štátnych občanov tretích krajín** s povoleným pobytom v krajinách EÚ. Tieto závery boli rozpracované v dokumente „**Spoločné základné princípy politiky integrácie prisťahovalcov v EÚ**“ (2004), príloha 1.

Haagsky program, schválený Európskou radou v roku 2004 na roky 2005 – 2010, zdôraznil význam otvorenej diskusie o ekonomickom prisťahovalectve na úrovni EÚ a lepšej koordinácie vnútroštátnych integračných politík. Následne prijatý „**Plán politiky pre legálnu migráciu**“ (COM 669/2005), zameraný na štátnych príslušníkov z tretích krajín vyzdvihol význam integračných politík a financovania integračných cieľov. Začalo sa diskutovať o otázkach pozitívnych vzťahov medzi migráciou a rozvojom, prepojení migračnej a rozvojovej politiky, dosahu integrácie na hospodárske a sociálne ciele prijímajúcich krajín, ekono-

mickej sebestačnosti migrantov a zefektívnení integračných opatrení na rôznych úrovniach, a to štátnej, regionálnej a miestnej.

Komisia 1. septembra 2005 predložila „**Spoločný program pre integráciu – Rámec pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín do EÚ**“ (COM 389/2005), v ktorom stanovila pracovný rámec pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín v Európskej únii.

Čoraz väčší počet členských krajín na základe odporúčaní EÚ prehodnocuje národné imigračné politiky, upravuje stratégie prijímania príslušníkov tretích krajín a modifikuje prístupy v oblasti integrácie cudzincov. Hľadajú sa nové možnosti podpory legálnej migrácie, ako formy potierania nelegálnej migrácie. Krajiny EÚ čoraz väčšmi priznávajú, že nedostatočná integrácia cudzincov môže viesť k niektorým závažným problémom, ako je spoločenské napätie a sociálna exklúzia. Obavy, že nedostatočne integrovaní prisťahovalci sa môžu stať pre väčšiu spoločnosť vážnym problémom, vedú k snahám o dynamické zdokonaľovanie integračných schém cudzincov.

Významným krokom k tvorbe spoločnej imigračnej a azylovej politiky bolo schválenie **Európskeho paktu o prisťahovalectve** a azyle Európskou radou na zasadnutí v dňoch 15. – 16. 10. 2008. Dokument vyzýva členské štáty, aby zaviedli ambiciózne politiky na podporu harmonickej integrácie migrantov s perspektívou trvalého usadenia sa v krajine. Ministerská konferencia o integrácii (3.– 4. november 2008, Vichy, Francúzsko) prijala **Deklaráciu o integrácii cudzincov**, ktorá zdôrazňuje súdržnosť, koordináciu a solidaritu všetkých zainteresovaných strán v oblasti riešenia problematiky integrácie. Pripomína, že integračné politiky sú súčasťou globálneho prístupu k migrácii a zodpovednosťou všetkých členských štátov, pričom v samotnom integračnom procese treba klásť dôraz na rešpektovanie základných hodnôt Európskej únie, prístup k zamestnaniu, vzdelávanie migrantov a medzikultúrny dialóg. EÚ jednoznačne deklaruje, **že integrácia cudzincov je kľúčová pre zachovanie sociálnej súdržnosti** prijímajúcej krajiny a pre jej ekonomický rozvoj.

Popri riešení praktických otázok, týkajúcich sa posilnenia pozitívneho vplyvu migrácie na rozvoj, Európska komisia sa čoraz intenzívnejšie zaoberá aj otázkami inštitucionálneho vytvárania kapacít, zberu dát, analýz a sledovania údajov o migračných tokoch a ich vplyve na rozvoj ekonomiky, otázkami ochrany migrantov, podpory integračných opatrení v prijímajúcich krajinách, novým smerovaním a vymedzením práv a povinností migrantov v krajinách EÚ, či „udržateľnosťou“ kvalifikovaných migrantov.

Zavádzanie spoločnej prístahovaleckej a integračnej politiky zostane aj naďalej prioritou EÚ, pričom tieto otázky budú čoraz väčšími integrované do širších politik Európskej únie pre hospodársky rast a sociálnu inklúziu.

Postupná **harmonizácia legislatívy** s právnymi predpismi Európskej únie a **vytváranie spoločnej integračnej politiky EÚ** sú kľúčovými východiskami predkladanej Konceptie integrácie cudzincov v SR ako základného rámca politiky integrácie cudzincov v Slovenskej republike. Dokument je zároveň výrazom pripravenosti vlády SR podieľať sa na harmonizácii migračných a integračných politik jednotlivých štátov v rámci Európskej únie a efektívnom riadení migrácie a integrácie v Európe.

1.2. Vnútroštátny kontext vývoja podmienok pre realizáciu politiky integrácie v SR

Základnou a prvoradou podmienkou pre prijatie integračnej politiky Slovenskej republiky je určenie a **definovanie úloh migrácie** v celkovom ekonomickom, sociálnom, demografickom, kultúrnom a bezpečnostnom rozvoji krajiny. Zároveň je potrebné pozíčne a koncepcne stanoviť úlohy a ciele legálnej riadenej migrácie za prácou a vymedziť jej skladbu a rozsah. Prijatie integračnej politiky štátu a následná implementácia vhodných integračných opatrení pre cudzincov žijúcich v SR sú nevyhnutnou a neodkladnou súčasťou tohto procesu.

Aj na Slovensku má migračná politika a čiastočne aj politika integrácie cudzincov v SR svoju históriu. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa výrazne menil a vyvíjal charakter migračných tokov.

V Slovenskej republike doteraz nebola definovaná jednotná integračná politika voči prístahovalcom a jej prijatie je nesporne **jednou z naliehavých priorít**.

Slovenská republika nereagovala v dostatočnej miere na rozsiahle významné zmeny a vývoj v oblasti migračných a integračných politik. Zainteresované subjekty upriamili pozornosť zväčša na plnenie medzinárodnoprávných záväzkov SR, úlohy v oblasti azylovej politiky, potlačanie ilegálnej migrácie, či na opatrenia súvisiace s dosahom vstupu Slovenskej republiky do Schengenského priestoru.

Vývoj v oblasti prijímania a implementácie zákonov a legislatívnych noriem bol stimulovaný najmä prístupovým procesom SR do Európskej únie. Opatrenia v oblasti migrácie a integrácie cudzincov sa však nerozvíjali v požadovanom tempe, čo zapríčinilo **výrazné zaostávanie slovenskej integračnej politiky** za

politikami ostatných členských štátov. Táto problematika dodnes nepatrí v SR medzi prioritné politické otázky a zostáva na periférii politického a spoločenského dialógu. O to viac treba otázkam integračnej politiky venovať **okamžitú a intenzívnu pozornosť na úrovni všetkých rezortov**, územných samospráv a mimovládnych organizácií.

Navrhované integračné opatrenia v rámci Koncepcie integrácie cudzincov je nutné chápať aj ako dôsledok súčasnej, ale aj predpokladanej migrácie.

Niektoré aspekty integračného procesu v prepojení s existujúcou migračnou politikou sú čiastočne obsahom viacerých dokumentov, z ktorých možno vychádzať pri charakterizovaní súčasného stavu a východísk v oblasti integračnej politiky v podmienkach Slovenskej republiky.

Uznesením vlády č.11 z 12. januára 2005 bola schválená **Koncepcia migračnej politiky SR**. Tento dokument po prvýkrát v podmienkach SR definoval základné zámery, princípy, politiky a nástroje migračnej politiky. Vláda SR svojim uznesením zároveň uložila jednotlivým rezortom úlohu rozpracovať koncepciu na podmienky príslušných rezortov a vytvoriť podmienky na plnenie úloh vyplývajúcich z Koncepcie migračnej politiky SR. Dokument definuje legislatívne, inštitucionálne a organizačné aspekty migrácie, prístupy v oblasti medzinárodnej spolupráce a politiky v oblasti prevencie boja s nelegálnou migráciou a zdôrazňuje potrebu harmonizácie právnych predpisov Slovenskej republiky s právom Európskych spoločenstiev a EÚ v oblasti migrácie.

Špecificky sa problematikou integrácie cudzincov v podmienkach SR zaoberá doteraz jediný dokument, a to „**Komplexné riešenie procesu integrácie cudzincov s priznaným postavením utečenca**,“ ktorý vláda SR prijala uznesením č. 105 zo 6. februára 1996. Dokument predstavuje integračné opatrenia zamerané iba na cudzincov, ktorým bol udelený azyl (v znení vtedajšej legislatívy priznané postavenie utečenca) a nezahŕňa kategóriu legálnych ekonomických migrantov. V dokumente sa konštatuje, že „absentuje koncepčný systémový prístup, ktorý by umožňoval integrovať utečencov v intenciách, ktoré by boli pre štát z hľadiska možností, ale i medzinárodných záväzkov prijateľné.“

Zabezpečenie realizácie integrácie utečencov sa pritom navrhuje na dvoch úrovniach: a to republikovej („vláda SR každoročne, ako súčasť rozpočtu ministerstva vnútra, schvaľuje príslušnú finančnú čiastku účelových prostriedkov, z ktorých sa realizuje aj financovanie integrácie utečencov“) a na úrovni rezortnej („ministerstvo vnútra, v spolupráci so zainteresovanými ministerstvami, obcami, UNHCR a mimovládnyimi organizáciami“).

Napriek tomu, že dokument je zameraný výlučne na cieľovú skupinu cudzincov s priznaným postavením utečenca, predstavuje nateraz **jediný koncepčný materiál** v podmienkach SR v oblasti integračnej politiky.

Okrem vyššie uvedených dokumentov boli po prvýkrát opatrenia v oblasti pracovnej a sociálnej integrácie čiastočne definované v materiáli „Rozpracovanie Konceptie migračnej politiky SR na podmienky MPSVR SR.“ MPSVR SR v roku 2005 v ňom navrhlo niektoré špecifické opatrenia pre jednotlivé cieľové skupiny migrantov a proces ich začleňovania do spoločnosti. Dokument síce predstavuje niektoré opatrenia na zabezpečenie monitorovania migračných tokov na trhu práce a na podporu sociálnej integrácie migrantov, nie je však záväzným návrhom komplexných integračných opatrení.

Doteraz neexistujúca prepojenosť medzi integračnými aktivitami realizovanými Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR zapríčiňuje markantné zaostávanie krajiny v reálnom procese integrácie cudzincov do spoločnosti ako jednom z najvýznamnejších komponentov migračnej politiky štátu.

MPSVR SR v septembri 2007 vypracovalo na žiadosť Národnej rady SR a predložilo na jej rokovanie „**Správu o opatreniach v oblasti riadenej migrácie zo strany Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny.**“ Správa analyzuje situáciu v SR v oblasti zamestnávania cudzincov s dôrazom na celkové demografické trendy a hospodárske prognózy. Zdôrazňuje odporúčania Komisie na vytvorenie spoločnej stratégie v oblasti riadenej migrácie a prisťahovalectva.

Významným impulzom k vypracovaniu integračnej politiky bolo uznesenie vlády SR č. 415 z 9. mája 2007 k návrhu súhrnnej správy o stave plnenia úloh vyplývajúcich z rozpracovania Konceptie migračnej politiky Slovenskej republiky na podmienky jednotlivých rezortov za roky 2005 – 2006. Vláda SR týmto uznesením uložila ministerke práce, sociálnych vecí a rodiny SR, podpredsedovi vlády a ministrom vnútra SR „**priať účinné opatrenia na zabezpečenie úloh spojených s vytváraním podmienok súvisiacich s integráciou migrantov do spoločnosti**“ a na ich základe vytvoriť právne, legislatívne a finančné podmienky na presun určitých kompetencií zo štátnej správy na miestne samosprávy a mimovládne organizácie.“

Vláda SR následne uložila úlohu vypracovať integračnú politiku aj svojim **uznesením č. 390 z 11. júna 2008** k Súhrnnej správe o stave plnenia úloh vyplývajúcich z rozpracovania Konceptie migračnej politiky Slovenskej republiky na podmienky jednotlivých rezortov za rok 2007. Uznesenie ukladá ministerke prá-

ce, sociálnych vecí a rodiny SR, podpredsedovi vlády Slovenskej republiky a ministrovi vnútra SR „prijíť účinné opatrenia koncepcného charakteru na zabezpečenie procesu integrácie migrantov do spoločnosti s dôrazom na efektívne čerpanie finančných prostriedkov zo zdrojov a fondov Európskej únie.“ Vláda SR zároveň týmto uznesením uložila úlohu „prehĺbiť súčinnosť a spoluprácu so Združením miest a obcí Slovenska a Úniou miest Slovenska pri vytváraní sociálnych, pracovných a materiálno-technických podmienok, nevyhnutných na integráciu cudzincov a azylantov do spoločnosti.“

Migrácia je dnes realitou, ktorej sa nevyhne žiaden štát. Prehodnotenie migračnej politiky a stanovenie stratégie prijímania migrantov/príslušníkov tretích krajín a následne ich integrácie do spoločnosti je nevyhnutné aj v prípade SR.

Pri príprave Koncepcie integrácie cudzincov v SR boli využité niektoré údaje a odporúčania zo štúdie „Integrácia migrantov v Slovenskej republike – výzvy a odporúčania pre tvorcov politik“ (Bargerová, Divinský, IOM 2008). Tento dokument predstavuje prvú komplexnejšiu analýzu súčasného stavu v oblasti integrácie cudzincov na Slovensku a navrhuje potrebné integračné opatrenia v rôznych oblastiach.

2. Princípy a ciele integračnej politiky cudzincov

2.1. Stratégia integračnej politiky SR

Obsahom Koncepcie integračnej politiky SR sú predovšetkým **legislatívne, organizačné, koncepcné a praktické opatrenia** na realizáciu hlavných zámerov a úloh v oblasti podpory integrácie cudzincov žijúcich na území SR. Pri tvorbe dokumentu MPSVR SR vychádzalo predovšetkým zo všeobecne platných **Spoločných základných princípov integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie**.

Navrhované integračné opatrenia smerujú k ďalšiemu priblíženiu právneho postavenia dlhodobo a legálne žijúcich cudzincov z tretích krajín na území SR k právnomu postaveniu občanov SR. V súlade so základnými hodnotami a demokratickými princípmi Európskej únie majú zároveň prispievať k systematickej ochrane práv cudzincov žijúcich v SR, prekonaniu nepriaznivých podmienok v počiatočnom procese integrácie a celkovému skvalitneniu integračného manažmentu.

Ide najmä o integračné opatrenia na úrovni štátnej správy – ministerstiev a príslušných orgánov štátnej správy, územnej samosprávy, ako aj ostatných aktérov v oblasti migračnej politiky, ako napr. medzinárodných organizácií, mimovládnych organizácií, občianskych združení, vedeckých inštitúcií, atď.

Pri vypracovaní návrhov legislatívnych a praktických integračných opatrení vychádzalo MPSVR SR predovšetkým z **analýzy postavenia, potrieb a problémov cudzincov** žijúcich v SR, z doterajších praktických skúseností z vývoja integračnej politiky na Slovensku a aj z medzinárodných poznatkov, integračných politik a plánov členských štátov EÚ a ich skúseností. Využitie boli aj analýzy a štúdie MPSVR SR, MV SR, Úradu IOM na Slovensku, výskumných a vedeckých inštitúcií, prognózy vývoja na trhu práce, prognózy nezamestnanosti, predpokladaného vývoja migrácie a demografických, environmentálnych a ekonomických aspektov migrácie a iné zdroje.

Významnou mierou sa spolupodieľali na vypracovaní dokumentu aj členovia **Medzirezortnej expertnej komisie pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov** pri MPSVR SR (MEKOMIC) a piatich pracovných podskupín tejto expertnej komisie. Tieto expertné podskupiny sa stretávali s cieľom prípravy a skvalitnenia opatrení Konceptie integrácie cudzincov v SR v nasledovných oblastiach: legislatívnych otázok a pobytu, zamestnanosti, zdravotníctva a sociálneho zabezpečenia, bývania a vzdelávania. Výsledný predložený dokument zohľadňuje aj závery z dvoch pracovných stretnutí MPSVR SR s cieľovou skupinou integračných politik, tzn. komunitami cudzincov žijúcimi na Slovensku, ktorých predstavitelia mali možnosť vyjadriť sa k navrhovaným integračným opatreniam.

Pri vypracovaní dokumentu predkladateľ vychádzal z kľúčového aspektu: systematického **zistovania a cielavedomého odstraňovania problémov** a prekážok, ktoré bránia cudzincom žijúcim v SR k lepšej integrácii a plnohodnotnému životu. Navrhované integračné opatrenia v ekonomickej, sociálnej, právnej a politickej oblasti sa týkajú koncepcnej, organizačnej i praktickej roviny integračného procesu.

Vo všeobecnosti možno integráciu cudzincov charakterizovať ako proces, v ktorého priebehu dochádza k približovaniu sa domáceho obyvateľstva a cudzincov žijúcich v krajine do jednej spoločnosti. Ide o dvojstranný proces, ktorý si vyžaduje prispôsobovanie zo strany cudzincov na jednej strane a vytvorenie podmienok pre integráciu cudzincov na strane druhej. Skúsenosti dokazujú, že neexistuje nutne súvislosť medzi dĺžkou pobytu na území štátu a stupňom integrácie.

Integračné politiky jednotlivých členských štátov EÚ sa **značne líšia**, a to v otázke stanovenia cieľov, cieľových skupín a spôsobu realizácie integračnej politiky. Vyplyva to najmä z rozdielnej historickej skúsenosti s migráciou v danom štáte, rozdielnym pôvodom migrantov, potrebami a odlišným právnym rámcom. Na druhej strane majú integračné politiky viaceré prvky spoločné, a tak pri formulácii národných stratégií možno vychádzať z niektorých prvkov integračných politik iných členských štátov.

Pojem „integrácia cudzincov“ sa v rámci integračných politik jednotlivých štátov značne odlišuje v dôsledku rôzneho ponímania procesu integrácie, a to od asimilácie až po multikulturalizmus. Asimilačný model predpokladá intenzívny proces adaptácie cudzincov do prijímajúcej spoločnosti, teda jednostranného procesu prispôsobenia sa, počas ktorého sa imigrant vzdáva všetkých odlišných jazykových, kultúrnych a sociálnych charakteristík a stáva sa takmer nerozoznateľným od majoritnej spoločnosti. Multikultúrny model počíta s vytvorením etnických komunit (resp. skupín cudzincov), odlišných od majoritnej spoločnosti v oblasti jazykovej, tak kultúrnej a sociálneho správania a predstavuje krajné ponímanie procesu integrácie, od ktorého väčšina členských štátov EÚ ustupuje.

Slovenská republika sa prikláňa k **integračnému modelu, ktorý je založený na obojstrannej adaptácii** v integračnom procese, v ktorého rámci cudzinci prispievajú k formovaniu spoločnej kultúry a zároveň ich väčšinová spoločnosť rešpektuje a podporuje ich rôznorodosť.

Pod integráciou sa niekedy chápe aj vzájomný vzťah medzi „štátom“ a „migrantom“ alebo proces, v ktorom existuje blízke partnerstvo medzi vládnymi a mimovládnymi činiteľmi na rôznych úrovniach, napr. zamestnávateľmi, odborovými zväzmi, združeniami cudzincov a pod. Z pohľadu EÚ predstavuje proces integrácie **spoločnú zodpovednosť viacerých subjektov**, vyžadujúci si aktívny prístup všetkých zúčastnených, **predovšetkým však aj aktívnu participáciu prišahovalcov** založenú na rešpektovaní ich práv a povinností.

Úlohou koncepcie je navrhnúť integračné opatrenia, ktoré by prispievali k prevencii vzniku ekonomicky, sociálne a kultúrne rozdelenej spoločnosti.

Integračné opatrenia musia viesť k existencii koordinovaných a navzájom prepojených nástrojov a opatrení, ktoré umožnia cudzincom zaradiť sa na pracovný trh, zvládnuť výučbu jazyka prijímajúcej krajiny, zabezpečia im prístup ku vzdelaniu, k zdravotnej starostlivosti, sociálnym službám, k bývaniu a uznaniu kultúrnych špecifik, ako aj uznanie ich jasného právneho štatútu, účasti na občianskom a politickom živote, prípadne aj získanie štátneho občianstva SR.

MPSVR SR pri návrhu integračných opatrení kladlo dôraz na vymedzenie **cieľovej skupiny**, na ktorú sú integračné opatrenia zamerané, definovanie **kľúčových oblastí** integrácie cudzincov a na **úlohu štátu** a ostatných aktérov v procese integrácie cudzincov. Pri tvorbe stratégií integračnej politiky a plánov na riadenú sociálnu a pracovnú integráciu cudzincov, prichádzajúcich na územie Slovenska, predkladateľ dokumentu zohľadnil zároveň aj skutočnosť, že v SR ako aj vo všetkých vyspelých štátoch Európy, dochádza ku stále sa zhoršujúcej demografickej situácii. Podľa štúdie Výskumného demografického centra pri Infostate „Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2025“ bude SR v roku 2030 mať problém s výrazným deficitom ľudí v produktívnom veku.

2.2. Charakteristika cieľovej skupiny koncepcie integrácie cudzincov

Podmienky vstupu a pobytu cudzincov na územie Slovenskej republiky sú upravené v zákone č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona je cudzincom každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky. Táto definícia cudzinca voči definíciám predpisov upravujúcich zamestnávanie cudzincov zahŕňa aj občanov členských štátov EÚ, Európskeho hospodárskeho priestoru a Švajčiarskej konfederácie (spolu tiež „občania EHP“), ktorí sú však z hľadiska právneho postavenia rovní občanom Slovenskej republiky a z hľadiska Koncepcie integrácie cudzincov nie sú významným článkom sledovanej cieľovej skupiny.

Citovaný zákon je v súlade s cudzineckým právom Európskej únie, ktorý ustanovuje všetky práva a povinnosti cudzinca na Slovensku.

Povolenie cudzinca k pobytu na území Slovenskej republiky je základným predpokladom pre jeho integráciu a miera stability pobytu ovplyvňuje kvalitu tejto integrácie. Zákon o pobyte cudzincov o. i. upravuje podmienky na udelenie pobytu, avšak je potrebné si uvedomiť, že ani po splnení všetkých zákonných podmienok na jeho udelenie nie je právny nárok, pretože štát môže zohľadniť aj ďalšie aspekty, akými sú napr. bezpečnosť, verejný poriadok, verejné zdravie a verejný záujem.

Pre oblasť pobytu cudzincov je rozhodujúcim ústredným štátnym orgánom Ministerstvo vnútra SR, ktoré prostredníctvom Úradu hraničnej a cudzineckej polície a jemu podriadených útvarov Policajného zboru rozhoduje o udeľovaní, zmene, zrušení povolenia na pobyt. Miestne a vecne príslušnými na rozhodovanie sú oddelenia cudzineckej polície Policajného zboru podľa miesta pobytu, resp. predpokladaného miesta pobytu cudzinca. Do tohto procesu čiastočne vstupuje aj rezort Ministerstva zahraničných vecí SR, prostredníctvom zastupi-

teľských úradov SR v zahraničí, ktoré sú u niektorých druhov pobytov príslušné na prijímanie žiadostí o povolenie na pobyt žiadosti u udelenie víz na území SR a plnia predovšetkým administratívnu úlohu bez rozhodovacej právomoci.

Ďalšie aspekty a oblasti integrácie cudzincov na území SR upravuje široké spektrum osobitných právnych predpisov z oblasti zamestnávania a podnikania, zákony upravujúce zdravotnú starostlivosť a zdravotné poistenie, zákony upravujúce oblasť sociálneho zabezpečenia a pod. Jedným zo základných cieľov tejto koncepcie je zaviesť uplatňovanie tzv. **integračného mainstreamingu** do prípravy a tvorby legislatívy, teda pri vytváraní rezortných politík, právnych predpisov a pri prijímaní opatrení je potrebné dbať na dopad týchto opatrení na oblasť integrácie cudzincov

Podľa všeobecne platných „Spoločných základných princípov politiky integrácie prisťahovalcov v krajinách Európskej únie,“ integračné opatrenia sú primárne zamerané na cieľovú skupinu vymedzenú nielen typom legálneho pobytu, ale aj dĺžkou tohto pobytu, t. j. na cudzincov legálne a dlhodobo sa zdržiavajúcich na území hostiteľskej krajiny. Rozhodnutie Rady EÚ o zriadení fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín však zdôrazňuje, že Európsky fond pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín, pokiaľ ide o spolufinancovanie konkrétnych akcií, podporujúcich proces integrácie v členských štátoch, by sa mal zameriavať predovšetkým na **štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí práve pricestovali**, preto MPSVR SR vo svojom vymedzení cieľovej skupiny pristúpilo k rozdeleniu cieľovej skupiny podľa typu pobytu, pričom od tohto hľadiska sa budú odvíjať jednotlivé konkrétne integračné opatrenia.

Z uvedených dôvodov vládna koncepcia integrácie cudzincov vymedzuje cieľovú skupinu nasledovne:

Cieľová skupina

Podľa všeobecne platných „Spoločných základných princípov politiky integrácie prisťahovalcov v krajinách Európskej únie“ z 19. novembra 2004, integračné opatrenia sú primárne zamerané na cudzincov legálne a dlhodobo sa zdržiavajúcich na území hostiteľskej krajiny. Preto integračné opatrenia Slovenskej republiky budú zamerané na cudzincov:

1. s udeleným povolením na prechodný pobyt na účel zamestnania, t. j. na osoby uplatňujúce sa na trhu práce,
2. s udeleným povolením na prechodný pobyt na účel podnikania, t. j. na samostatne zárobkovo činné osoby,
3. s udeleným povolením na prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny, t. j. na rodinných príslušníkov – manželky a deti cudzincov uvedených v bode 1 a 2,

4. s právom na prechodný pobyt na základe osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí a ich rodinných príslušníkov,
5. s udeleným povolením na trvalý pobyt,
6. s právom na pobyt na základe registrácie, t. j. na štátnych občanov Európskeho hospodárskeho priestoru,
7. tzv. zvýhodnených, s udeleným povolením na trvalý pobyt, t. j. rodinných príslušníkov občanov Európskeho hospodárskeho priestoru – štátnych občanov tretích krajín,
8. požívajúcich medzinárodnú ochranu udelenú Slovenskou republikou, t. j. osoby s udeleným azylom a poskytnutou doplnkovou ochranou,
9. s udeleným povolením na tolerovaný pobyt, ktorí sú maloletým dieťaťom nájdeným na území SR,
10. s udeleným povolením na tolerovaný pobyt, ktorí sú obeťou trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi.

Integrácia cudzincov, ktorým štát poskytuje medzinárodnú formu ochrany, je upravená v dokumente „Komplexné riešenie procesu integrácie cudzincov s priznaným postavením utečenca,“ ale z dlhodobého hľadiska dochádza k prelianiu týchto cieľových skupín, preto nie je možné ich vylúčiť z Koncepcie integrácie cudzincov v SR.

Primárnym záujmom Slovenskej republiky je integrácia cudzincov, ktorí majú na území Slovenskej republiky povolený pobyt najmenej jeden rok.

MPSVR SR ako inštitúcia, ktorej cieľom je zabezpečiť vzájomnú solidaritu, ochranu rodín a sociálne slabších a vylúčených skupín obyvateľstva, vychádza pri definovaní cieľových skupín z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd. Napríklad princíp 3. Spoločných základných princípov integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie zdôrazňuje riziká spojené s takouto exklúziou, ako sú účasť na nelegálnej práci, nelegálnom zamestnávaní, riziká spojené so zneužívaním takýchto osôb, alebo ich zapojenie do kriminálnych aktivít.

Zároveň sa integračné opatrenia (najmä výučba slovenského jazyka) budú týkať aj cudzincov mladších ako 18 rokov s povoleným pobytom rovnakého druhu ako ich rodičia, ktorí sú uvedení v cieľovej skupine pod bodmi 1. až 6.

MPSVR SR ako predkladateľ dokumentu navrhuje, aby sa niektoré vybrané integračné opatrenia (napr. výučba slovenského jazyka, prístup k bývaniu, sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti) vzťahovali aj na cudzincov prichádzajúcich z krajín EHP, teda občanov členských krajín EHP.

Štatistika, právne postavenie cudzincov

Podľa údajov Úradu hraničnej a cudzineckej polície MV SR (UHCP), na povolenom pobyte v SR (tzn. prechodnom, trvalom a tolerovanom pobyte) bolo v roku 2004 evidovaných celkovo 22 108 cudzincov, v roku 2005 25 635 osôb a v roku 2006 32 153 cudzincov.

K 31. decembru **2007 bolo v SR evidovaných 41 214 cudzincov na akomkoľvek druhu pobytu, a to vrátane občanov EÚ, EHP. K 31. 12. 2008** bolo v SR evidovaných na legálnom pobyte už **52 706 cudzincov vrátane občanov EÚ, EHP**, pričom štátnym príslušníkom tretích krajín bolo v roku 2008 povolených spolu 11 553 prechodných pobytov, 7 694 trvalých pobytov a 225 tolerovaných pobytov.

Od roku 2004 do roku 2008 tak počet cudzincov s povolením na pobyt v SR vzrástol viac než dvojnásobne, o 30 598, čo je vysoký prírastok cudzincov naznačujúci príťažlivosť krajiny pre cudzích štátnych príslušníkov.

Okrem stále dominujúcej Českej republiky (podiel prisťahovalcov z nej však klesol z 56 % v r. 2000 na 21 % v r. 2006), cudzinci prichádzajú najmä z Poľska, Maďarska, Ukrajiny, Srbska, Čiernej Hory a Ruskej federácie; zvýšil sa podiel osôb z Rumunska a Bulharska. Počet prisťahovaných na trvalý pobyt zo „starých“ členských krajín EÚ sa rovnako zvýšil, a to desaťkrát. Ide najmä o osoby pochádzajúce z Nemecka, Rakúska, Veľkej Británie, Francúzska a Talianska. V posledných rokoch rozširujú komunity cudzincov na Slovensku aj imigranti z tretích krajín, najmä prisťahovalci z Ázie, najmä z Vietnamu, Číny a Južnej Kórey.

V roku 2006 tvorili cudzinci z celkovej populácie v Slovenskej republike 0,6 %. Medzi najpočetnejšie skupiny z tretích krajín patrili štátni príslušníci Ukrajiny (3927), Ruska (1311), Vietnamu (1063), Číny (898), Južnej Kórey (837) Srbska, a Čiernej Hory (740).

Napriek tomu, v medzinárodnom kontexte je Slovenská republika charakteristická dlhodobo **najnižším podielom cudzincov** s povolením na pobyt medzi 25 členskými krajinami Únie (Eurostat, 2006).

Počty zamestnaných cudzincov na pracovnom trhu v SR v posledných rokoch síce narastajú, no sú podstatne nižšie v porovnaní so zamestnanými cudzincami v tradičných imigrantských európskych krajinách.

V roku 2004 bolo evidovaných na trhu práce 2 679 cudzincov, z toho 1050 z tretích krajín. Ku koncu roka 2005 to bolo 5497 cudzincov na trhu práce, z nich

1 565 z tretích krajín, ku koncu roka 2006 bolo evidovaných na trhu práce z celkového počtu 6 546 cudzincov 1781 z tretích krajín. Počet cudzincov evidovaných na trhu práce v SR vzrástol ku koncu decembra **2007 na 10 233 cudzincov, z nich 2 139 cudzincov bolo z tretích krajín.** K 30. júnu 2008 bolo celkovo evidovaných v SR na trhu práce 15 543 a k 30. októbru 2008 17 054 cudzincov. **K 30. decembru 2008** bolo celkovo evidovaných na trhu práce **14 241** cudzincov, v tom **10 642** občanov krajín EÚ/EHP zamestnaných na základe vydaných informačných kariet a **3 599** bolo **zamestnaných cudzincov na trhu práce z tretích krajín.** V tomto počte bolo **2 514** cudzincov z tretích krajín zamestnaných na základe povolení na zamestnanie a **1 085** cudzincov z tretích krajín zamestnaných na základe informačných kariet.

Z pohľadu štátnej príslušnosti občanov tretích krajín, ktorí sa zamestnávajú v SR, môžeme konštatovať, že najväčší záujem (od vstupu tejto krajiny do EÚ v januári 2007) je u občanov Rumunska, nasledujú občania Českej republiky, Poľska a v poslednom polroku sa prudko zvyšuje záujem občanov Maďarska (ich počet sa za posledných 7 mesiacov zdvojnásobil). Z hľadiska zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín sa významne zdynamizovali počty občanov Vietnamu a Ukrajiny. Práve u občanov posledných dvoch spomenutých krajín očakávame najvyššiu dynamiku rastu záujmu o prácu na Slovensku aj v budúcnosti. Zamestnávanie občanov Kórey priamo súvisí s investíciami kórejských firiem na území SR.

Záujem cudzincov o uplatnenie sa na pracovnom trhu sa teda zvyšuje, pričom tento trend sa týka aj účasti migrantov v oblasti podnikania a pôsobenia samostatne zárobkovo činných osôb (SZČO).

2.3. Indikátory – predpoklady a ukazovatele úspešnosti integrácie cudzincov

S cieľom hlbšieho a presnejšieho hodnotenia miery úspešnosti integračného procesu cudzích štátnych príslušníkov do majoritnej spoločnosti bol stanovený určitý súbor nástrojov – ukazovateľov (indikátorov) integrácie.

Tieto slúžia predovšetkým na:

- analýzu a monitorovanie stavu a vývojových trendov v oblasti integrácie cudzincov,
- identifikovanie a meranie dosiahnutých výsledkov (pokroku, resp. zaostávania),
- plánovanie, riadenie a hodnotenie rozličných integračných programov a projektov,

- formulovanie flexibilných stratégií, politik a priorít integrácie,
- výskumu v oblasti integrácie cudzincov do spoločnosti,
- výmenu informácií o integrácii v medzinárodnom kontexte,
- porovnávanie miery integrácie imigrantov a rozdielov v prístupoch k nej medzi jednotlivými krajinami.

Pre potreby vypracovania „Koncepcie integrácie cudzincov v SR“ a hodnotenie úspešnosti procesu integrácie MPSVR SR so súhlasom IOM – Medzinárodnej organizácie pre migráciu na Slovensku využilo definície indikátorov integrácie, uvedených v publikácii „Integrácia migrantov v Slovenskej republike – výzvy a odporúčania pre tvorcov politik“ (Zuzana Bargerová, Boris Divínsky, 2008).

Indikátory ekonomickej integrácie

- právo na prácu, podmienky pre udeľovanie povolenia alebo registrácie na prácu, iné opatrenia súvisiace so vstupom na pracovný trh,
- podiel ekonomicky aktívnych cudzincov na trhu práce, miera zamestnanosti
- podmienky pre podnikanie a podiel aktívne podnikajúcich cudzincov (živnostníkov),
- zastúpenie cudzincov na pozíciách s vysokou odbornosťou a vzdelaním,
- možnosť uznania pôvodnej kvalifikácie a vedomostí pri vstupe na pracovný trh,
- podiel ekonomicky aktívnych cudzincov v rôznych ekonomických odvetviach,
- miera nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti cudzincov,
- počet a podiel osôb poberajúcich dávky v nezamestnanosti, prístup k sociálnej starostlivosti a sociálnemu poisteniu.

Indikátory sociálnej integrácie

- postoje cudzincov k základným normám a hodnotám prijímajúcej spoločnosti,
- miera identifikácie cudzincov so spoločnosťou, ich subjektívne vyjadrená spokojnosť s postavením a príležitosťami v nej,
- frekvencia oficiálnych a neoficiálnych sociálnych interakcií medzi cudzincami a členmi majoritnej spoločnosti (spolupracovníci, inštitúcie/úrady, priatelia, susedia a i.)
- frekvencia kontaktov cudzincov s krajinou pôvodu,
- existencia a charakter programov sociálnej integrácie pre cudzincov, obzvlášť pre najviac zraniteľné skupiny (ženy, mladiství, invalidi, analfabeti, dôchodcovia),
- intenzita uzatvárania zmiešaných manželstiev a zväzkov,

- stupeň dobrovoľnej izolácie a separácie cudzincov,
- rozsah a závažnosť kriminality páchanej cudzincami, delikvencia mladistvých.

Indikátory zdravotnej integrácie

- prístup k zdravotnej starostlivosti a zdravotnému poisteniu,
- miera chorobnosti cudzincov, predpokladaná dĺžka života cudzincov.

Indikátory vzdelanostnej integrácie

- počet žiakov a študentov spomedzi migrantov na všetkých stupňoch a typoch škôl v porovnaní s celkovým počtom žiakov a študentov,
- uznávanie odbornej kvalifikácie z krajiny pôvodu.

Indikátory jazykovej integrácie

- prístup k výučbe jazyka prijímajúcej spoločnosti,
- možnosti používania jazyka krajiny pôvodu v rámci oficiálnych kontaktov (niektoré inštitúcie a pod.),
- úroveň znalosti jazyka prijímajúcej spoločnosti.

Indikátory kultúrnej a náboženskej integrácie

- stupeň adaptácie a osvojenia si kultúry väčšiny spoločnosti cudzincami,
- rešpektovanie odlišných kultúr cudzincov domácom obyvateľstvom,
- podmienky a podpora organizácií a združení cudzincov,
- možnosť zakladania a prevádzkovania ich kultúrnych centier,
- uznanie/rešpektovanie denominácií cudzincov v prijímajúcej spoločnosti,
- možnosť realizácie verejných skupinových pobožností a iných aktivít v praxi.

Indikátory rezidenčnej integrácie

- prístup k (sociálnemu) bývaniu pre cudzincov,
- potenciálna diskriminácia cudzincov na trhu s nehnuteľnosťami,
- rozsah vlastníctva bytov/domov cudzincami,
- miera preľudnenosti bytových jednotiek cudzincov (priemerný počet osôb v byte),
- postoje miestnych obyvateľov k cudzincom v spoločných obytných štvrtiach
- obojstranný pocit (ne)bezpečia v tejto štvrti,
- stupeň rezidenčnej kumulácie, getoizácie a segregácie cudzincov.

Indikátory občiansko-právnej integrácie

- oprávnenie a podmienky pre dlhodobý (trvalý) pobyt i voľný pohyb cudzincov v krajine,
- mechanizmy ochrany utečencov, miera udelených azylov a obvyklá dĺžka azylovej procedúry,
- spôsobilosť, právo a podmienky na zlúčenie rodiny pre rôzne kategórie cudzincov,
- štatút a rozsah práv členov zlúčenej rodiny,
- zabezpečenie ďalších elementárnych (ústavných a pod.) práv cudzincov
- existencia mechanizmov pre právne poradenstvo a ochranu v prípade potreby,
- možnosť/právo/podmienky na udelenie štátneho občianstva, miera naturalizácie,
- možnosť duálneho občianstva pre imigrantov, resp. ich potomkov.

Indikátory politickej integrácie

- možnosť členstva v politických stranách a hnutiach,
- právo na participáciu cudzincov v odborových organizáciách,
- právo na združovanie v profesijných, spoločenských, komunitných a iných združeniach,
- aktívne a pasívne volebné právo do orgánov územnej samosprávy,
- participácia cudzincov v orgánoch štátnej správy a územnej samosprávy,
- podiel cudzincov v riadiacich funkciách v iných kľúčových inštitúciách a organizáciách.

Indikátory ľudskoprávnej integrácie

- existencia právnych nástrojov a dostupnosť k inštitúciám na ochranu ľudských práv cudzincov,
- ochrana pred zneužívaním cudzincov v rôznych spoločenských sférach, anti-diskriminačné programy,
- reálne a/alebo subjektívne, migrantmi pociťované prejavy rasizmu, diskriminácie a intolerancie,
- prijímanie cudzincov v hostiteľskej spoločnosti (miera xenofóbie),
- prevládajúci obraz o cudzincoch v médiách,
- výskyt rasovo motivovaných trestných činov voči cudzincom.

Navrhované opatrenia pre oblasť indikátorov úspešnosti integrácie cudzincov:

Opatrenie: Vypracovať metodiku sledovania indikátorov integrácie cudzincov vhodnú pre podmienky Slovenskej republiky.

Zodpovedné: MPSVR v spolupráci so Štatistickým úradom SR, s ostatnými rezortmi a vybranými výskumnými inštitúciami.

Termín: do roka odo dňa schválenia koncepcie

3. Hlavné oblasti integračných aktivít

Predkladateľ dokumentu – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, (ďalej „MPSVR SR“) vychádzajúc z pôsobnosti a úloh ministerstva, povahy integračného procesu a z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, uznávaných princípov, štandardov, skúseností a odporúčaní EÚ v tejto oblasti, v dokumente **navrhuje legislatívne, organizačné a praktické opatrenia pre integráciu cudzincov** v podmienkach Slovenskej republiky. Tieto opatrenia sa týkajú predovšetkým týchto hlavných oblastí: ekonomickej a sociálnej integrácie, zabezpečenia prístupu k vzdelaniu, bývaniu, sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti, ako aj kultúrnej a občianskej integrácie.

MPSVR SR, v snahe reagovať na aktuálne požiadavky v oblasti migrácie, v súlade s rozhodnutím 42/2007 ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny zo dňa 14. 9. 2007, ktorým sa mení a dopĺňa Organizačný poriadok MPSVR SR, zriadilo k 1. 10. 2007 v rámci sekcie medzinárodných vzťahov odbor migrácie a integrácie cudzincov.

Vzhľadom na **interdisciplinárny a prierezový charakter problematiky integrácie cudzincov** MPSVR SR jednoznačne predpokladá, že príprava, realizácia a koordinácia úloh a praktických výstupov v jednotlivých oblastiach integračnej politiky sa uskutoční **v spolupráci a úzkej súčinnosti s ďalšími subjektmi štátnej správy** (Ministerstvom vnútra SR, Ministerstvom zahraničných vecí SR, Ministerstvom školstva SR, Ministerstvom hospodárstva SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvom financií SR, Ministerstvom kultúry SR, Ministerstvom pôdohospodárstva SR, Štatistickým úradom SR, atď.), reprezentantmi samosprávy (ZMOS, Únia miest Slovenska, predsedovia samosprávnych krajov), medzinárodnými organizáciami (IOM, UNHCR, UNDP a pod.), mimovládnyimi organizáciami, združeniami zamestnávateľov, odbormi, predstaviteľmi komunít cudzincov, registrovanými cirkvami a vedeckou komunitou. Tieto subjekty sa spoločne zamerajú na realizáciu úloh v jednotlivých oblastiach integračného procesu, ktoré sú obsahom nasledujúcich kapitol.

3.1. Zamestnanosť a prístup na trh práce

Oblasť zamestnanosti a pracovnej integrácie:

„Zamestnanosť je kľúčová pre integračný proces a je základom pre účasť prisťahovalcov na rozvoji prijímajúcej spoločnosti, ako aj predpokladom toho, aby bol tento prínos prisťahovalcov pre spoločnosť viditeľný.“

Ekonomická sebestačnosť cudzinca a jeho uplatnenie sa na trhu práce sú **kľúčovými predpokladmi** úspešnej integrácie do spoločnosti. Zamestnanie cudzinca v prijímajúcej krajine významnou mierou prispieva k jeho začleneniu sa do novej spoločnosti a subjektívnemu pocitu spokojnosti. Zamestnaný cudzinec jednoduchšie a rýchlejšie prekonáva kultúrne a komunikačné bariéry. Efektívna a zodpovedná integrácia prisťahovalcov na trh práce je zároveň významným predpokladom naplňania cieľov Lisabonskej stratégie.

V rámci nových prístupov a stratégií sa na úrovni EÚ diskutuje o otázkach zabezpečenia tzv. okružnej migrácie (circular migration) a partnerstvách v oblasti mobility medzi EÚ a tretími krajinami (mobility partnership), resp. o možnostiach zabezpečenia legálneho návratu migrantov do krajiny pôvodu. Celkový trend v oblasti pracovnej migrácie v EÚ charakterizuje ústup od reštriktívnych opatrení a zavádzanie mechanizmov podporujúcich vstup určitých skupín kvalifikovaných cudzincov do krajín EÚ. Zámerom takýchto opatrení je zvýšenie ľudského kapitálu a snaha docieľiť ekonomický rast v rámci prijímajúcej krajiny.

V zmysle záverov Rady EÚ a zástupcov vlád členských štátov o integračných politikách v Európskej únii zo 6. novembra 2008 **„musia členské štáty uľahčiť prístup prisťahovalcov k zamestnaniu** pod podmienkou, že budú mať právo prístupu na trh práce v súlade s právnymi predpismi Spoločenstva, ako aj jednotlivých štátov. Prístup k zamestnaniu predstavuje rozhodujúcu etapu integračného procesu.“

Podľa európskych predstaviteľov je v súvislosti s urýchlením prístupu prisťahovalcov na trh práce potrebné vytvárať **motivačné mechanizmy**, ako napr. podporné opatrenia pri zakladaní podnikov, ako aj programy na monitorovanie jednotlivcov alebo sponzorské či iné podporné opatrenia z iniciatívy podnikov alebo štruktúr občianskej spoločnosti, ktoré tiež uľahčujú ekonomickú integráciu prisťahovalcov.

Pre cudzinca v súvislosti s jeho vstupom na trh práce je dôležité:

- uľahčenie účasti na zamestnanosti a prístup ku všetkým k zdrojom, právam, tovarom a službám vrátane prístupu k informáciám,

- predchádzanie rizikám vylúčenia,
- možnosť účasti na rekvalifikačných kurzoch a ich dostupnosť,
- uznanie dokladu o kvalifikácii získanej v krajine pôvodu, ktoré realizuje Stredisko pre uznávanie dokladov o vzdelaní v SR, prípadne iný orgán, inštitúcia, ktorá bude zakotvená aj legislatívne,
- posúdenie osobnostných predpokladov, schopností a získaných odborných zručností,
- poskytovanie informácií a poradenstva.

Po roku 2010 sa v SR očakáva mierny pokles počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov (v rozsahu medziročne od 5 – 11 tisíc osôb).

V Slovenskej republike bude výhľadovo potrebné intenzívnejšie riešiť otázky pohybu za prácou, riadeného prisťahovalectva a integrácie cudzincov na území SR. Z hľadiska riadenia legálnej imigrácie za prácou Slovenská republika nebude uplatňovať model založený iba na princípe vykrytia nedostatkových profesií na trhu práce, ale zameria sa na **podporu riadenia legálnej imigrácie vysokokvalifikovaných pracovných síl z tretích krajín**, ktoré prispievajú k celkovej konkurencieschopnosti SR, a to najmä na imigráciu, študentov, vedeckých a výskumných pracovníkov, umelcov, podnikateľov, pričom sa taktiež zameria aj na skupiny zahraničných Slovákov, žijúcich v rôznych krajinách v rámci diaspory atď.

Od vstupu Slovenskej republiky do EÚ sa v oblasti rozvoja hospodárstva SR, tak aj trhu práce uskutočnili závažné zmeny. V dôsledku intenzívneho hospodárskeho rastu, ale aj odlivu najmä kvalifikovaných pracovníkov zo SR do iných členských štátov EÚ sa prehlboval nedostatok kvalifikovaných pracovníkov. V dôsledku finančnej a ekonomickej krízy je však už čoraz väčšmi zaznamenaný návrat občanov SR, ktorí prechodne pracovali v iných krajinách. Vo väčšom rozsahu bude teda k dispozícii vlastná pracovná sila. Viacerí zahraniční zamestnávateľia na území SR avizujú znižovanie zamestnanosti a hromadné prepúšťanie, na základe čoho sa prejavuje úbytok doteraz vykazovaných voľných pracovných miest.

Napriek nepriaznivej ekonomickej situácii spôsobenej globálnou finančnou a hospodárskou krízou, nie je možné jednoznačnejšie predpokladať, ako sa bude situácia ďalej vyvíjať. Z dlhodobého hľadiska je však možné očakávať pretrvávajúci pokles podielu ekonomicky aktívneho obyvateľstva na celkovej populácii, ako aj pôsobenie tzv. „pull“ faktorov, ktoré motivujú vysokokvalifikovanú pracovnú silu k odchodu za prácou do zahraničia. Taktiež je pravdepodobný vývoj, ktorý zaznamenali v iných ekonomicky vyspelých krajinách, kde domáce obyvateľstvo postupne stratilo záujem o istý typ manuálnych, fyzicky náročných profesií

s nižším sociálnym postavením. V dlhodobom horizonte preto potreba zamestnávania cudzincov a ich integrácie bude naďalej nadobúdať na význame. Analýzou súčasnej situácie a jej ďalšieho možného vývoja sa bude aktuálne zaoberať MPSVR SR, v spolupráci s ÚPSVR a Inštitútom pre výskum práce a rodiny.

Je potrebné, aby aj v SR bola problematika riadenej migrácie za prácou, jej rozsah, vymedzenie jej skladby, podporných opatrení a kontrola migrácie pozitívne stanovená a koncepcie riadená tak, aby prijímanie cudzincov malo pozitívny dopad na rozvoj domácej ekonomiky. Zároveň treba zachovať vyváženú situáciu na trhu práce. **Rozsah pracovnej migrácie v celkovom kontexte migrácie je potrebné definovať na úrovni vlády SR. Tiež je nevyhnutné jasne definovať politiku zamestnávania cudzincov.**

V súlade s Národným programom reforiem SR na roky 2008 – 2010, ktorého súčasťou sú podrobné akčné plány opatrení v oblasti rastu a zamestnanosti a reforiem, MPSVR SR bude venovať pozornosť podpore integrácie osôb znevýhodnených na trhu práce, ako sú aj cudzinci – migranti a azylanti, a to **rozvíjaním ich zamestnateľnosti**. Zároveň bude MPSVR SR podporovať opatrenia smerujúce k dosiahnutiu sociálnej súdržnosti.

V rámci usmernení pre politiky zamestnanosti členských štátov 2008 – 2010 sa v sprievodnom texte k usmerneniu č. 19 „Zabezpečenie začleňujúcich trhov práce, zvýšenie atraktívnosti práce a zabezpečenie toho, aby sa oplatilo uchádzačom o prácu pracovať vrátane znevýhodnených a neaktívnych osôb“ zdôrazňuje: „Osobitná pozornosť by sa mala venovať podpore začlenenia znevýhodnených ľudí vrátane nízko kvalifikovaných pracovníkov na trh práce, aj prostredníctvom rozšírenia sociálnych služieb a sociálneho hospodárstva, ako aj tvorbou nových zdrojov pracovných miest na základe kolektívnych potrieb. Zvlášť dôležitý je boj proti diskriminácii, podpora prístupu k zamestnaniu pre ľudí so zdravotným postihnutím **a integrácia prisťahovalcov a menšín.**“

Podmienky, za ktorých môže byť prijatý cudzinec do pracovnoprávneho vzťahu, upravuje predovšetkým **zákon č. 5/ 2004 Z. z. o službách zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“). Oblasť zamestnávania cudzincov je však ovplyvňovaná a upravená ďalšími osobitnými právnymi predpismi, a to predovšetkým:

- zákonom č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
- zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov;
- zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o azyle);

- zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov;
- zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti v znení neskorších predpisov;
- zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov;
- zákon č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Je potrebné podporovať **rovnaký prístup k zamestnaniu pre cudzincov s legálnym pobytom**, okrem iného zabezpečením rovnakého zaobchádzania, pokiaľ ide o prijímanie do zamestnania, kariérny postup, pracovné podmienky vrátane odmeňovania a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci prostredníctvom prijatia politiky diverzifikovaného riadenia ľudských zdrojov u zamestnávateľa, legislatívne určeným postupom posudzovania úrovne kvalifikácie a zručností a prístupu k odbornej príprave, zdôraznením dôležitosti rovnocennosti získanej kvalifikácie a zručností a podporovaním účasti cudzincov v odborových organizáciách a odborových orgánoch zamestnávateľa.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) v základných zásadách určuje, že fyzické osoby majú právo na prácu a na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu proti nezamestnanosti. Tieto práva im patria bez akýchkoľvek obmedzení a priamej diskriminácie alebo nepriamej diskriminácie podľa pohlavia, manželského stavu a rodinného stavu, rasy, farby pleti, jazyka, veku, nepriaznivého zdravotného stavu alebo zdravotného postihnutia, viery a náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia s výnimkou prípadu, ak to ustanovuje zákon, alebo ak je na výkon prác vecný dôvod, ktorý spočíva v predpokladoch alebo požiadavkách a v povahe práce, ktorú má zamestnanec vykonávať.

Pracovnoprávne vzťahy medzi zamestnancami vykonávajúcimi prácu na území Slovenskej republiky a zahraničným zamestnávateľom, ako aj medzi cudzincami pracujúcimi na území Slovenskej republiky a zamestnávateľmi so sídlom na území Slovenskej republiky sa riadia Zákonníkom práce, ak právne predpisy o medzinárodnom práve súkromnom neustanovujú inak (§ 5 Zákonníka práce). Napriek dostatočnej právnej úprave môže v pracovnoprávných vzťahoch dochádzať k vytváraniu nerovností a diskriminácií cudzincov.

Podľa § 13 Zákonníka práce zamestnávateľ je v pracovnoprávných vzťahoch povinný zaobchádzať so zamestnancami v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou pre oblasť pracovnoprávných vzťahov osobitným Zákonom o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). V súlade so **zásadou rovnakého zaobchádzania** sa zakazuje diskriminácia aj z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.

Z uvedeného vyplýva, že **Zákonník práce zakazuje diskrimináciu cudzincov v pracovnoprávných vzťahoch** a určuje za ustanovených podmienok ich rovnaké postavenie s ostatnými zamestnancami v Slovenskej republike.

Otázku zamestnávania cudzincov a ich rovnoprávného postavenia na trhu práce však v súčasnosti, v dobe celosvetovej ekonomickej krízy a vyššieho dopytu po pracovných miestach treba zároveň vidieť aj v kontexte celkovej situácie na trhu práce v SR, ako aj vývoja nezamestnanosti domáceho obyvateľstva.

Jedným z opatrení smerujúcich k vyrovnávaniu nerovností medzi účastníkmi na trhu práce je informovanie cudzincov a ich zamestnávateľov o ich právach a povinnostiach. Zabezpečuje sa prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré poskytujú poradenstvo o právach a povinnostiach cudzincov z tretích krajín podľa zákona o službách zamestnanosti. Poradenstvo sa poskytuje podľa *Postupu a podrobnejších podmienok udeľovania povolenia na zamestnanie cudzincovi a doplnku k postupu a podrobnejším podmienkam udeľovania povolenia na zamestnanie cudzincovi*. Poradenstvo je poskytované bezplatne pred udelením povolenia na zamestnanie, pričom v prípade potreby sa môže zabezpečiť tlmočník (čo však súvisí so zvýšením nákladov na činnosť úradov práce, sociálnych vecí a rodiny).

Na úseku služieb zamestnanosti úrady práce, sociálnych vecí a rodiny najčastejšie spolupracujú a komunikujú so zamestnávateľom, ktorý má záujem zamestnať cudzinca, ale aj so samotnými migrantmi ako znevýhodnenými uchádzačmi o zamestnanie, ktorým poskytujú informačné a poradenské služby, najmä služby o možnostiach zamestnania na území SR pri výbere zamestnania, zabezpečujú vzdelávanie a prípravu pre trh práce.

Cudzinec, ktorý potrebuje pre výkon zamestnania na území SR povolenie na zamestnanie a povolenie na prechodný pobyt, dokladuje získanú kvalifikáciu a pracovné skúsenosti okrem zamestnávateľa aj úradu práce, sociálnych vecí

a rodiny, a to v procese žiadosti o udelenie povolenia na zamestnanie, ktoré je podkladom pre udelenie povolenia na prechodný pobyt na účel zamestnania. V prípade zistenia, že predložené doklady sú falšované alebo sfaľované, je táto skutočnosť dôvodom na neudelenie povolenia na zamestnanie cudzincovi, resp. na odobratie povolenia na zamestnanie a následné vyhostenie.

V zamestnávaní občanov tretích krajín však môžeme rozlišovať **viacero režimov**, priamo odvodených od typu pobytu, ktorý majú povolený v SR. Podľa ustanovenia § 6 Zákonníka práce podmienky, za ktorých môže byť cudzinec prijatý do pracovnoprávneho vzťahu, ustanovuje osobitný predpis. Týmto osobitným predpisom je jednak zákon o službách zamestnanosti a tiež zákon o pobyte cudzincov. Podľa ustanovenia § 22 zákona o službách zamestnanosti je vo všeobecnosti nevyhnutné, aby cudzincovi bolo udelené povolenie na zamestnanie a povolenie na prechodný pobyt na účel zamestnania. Nie však vždy a u každého cudzinca: V súlade so smernicou Rady 2003/9/ES z 27. januára 2003, ktorou sa ustanovujú minimálne štandardy pre prijímanie žiadateľov o azyl, môže žiadateľ o azyl vstupovať do pracovného procesu v prípade, ak nebolo o jeho žiadosti o azyl rozhodnuté do jedného roku od jej podania a jeho žiadosť nebola zamietnutá ako zjavne neopodstatnená alebo neprípustná. Ide o nadštandardný postup, pretože žiadateľ o azyl má po tomto čase voľný prístup na trh práce SR na rozdiel od susedných štátov, kde títo cudzinci potrebujú na zamestnanie povolenie. Zamestnať sa tiež môžu cudzinci, ktorým bola udelená doplnková ochrana podľa zákona o azyle.

Cudzinci, ktorým bol udelený trvalý pobyt, osobitné povolenie na zamestnanie nepotrebujú. Osobitný režim je tiež u cudzincov s udeleným tolerovaným pobytom, ktorí sa môžu zamestnať, len ak to vyslovene ustanovuje zákon o pobyte cudzincov za podmienok upravených zákonom o službách zamestnanosti.

Zákon o službách zamestnanosti v ustanovení § 22 ods. 7 charakterizuje aj určité kategórie cudzincov, u ktorých z hľadiska zamestnania sa nevyžaduje povolenie na zamestnanie. Na udelenie povolenia na zamestnanie nie je právny nárok. Príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodujú podľa aktuálnej situácie na pracovnom trhu. Po udelení platného povolenia na zamestnanie má cudzinec rovnaké právne postavenie v oblasti pracovnoprávných vzťahov ako občan SR, len nesmie podnikáť, resp. vykonávať aktivity, o ktorých povolenie nepožiadala (a vice versa).

Povolenie na zamestnanie udeľuje príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny najviac na obdobie trvania pracovnoprávneho vzťahu a najviac na obdobie dvoch rokov (pri sezónnom zamestnávaní najviac na obdobie 6 mesiacov

v kalendárnom roku tak, aby medzi jednotlivými zamestnaniami na území Slovenskej republiky uplynulo obdobie najmenej 6 mesiacov). Povolenie na zamestnanie príslušný úrad, práce, sociálnych vecí a rodiny môže, s prihliadnutím na situáciu na trhu práce, na žiadosť cudzinca predĺžiť aj opakovane, najviac na obdobie dvoch rokov.

Povolenie na zamestnanie je v Slovenskej republike predpokladom a zákonnou podmienkou na udelenie povolenia na prechodný pobyt na účel zamestnania, ale v istých prípadoch je potrebné aj u cudzincov s povolením na prechodný pobyt na účel štúdia alebo zlúčenia rodiny, či pre niektoré kategórie cudzincov s tolerovaným pobytom na Slovensku.

Naopak, zamestnávateľ, ktorý prijme do zamestnania občana EHP, je povinný zo zákona písomne informovať o vzniku a skončení jeho pracovného pomeru, alebo obdobného pracovného vzťahu tzv. **informačnou kartou**, územne príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. Povolenie na zamestnanie sa pre tieto osoby nevydáva.

Medzi **znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie** podľa § 8 zákona o službách zamestnanosti patrí aj **osoba, ktorej bol udelený azyl**. To znamená, že na podporu integrácie azylantov na vstup na trh práce a na zlepšenie ich zamestnateľnosti sa v plnej miere využívajú aktívne opatrenia na trhu práce.

Problematika **riadenej migrácie za prácou** spadá pod gesciu MPSVR SR, je však otázkou celospoločenskou a mala by byť predmetom širokej diskusie. Je potrebné, aby aj v SR problematika riadenej migrácie za prácou, jej rozsah, vymedzenie jej skladby, kontrola migrácie za prácou, ako aj opatrenia na podporu návratu Slovákov, ktorí odišli za prácou do krajín EÚ a ostatných krajín vrátane zámoria boli riešené pozitívne, koncepcne a programovo.

Vzhľadom na to, že doterajší systém uplatňovania decentralizovaného systému udeľovania povolení na zamestnanie cudzincom sa osvedčil, navrhuje sa aj v budúcnosti zachovať súčasný systém udeľovania povolení na zamestnanie cudzincom úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, s ohľadom na situáciu na regionálnom a miestnom trhu práce. Je však potrebné vyžadovať dôslednú zodpovednosť úradov práce, sociálnych vecí a rodiny za prednostné obsadzovanie voľných pracovných miest uchádzačmi o zamestnanie, záujemcami z radov občanov SR a EÚ/EHP.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR stanovilo základný rámec v oblasti zamestnávania cudzincov aj s ohľadom na súčasnú ekonomickú krízu, vývoj na trhu práce i v hospodárstve SR, ako aj s ohľadom na rastúcu nezamest-

nanosť. Ministerstvo naďalej podporuje prijímanie a zamestnávanie cudzincov z tretích krajín na území SR v súlade s potrebami trhu práce, s dôrazom na prijímanie a zamestnávanie vysoko kvalifikovaných zamestnancov, vedeckých pracovníkov, študentov, ako aj ďalších kvalifikovaných migrantov.

Migrácia za prácou v rokoch 2009 – 2010 by mala byť zameraná na kompenzáciu nedostatku konkrétnej pracovnej sily na trhu práce. Rozsah celkového zamestnávania sa bude odvíjať od situácie na trhu práce, jeho potrieb a plnenia kvalifikačných predpokladov na vykonávanie zamestnania. V prípade výrazne nepriaznivého vývoja na trhu práce alebo vývoja zamestnávania cudzincov bude stanovený ročný maximálny počet zamestnávania cudzincov v rámci pracovnoprávných vzťahov, ako aj cudzincov vyslaných na výkon prác. Dopyt zamestnávateľov po pracovnej sile bude v čase globálnej finančnej a hospodárskej krízy prioritne zabezpečovaný z domácich pracovných zdrojov vzhľadom aj na návrat Slovákov, ktorí odišli za prácou do členských štátov Európskej únie a tretích krajín.

MPSVR SR sa zároveň zameria na dôslednú kontrolu uplatňovania rovnakých pracovných podmienok vrátane odmeňovania a bude preverovať, či nie je uplatňovaný sociálny dumping. Ministerstvo neumožní, aby zamestnávanie cudzincov na území Slovenska bolo realizované prostredníctvom agentúr dočasného zamestnávania, aby nedochádzalo k nekontrolovanému dovozu pracovnej sily, ktorá nebude mať uplatnenie na pracovnom trhu. Dôsledne sa teda bude sledovať skutočný prílev imigrantov na územie Slovenska a podľa situácie na trhu práce a vývoja hospodárstva, pričom vývoj migrácie za prácou sa bude priebežne hodnotiť a v prípade potreby prehodnocovať.

MPSVR SR pokladá za dôležitý faktor pri posudzovaní zamestnávania cudzincov splnenie kvalifikačných predpokladov pre výkon zamestnania. V tomto smere vyvinie úsilie, aby do danej problematiky bolo aktívne zapojené aj Stredisko na uznávanie dokladov o vzdelaní Ministerstva školstva SR a Ministerstvo zahraničných vecí SR.

Zo strany úradov práce, sociálnych vecí a rodiny je venovaná cudzincom starostlivosť ako znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie, a to v podobe škály poskytovaných služieb od informačno-poradenských služieb, cez individuálne odborné poradenstvo a ponuky vhodných nástrojov aktívnych opatrení trhu práce, najmä vzdelávania. Na každom zo 46 úradov práce, sociálnych vecí a rodiny je zriadený útvar EURES (European Employment Services), na ktorom pôsobí vyškolený personál (EURES poradcovia a EURES asistenti), ktorý poskytuje informácie cudzincom o životných a pracovných podmienkach v SR ako aj o možnostiach uplatnenia sa na slovenskom trhu práce.

MPSVR SR na základe vyššie uvedených skutočností ako predkladateľ koncepcie integrácie navrhuje zaviesť tieto opatrenia:

Navrhované opatrenia v oblasti zamestnávania cudzincov:

Opatrenie 1

Zjednodušiť administratívnu náročnosť prístupu cudzincov na trh práce a zamestnávania cudzincov a zároveň zjednodušiť administratívnu náročnosť pre získanie pobytu s cieľom zamestnania a umožniť jeho flexibilitu v prípade zmeny zamestnávateľa.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MV SR

Opatrenie 2

Navrhnuť systém tvorby a pravidelnej aktualizácie zoznamov dlhodobo neobsaditeľných pracovných miest, resp. profesií, v ktorých je dlhodobý nedostatok záujemcov o zamestnanie z radov slovenských občanov, s cieľom urýchliť a zjednodušiť zamestnávanie cudzincov. Do systému tvorby zoznamov dlhodobo neobsaditeľných pracovných miest je potrebné zakomponovať vyjadrenie zamestnávateľa, či chce, resp. môže prijať na voľné pracovné miesto cudzinca.

Zodpovedné: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej ako „ÚPSVAR“)

Opatrenie 3

V súlade s princípom pribúdania práv v nadväznosti na dĺžku pôsobenia na domácom pracovnom trhu navrhnuť spôsob predlžovania platnosti povolení na zamestnanie a v súlade s legislatívou EÚ riešiť otázky dĺžky platnosti povolení na zamestnanie.

Zodpovedné: MPSVR SR, ÚPSVAR

Opatrenie 4

Podporovať zamestnávanie cudzincov predovšetkým v rámci pracovného pomeru so zamestnávateľmi.

Zodpovedné: MPSVR SR, ÚPSVAR

Opatrenie 5

Informácie o zamestnávaní a právnych predpisoch pre cudzincov vrátane prekladov kľúčových zákonov sprístupniť na internetovej stránke Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktorá bude obsahovať aj informácie o dlhodobo neobsaditeľných pracovných miestach. Informácie formou letákov umiestniť v priestoroch oddelení cudzineckej polície a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Zodpovedné: MPSVR SR, MV SR

Opatrenie 6

Napomáhať odstraňovaniu spoločenských bariér a predsudkov formou interkultúrneho vzdelávania a diskusií pre zamestnávateľov, verejnosť a úradníkov. Zvýšiť informovanosť zamestnávateľov o podmienkach zamestnávania cudzincov, najmä o rovnoprávnosti podmienok po získaní povolenia na zamestnanie, o životných a pracovných podmienkach cudzincov, ich sociálnom zabezpečení a motivovať zamestnávateľov k zamestnávaniu cudzincov.

Zodpovedné: MPSVR SR a MK SR

Opatrenie 7

Finančné prostriedky na prípravné a rekvalifikačné kurzy a nadobúdanie zručností pre znevýhodnené skupiny budú alokované najmä pre cudzincov, ktorí budú pracovať v nedostatkových profesiách a pre cudzincov, ktorých prítomnosť je pre štát prospešná.

Zodpovedné: MPSVR SR

Opatrenie 8

Zákon o pobyte cudzincov v pôsobnosti rezortu Ministerstva vnútra SR upraví vo vzájomnej súvislosti so zákonom o službách zamestnanosti tak, aby právna úprava umožňovala zotrvanie cudzincov, absolventov vysokých škôl na slovenskom pracovnom trhu.

Zodpovedné: MPSVR SR a MV SR

3.2. Ubytovanie (prístup k bývaniu)

Medzinárodné dokumenty o integrácii cudzincov venujú opatreniam v oblasti zabezpečenia bývania a prístupu k ubytovaniu značnú pozornosť. Bývanie je mimoriadne dôležité z hľadiska **kvality života** jednotlivcov a rodín cudzincov. Predstavuje významnú podmienku ich úspešnej integrácie do spoločnosti a indikátor sociálnej integrácie (tzv. „rezidenčnej integrácie“). Podľa Európskej komisie treba v rámci politik členských krajín rozšíriť možnosti v oblasti bývania pre cudzincov tak, aby sa pre nich zabezpečili rovnaké príležitosti na trhu s bývaním, pokiaľ ide o prístup k bývaniu a jeho kvalitu. Vzhľadom na zložitú situáciu v oblasti bytovej ponuky, hľadanie systematickejších riešení pre ubytovanie cudzincov sú pre túto koncepciu integrácie cudzincov veľkou výzvou.

Cudzinci, a to najmä nižšie príjmové skupiny, tvoria obzvlášť zraniteľnú skupinu z hľadiska prístupu k bývaniu, pričom ich životnú situáciu charakterizuje neraz nízka úroveň bývania či nekvalitné bývanie, alebo aj istá diskriminácia či znevýhodnenie oproti domácejmu obyvateľstvu. Vlastníci domov alebo bytov

často nie sú ochotní prenajať alebo predávať byty cudzincom, alebo ich majitelia prenajímajú za vyššie nájomné. Právo Spoločenstva pritom ustanovuje, že pokiaľ ide o prístup k tovarom a službám, s osobami s dlhodobým pobytom sa má zaobchádzať rovnako ako so štátnymi príslušníkmi pri poskytovaní tovarov a služieb (vrátane bývania). V praxi však nie je možné zasahovať do zmluvnej voľnosti prenajímateľov, preto sú takéto opatrenia zo strany oficiálnych inštitúcií ťažko realizovateľné.

Viac ako polovica obyvateľov v niektorých európskych mestách má dnes prísťahovalecký pôvod, čo vedie k vytváraniu nových modelov rozmanitosti i prístupov k bývaniu. V niektorých členských štátoch zohráva významnú úlohu v politikách bývania tzv. zásada zmiešaného vlastníctva. V zmysle tohto opatrenia súkromným stavebným firmám alebo vlastníkom, ktorí investujú do sociálnej bytovej výstavby, možno poskytnúť daňové a iné stimuly.

Cieľom integračných opatrení v oblasti bývania je predovšetkým **definovať návrhy možných integračných opatrení a asistencie v oblasti bývania zo strany štátu a orgánov územnej samosprávy, eliminovať prekážky pre prístup cudzincov k bývaniu a napomôcť zvýšiť jeho kvalitu**. Tieto opatrenia je potrebné realizovať v kontexte širších politík územnej samosprávy. Predpokladá sa, že v oblasti zabezpečenia ubytovania pre cudzincov v budúcnosti by mali práve samosprávne kraje a obce zohrávať oveľa významnejšiu úlohu,. Aj preto je nevyhnutné väčšmi ich zapojiť do integračnej politiky v oblasti bývania.

Riešenia treba hľadať pre novoprichádzajúcich cudzincov, ako aj cudzincov dlhšie zotrvávajúcích na území SR, či cudzincov s trvalým pobytom na území SR. Bývanie cudzincov pritom treba chápať ako proces, ktorý má rôzne fázy od vstupnej, núdzovej či akútnej fázy, cez etapu dočasného bývania až po dlhobnejšiu integračnú fázu. Každá etapa je charakterizovaná istými možnosťami, podmienkami, existujúcimi kontaktmi a potrebami cudzinca v prijímajúcej krajine (napr. cudzinci s nízkymi alebo nepravidelnými príjmami) sú nútení prekonávať výrazne väčšie prekážky na trhu s bývaním. Integračné opatrenia v tejto oblasti preto treba zamerať práve na tieto zraniteľné skupiny obyvateľstva, na zabezpečenie krátkodobého, prechodného, ale aj dlhodobého bývania pre cudzincov.

Tak ako v iných oblastiach, aj v oblasti zabezpečenia prístupu k sociálnemu bývaniu je potrebné uplatňovať tzv. integračný mainstreaming, teda pri vytváraní rezortných politík, právnych predpisov a pri prijímaní opatrení v oblasti bytovej politiky dbať na dopad týchto opatrení na oblasť integrácie cudzincov.

V oblasti rozvoja bytovej politiky SR sa doteraz nevenovala dostatočná pozornosť otázkam podpory zabezpečenia bývania pre cudzincov zo strany štátu, resp. táto otázka s výnimkou ubytovania azylantov nebola riešená vôbec. Samotní cudzinci nemajú dostatok informácií o možnostiach vhodného bývania. Na Slovensku zatiaľ **prakticky neexistuje stratégia riešenia bývania pre cudzincov**, ani žiadne špecifické opatrenia pre túto skupinu populácie.

V pôsobnosti Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (ďalej ako „MVR SR“) neboli prijaté špecifické opatrenia zamerané na zabezpečenie bývania cudzincov ako súčasť integračnej politiky štátu. V záujme zvýšenia dostupnosti bývania boli schválené všeobecné princípy, ktoré sú obsahom materiálu „Konceptcia štátnej bytovej politiky do roku 2010,“ schváleného vládou SR uznesením č. 636 z 24. 8. 2005. Problém nedostatku bytov a ich finančnej dostupnosti sa vo všeobecnosti týka aj obyvateľov Slovenska. Dôvodom je nízky počet nájomných, cenovo dostupných bytov pre sociálne slabšie kategórie – asi iba 3 percentá z celkového bytového fondu sú v nájomnom sektore.

V tejto oblasti je z hľadiska návrhu a realizácie integračných opatrení potrebné nadviazať úzku súčinnosť s ostatnými rezortmi, s predstaviteľmi územnej samosprávy, Združením miest a obcí Slovenska, Úniou miest Slovenska atď.

Opatrenia v oblasti ubytovania pre cudzincov v súčasnosti existujú iba pre cieľovú skupinu azylantov, ktorým Migračný úrad MV SR po udelení azylu a odchode z azylových zariadení poskytuje ubytovanie v Integračnom stredisku vo Zvolene. Po uplynutí 6 mesiacov je azylantovi podľa aktuálnej dostupnosti ponúknutá možnosť ubytovania v Košiciach, Bratislave, Zvolene, Ružomberku alebo v Lučenci v bytoch, na ktoré Migračný úrad MV SR má dispozičné oprávnenie pre ubytovanie azylantov. V prípade odmietnutia ponúkanej pomoci si azylant musí zabezpečiť ubytovanie vlastným úsilím. Podľa vyjadrení azylantov žijúcich v SR napr. v Košiciach a v Bratislave, výška nájomného za byty, v ktorých bývajú, je vzhľadom na ich životnú situáciu neprimerane vysoká.

Čo sa týka prístupu ostatných cudzincov k bývaniu, tí cudzinci, ktorým bol na území SR udelený trvalý pobyt, majú **tie isté práva ako občania SR**. Osoby, ktoré svoju totožnosť nemôžu preukázať hodnovernými dokladmi (hoci aj s preukazom žiadateľa o azyl), nespĺňajú hmotnoprávne náležitosti na kúpu nehnuteľnosti a často nie sú dostatočne dôveryhodnými partnermi ani pre prenajímateľov.

Aj pre túto kategóriu cudzincov je možné hľadať pomoc na úrovni samosprávnych orgánov, kde sa tieto skupiny obyvateľstva zdržiavajú a kde by sa dalo operatívne takýmto osobám pomôcť.

Podmienky týkajúce sa podpory výstavby nájomných bytov definuje zákon č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania vrátane vykonávacích predpisov a výnos MVRR SR z 28. novembra 2007 č. V-1/2007, ktorým sa mení a dopĺňa výnos MVRR SR zo 7. decembra 2006 o poskytovaní dotácií na rozvoj bývania. Koncepciou a zámermi štátnej bytovej politiky a podpornými ekonomickými nástrojmi rozvoja sa zaoberá aj „Dlhodobá koncepcia bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a model jej financovania,“ (2005), ktorá je však prioritne zameraná na podporu rómskych komunit a neobsahuje konkrétne opatrenia zamerané na cudzincov. V budúcnosti práve prípadná aktualizácia tohto dokumentu vytvára priestor pre doplnenie marginalizovanej skupiny cudzincov do tejto koncepcie bývania.

Riešenie situácie v oblasti zabezpečenia bývania cudzincov možno podporiť viacerými nástrojmi. Predovšetkým prostredníctvom Štátneho fondu rozvoja bývania by obce a mestá mali žiadať finančné prostriedky a dlhodobé úvery na účel **výstavby nájomných sociálnych bytov**. V súčasnej ekonomickej situácii a v krátkodobom horizonte sa toto riešenie môže javiť ako problematické. Možnosti ubytovania cudzincov však možno rozšíriť aj prostredníctvom jednoduchšej a finančne menej náročnej rekonštrukcie neobývaných, nevyužívaných, neraz schátraných objektov, ktoré sú majetkom miest a obcí.

Z hľadiska poskytovania ubytovacích služieb pre cudzincov treba výrazne posilniť **úlohu zamestnávateľov** v tomto procese. **Zamestnávatelia či zamestnávateľské zväzy** by v prípade ich záujmu zamestnať cudzincov mali **pomôcť pri zabezpečovaní ubytovacích možností** pre týchto zamestnancov, k čomu v praxi neraz dochádza. Zároveň treba na celospoločenskej báze zamerať pozornosť aj na opatrenia týkajúce sa nadobúdania nehnuteľností cudzincami. Podporovať treba aj rozšírenie možností prechodného či krátkodobého ubytovania pre cudzincov v nízkoprahových sociálnych ubytovniach či útulkoch, alebo tzv. robotníckych ubytovniach, ktoré sú v mnohých prípadoch určené zväčša len pre občanov SR, pre obyvateľov daného mesta či regiónu.

Právny rámec pre oblasť ubytovania pracujúcich cudzincov predstavujú najmä: zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov, zákon č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam v znení neskorších predpisov; zákon číslo 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Navrhované opatrenia v oblasti bývania:

Opatrenie 1

V rámci Programu rozvoja bývania a ostatných podporných nástrojov štátu hľadať možnosti podpory výstavby nájomných bytov pre ekonomicky slabšie skupiny obyvateľstva, teda aj pre cudzincov, resp. sprístupniť prípadné existujúce programy aj pre cudzincov.

Zodpovedné: MVRR SR, v spolupráci so samosprávnymi krajmi, ZMOS a Úniou miest Slovenska

Opatrenie 2

Podporovať mestá a obce vo výstavbe nájomných bytov, a to poskytovaním podporných nástrojov, ako sú dlhodobé úvery či iné dotačné a stimulačné opatrenia. Zároveň usmerňovať a podporovať mestá a obce, aby využívali neužívané objekty na rekonštrukciu a výstavbu bytov pre cudzincov.

Zodpovedné: MVRR SR v spolupráci so samosprávnymi krajmi, ZMOS a Úniou miest Slovenska

Opatrenie 3

Podporovať mestá a obce pri realizácii programov sociálnej inklúzie a integračných programov pre cudzincov zameraných na zabezpečenie primeraného bývania.

Zodpovedné: MPSVR SR, MVRR SR, MV SR

Opatrenie 4

Zapojiť zamestnávateľov, ktorí majú záujem o zamestnávanie cudzincov, do riešenia ich bytovej otázky. Zabezpečiť opatrenia na poskytnutie príspevku zamestnávateľovi, ktorý vytvorí podmienky na bývanie pre cudzincov.

Zodpovedné: Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR (ďalej „AZZZ SR“), MF SR

Opatrenie 5

Pri zabezpečovaní sociálneho bývania dôsledne presadzovať stratégiu plnej inklúzie, t. j. systematického začleňovania cudzincov do všetkých všeobecných podporných nástrojov a politiky bývania. V tomto kontexte najmä podporovať rozšírenie možností prechodného či krátkodobého ubytovania cudzincov, napr. v sociálnych ubytovniach.

Zodpovedné: MVRR SR

Opatrenie 6

Návrhy a implementáciu integračných opatrení v oblasti bývania realizovať v úzkej súčinnosti s ostatnými rezortmi, najmä Ministerstvom výstavby a regionál-

neho rozvoja SR, ako aj s predstaviteľmi územnej samosprávy, ZMOS-om, Úniou miest Slovenska.

Zodpovedné: MVRR SR

Opatrenie 7

V záujme uspokojovania potrieb cudzincov v oblasti bývania postupne zlepšovať podmienky pre dosiahnutie rovnosti v otázke prístupu k bývaníu pre cudzincov v porovnaní s domácim obyvateľstvom. Zabrániť diskriminácii v oblasti bývania a služieb súvisiacich s bývaním, poskytovaníu prenájmov bytov za vyššie ceny pre cudzincov, resp. zároveň zabrániť ich segregácii.

Zodpovedné: MVRR SR

Opatrenie 8

V záujme riešenia otázky bývania cudzincov hľadať a využívať rozličné motivačné nástroje, napr. daňové stimuly na úrovni Ministerstva financií SR.

Zodpovedné: MVRR SR, MF SR

Opatrenie 9:

S cieľom rozšírenia možností prístupu k ubytovaniu, vyriešiť otázku prihlasovania trvalého pobytu. cudzincov, ktorým bol udelený azyl.

Zodpovedné: MV SR

3.3. Vzdelávanie (jazykové kurzy, rekvalifikácia, medzinárodné uznávanie dokladov)

„Základná znalosť jazyka prijímajúcej krajiny, vedomosti o jej histórii a inštitúciách sú nevyhnutnou a podstatnou súčasťou integrácie prisťahovalca a predpokladom jeho úspešnej integrácie.“

„Úsilie vzdelávať sa je kľúčové pre prípravu prisťahovalcov, a hlavne ich potomkov k tomu, aby boli úspešnejší a aktívnejšie prispievali k rozvoju prijímajúcej spoločnosti.“

Dobrá znalosť jazyka prijímajúcej krajiny a celková vzdelanostná úroveň cudzinca a odborných skúseností, či možnosti jeho prístupu ku vzdelaniu predstavujú ďalší z mimoriadne dôležitých predpokladov úspešnej integrácie cudzinca.

V oblasti vzdelávania je potrebné rozlišovať medzi dvomi základnými oblasťami potrieb cudzincov, a to medzi vzdelávaním detí, u ktorých je významná prioritne potreba výučby slovenského jazyka, a medzi vzdelávaním dospelých

cudzincov, u ktorých okrem dobrej znalosti jazyka prijímajúcej krajiny treba zohľadniť širšie spektrum požiadaviek na vzdelanie. Adaptabilita dospelých cudzincov na nové kultúrne a právne prostredie je o niečo zložitejšia. Na tieto potreby prihliada aj koncepcia integrácie cudzincov a opatrenia v oblasti vzdelávania cudzincov delí na štyri hlavné skupiny, a to na opatrenia:

1. smerujúce k podpore vzdelávania detí cudzincov, ich zaradeniu do vzdelávacieho procesu a oboznamovaniu sa s väčšinovou spoločnosťou,
2. v oblasti ďalšieho, celoživotného vzdelávania dospelých t. j. rekvalifikácie,
3. v oblasti uznávania dosiahnutého vzdelania a odbornej praxe,
4. opatrenia v oblasti jazykového vzdelávania a kultúrnej orientácie dospelých cudzincov.

V posledných rokoch sa v podmienkach SR zaznamenal v oblasti vzdelávania určitý pokrok, a to najmä v oblasti vzdelávania detí cudzincov. Na základe odporúčaní Európskej únie v rámci predvstupových podmienok bol do zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov a v znení zákona č. 408/2002 Z.z. zapracovaný nový paragraf § 34a o výchove a vzdelávaní detí cudzincov s účinnosťou od 1. septembra 2002.

V súčasnosti je tento zákon nahradený novým zákonom č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. septembra 2008.

Ďalšími významnými právnymi predpismi, ktoré dotvárajú právny rámec vzdelávania cudzincov v SR, sú:

- zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 293/2007 Z.z. o uznávaní odborných kvalifikácií v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky 238/2005 Z.z. o postupe pri uznávaní dokladov o vzdelaní v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 386/1997 Z.z. o ďalšom vzdelávaní v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

Na rozdiel od všeobecnej definície cudzinca podľa zákona o pobyte cudzincov, školský zákon osobitným spôsobom definuje pojem detí cudzincov. V zmysle

§ 146 školského zákona sa za **deti cudzincov** považujú deti:

- a) osôb, ktoré sú občanmi iného štátu alebo osôb bez štátnej príslušnosti, s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky, 82)
- b) žiadateľov o udelenie azylu na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu, 83)
- c) Slovákov žijúcich v zahraničí,
- d) žiadatelia o azyl alebo o doplnkovú ochranu podľa zákona o azyle,
- e) maloletí cudzinci, ktorí sa nachádzajú na území Slovenskej republiky bez sprievodu zákonného zástupcu.

Deťom cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky, deťom žiadateľov o udelenie azylu a Slovákov žijúcich v zahraničí sa poskytuje výchova a vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie v školách podľa školského zákona za tých istých podmienok ako občanom Slovenskej republiky. Deti žiadateľov o udelenie azylu, deti azylantov, deti cudzincov, ktorým sa poskytla doplnková ochrana podľa zákona o azyle, zaraďuje do príslušného ročníka riaditeľ školy po zistení úrovne ich doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka najneskôr do troch mesiacov od začatia konania o udelenie azylu, deti odídencov, najneskôr do troch mesiacov od začatia konania o poskytnutie dočasného útočiska. Z dôvodu nedostatočného ovládania štátneho jazyka je možné dieťa podmienene zaradiť do príslušného ročníka podľa veku, a to najviac na jeden školský rok. Pre deti žiadateľov o udelenie azylu v azylových zariadeniach, ktorých školská dochádzka podľa tohto zákona je povinná, kurzy základov slovenského jazyka odborne a finančne zabezpečuje Ministerstvo vnútra SR.

Pre jazykové vzdelávanie detí však platí, že kurzy pre deti cudzincov môže organizovať aj iná právnická osoba alebo fyzická osoba, a to po získaní akreditácie podľa osobitných právnych predpisov.

Pre deti cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky možno zriaďovať iné ako štátne školy a zabezpečovať výchovu a vzdelávanie aj v inom ako štátnom jazyku za finančnú úhradu. Pre deti cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky možno zriaďovať iné ako štátne školy a zabezpečovať výchovu a vzdelávanie aj v inom ako štátnom jazyku za finančnú úhradu.

Ďalšími subjektmi, ktoré vstupujú do jazykového vzdelávania detí, sú krajské školské úrady v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy, ktoré organizačne a finančne zabezpečujú jazykové kurzy detí cudzincov s povoleným pobytom na území SR.

Na základe vyššie uvedeného pri poskytovaní finančných prostriedkov zriaďovateľom škôl a školských zariadení, ktoré sú evidované v sieti škôl a školských

zariadení Ministerstva školstva SR, na dieťa cudzinca sa postupuje rovnako ako pri poskytovaní finančných prostriedkov na dieťa občana Slovenskej republiky. Slovenský právny poriadok tak deti cudzincov nijako neznevýhodňuje.

Vysokoškolské štúdium je upravené zákonom č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „vysokoškolský zákon“). Cit. zákon ustanovuje, že štátny občan Slovenskej republiky, občan členského štátu a občan z tretieho štátu má právo študovať na vysokej škole zvolený študijný program, ak splní základné podmienky na prijatie. Jednou zo základných podmienok prijatia cudzinca na vysokoškolské štúdium je uznanie dokladov o vzdelaní na akademické účely vydaných zahraničnou vysokou školou a prevod známok do slovenskej klasifikačnej stupnice v prípade pokračovania v štúdiu. Ďalšie podmienky prijatia na štúdium si môže určiť vysoká škola.

Vysokoškolský zákon zároveň upravuje financovanie štúdia, podmienky platenia školného a poplatky spojené so štúdiom na verejnej vysokej škole. Štúdium cudzincov na verejných vysokých školách upravuje § 92 ods. 9 uvedeného zákona nasledovne: „Od cudzincov, ktorí nie sú občanmi členského štátu alebo nemajú trvalý pobyt v členskom štáte, môže verejná vysoká škola požadovať školné v osobitnej výške aj počas štandardnej dĺžky štúdia. Ak ide o študentov študujúcich v rámci medzištátnych zmlúv, školné a poplatky spojené so štúdiom sa riadia ustanoveniami týchto zmlúv.“ Slovenská republika poskytuje vládne štipendia vybranému počtu zahraničných študentov z tretích krajín prostredníctvom MŠ SR. Jednou z podmienok udelenia štipendia je doloženie potvrdenia z krajiny pôvodu, ktoré však nemôžu získať cudzinci, ktorí sa obávajú z dôvodu prenasledovania v krajine pôvodu kontaktovať svoje oficiálne úrady danej krajiny, preto napríklad u týchto skupín cudzincov nie je v praxi často možné financovať štúdium z týchto zdrojov.

Jazykové vzdelávanie dospelých cudzincov

Dobrá znalosť štátneho jazyka prijímajúcej krajiny je základnou podmienkou úspešnej integrácie a nástrojom k získaniu ďalších vedomostí a vzdelávania, ako aj komunikačným prostriedkom pre utváranie vzťahu cudzinca s okolím. Znalosť jazyka zvyšuje možnosti jeho účasti na trhu práce ako aj aktívnu komunikáciu na úradoch a vo verejnom a spoločenskom živote.

Vzhľadom na potrebu skvalitnenia jazykovej prípravy cudzincov ako jednej zo základných podmienok ich úspešnej integrácie do slovenskej spoločnosti je nevyhnutné rozšíriť vyučovanie slovenského jazyka, **zintenzívniť, inštitucioná-**

lizovať a sformalizovať kurzy slovenského jazyka a reálií pre cieľové skupiny integrovateľných cudzincov.

Potrebné je rozšíriť možnosti vyučovania slovenského jazyka pre cudzincov vo všetkých regiónoch Slovenska. Výučba slovenského jazyka ako cudzieho jazyka nie je v podmienkach SR zabezpečená systematicky. Zároveň je potrebné stanoviť výšku finančnej podpory zo strany štátu a výšku finančnej spoluúčasti cudzinca ako motivujúceho faktoru pri získavaní vzdelávania, najmä jazykových zručností.

V súčasnosti existuje niekoľko možností zapojenia sa do výučby slovenského jazyka: v rámci programu na Filozofickej fakulte UK (pri Katedre slovenského jazyka a Katedre slovenskej literatúry a literárnej vedy) pod názvom „Slovenský jazyk ako cudzí jazyk.“ Tento program je financovaný v plnom rozsahu Ministerstvom školstva SR. Uskutočňuje sa napr. aj e-learningovou formou v stupňoch A1, A2 – prístupné pre všetkých záujemcov na svete. V dohľadnom čase by sa mala zaviesť aj úroveň B1, B2 a prezenčnou formou A1, A2. E-learningová forma vzdelávania vyhovuje a je vhodná len pre cudzincov, ktorí majú prístup k počítaču a internetovým aplikáciám.

Vzdelávanie cudzincov sa vo väčšine vyspelých krajín uskutočňuje predovšetkým formou večerných jazykových kurzov. Rozsah takýchto kurzov však na Slovensku nepokrýva skutočnú potrebu a dopyt zo strany cudzincov.

Ďalšie možnosti jazykového vzdelávania poskytuje „Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov“ (UJOP), ktorý pôsobí v rámci „Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského.“ Poskytuje jazykové vzdelávanie dospelým (18 rokov a viac) a podporuje ich v úsilí integrovať sa do spoločnosti, prípadne študovať na univerzitách. Tieto kurzy podliehajú akreditácii. Významnou vzdelávacou inštitúciou s celoslovenskou pôsobnosťou je Akadémia vzdelávania, ktorá je schopná svojou sieťou pobočiek pokrývať záujem väčšej časti cudzincov. Kurzy slovenčiny, ktoré Akadémia vzdelávania zabezpečuje, sú prístupné aj vo večerných hodinách. Nevýhodou týchto služieb je však ich cenová náročnosť, takže si služby vzdelávacej inštitúcie nemôže dovoliť každý, predovšetkým nie nižšie príjmové skupiny cudzincov, napr. viacčlenné rodiny.

MPSVR SR ako predkladateľ Koncepcie integrácie cudzincov v SR v kapitole upravujúcej opatrenia pre oblasť štátneho občianstva SR (kapitola 3.7.) navrhuje, aby došlo k úprave legislatívy upravujúcej nadobúdanie štátneho občianstva. Určitá úroveň znalosti slovenského jazyka cudzincom by tak počas konania o udeľenie občianstva bola preskúmaná pohovorom v zmysle zákona o štátnom ob-

čianstve, a to na základe preukázateľných a objektívnych kritérií a na úrovni požadovaného jazykového certifikátu.

Jazykový certifikát zväčša má stanovenú určitú formu, vychádzajúcu z medzinárodne porovnateľných kritérií. Na získanie certifikátu (resp. na určitý stupeň znalosti jazyka) by bolo naviazané získanie niektorých práv, čo môže mať výrazný motivačný efekt. V mnohých štátoch EHP je úroveň jazykových znalostí posudzovaná v súvislosti s tzv. Spoločným európskym referenčným jazykovým rámcom (Common European Framework of Reference for Languages – CEFR), ktorý vytvorila Rada Európy a odporúča ho členským štátom využívať aj v oblasti jazykového vzdelávania cudzincov. Kritériá definované v rámci CEFR využíva čoraz viac členských štátov (napr. Nemecko, Veľká Británia) na inštitucionálnej báze aj na určenie znalosti jazyka migranta v procese udelenia povolenia na pobyt, resp. na udelenie štátneho občianstva v krajine. Podľa tohto rámca sa úrovne od najnižších k pokročilejším označujú štandardne A1, A2, B1, B2, C1 a C2. Pre potreby integračnej politiky sa využívajú úrovne A a B; vhodná a postačujúca pre získanie štátneho občianstva je už úroveň B1, ktorá zvyšuje šance na lepšiu integráciu na trhu práce a v spoločnosti. Úroveň B1 je charakterizovaná nasledovne: „cudzinec rozumie známym každodenným výrazom a základným frázam, ktorých cieľom je vyhovieť konkrétnym potrebám, a vie tieto výrazy a frázy používať, vie seba a svoju rodinu predstaviť a odpovedať na jednoduché otázky týkajúce sa informácií osobného rázu, napr. o mieste, kde žije, o veciach, ktoré vlastní, o ľuďoch, ktorých pozná, kde pracuje, o svojich záľubách.“

Metodika kurzov slovenského jazyka pre dospelých by mala rešpektovať špecifiká jednotlivých skupín cudzincov, podobne ako je v oblasti metodiky vzdelávania žiadateľov o azyl, a to:

- neznalosť latinky (negramotnosť týka sa len nízkeho počtu cudzincov),
- rôzne vekové skupiny,
- konkrétne potreby a možnosti migranta.

Pokiaľ ide o vzdelávanie *dospelých*, pri organizovaní kurzov je potrebné zohľadniť odlišné potreby a možnosti dochádzky cudzincov (zamestnaných a nezamestnaných), žien – cudziniiek, matiek, rodičov starajúcich sa o deti, zdravotne postihnutých a starších ľudí.

Výučbu jazyka je nutné realizovať prostredníctvom *kvalifikovaných lektorov*, ktorí poznajú metodiku a obsah výučby slovenského jazyka ako cudzieho jazyka.

Otázka úhrady kurzu je v tejto súvislosti veľmi dôležitá, keďže jazykové vzdelávanie cudzincov je finančne náročné. Aj v tejto oblasti bude mať zásadný

význam *Európsky fond pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín na obdobie rokov 2007 – 2013*, keďže ponúkne viaceré možnosti úhrady ďalšieho vzdelávania prostredníctvom národných ako aj individuálnych projektov. MPSVR SR zároveň navrhuje, aby sa cudzinci samotní zároveň finančne spolupodieľali istou čiastkou na úhrade nákladov jazykových a rekvalifikačných kurzov.

Je potrebné vytvárať rekvalifikačné programy napomáhajúce dlhodobo zdržiavajúcim sa na území SR uplatniť sa na trhu práce, aby sa mohli v plnom rozsahu zúčastňovať na živote spoločnosti, a mali v nej rovnocenné a dôstojné postavenie.

Uznávanie dokladov o vzdelaní

Táto oblasť predstavuje významnú podmienku úspešného uplatnenia sa cudzinca na trhu práce na úrovni jeho vzdelania, a treba jej v rámci integračných opatrení venovať zvýšenú pozornosť.

Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie priniesol aj v oblasti tradičnej formy uznávania dokladov o získanom vzdelaní a kvalifikácii určité legislatívne zmeny, ktoré zosúladiли právny poriadok Slovenskej republiky s právnym poriadkom Európskej únie. Jednou z najdôležitejších zmien bolo zavedenie účelovosti uznávania dokladov o získanom vzdelaní a kvalifikácie a rozlíšenie akademického a profesijného uznávania dokladov. Existujúca legislatíva sa tak upravila na účel akademického uznávania dokladov o vzdelaní alebo uznávania na účely pokračovania v štúdiu. V prípade predchádzajúceho existujúceho systému sa uznávala úroveň štúdia, a nie v zahraničí získaná odborná kvalifikácia. Zavedenie nového pojmu „uznávanie dokladov o získanom vzdelaní a kvalifikácii na výkon povolania“ sa realizovalo prijatím zákona 293/2007 Z. z. o uznávaní odborných kvalifikácií, ktorý vychádza zo smerníc a právneho poriadku Európskej únie.

Právny rámec tvorí predovšetkým zákon **293/2007 Z. z. o uznávaní odborných kvalifikácií**, ktorý upravuje zlepšovanie existujúcich systémov uznávania s cieľom stáleho usadenia sa v inom štáte.

- **Všeobecný systém uznávania odborných kvalifikácií** je keď nedochádza k žiadnej koordinácii vzdelávania a nedochádza k automatickému uznaniu odbornej kvalifikácie. Ak členský štát zistí, že medzi schopnosťami migranta, hodnotenými podľa kvalifikácie a praxe získanej v krajine pôvodu a požiadavkami, ktoré kladie hostiteľský štát na udelenie povolenia vykonávať to isté povolanie na jeho území, je podstatný rozdiel, môže prehodnotiť uznanie uvedenej kvalifikácie. Vo vyššie uvedenom prípade je možné uplatniť kompenzačné mechanizmy, ktoré určí hostiteľský členský štát. Kompenzačné opatrenie môže

mať formu adaptačného obdobia, alebo skúšky spôsobilosti. Výber medzi týmito dvomi skúškami je na migrantovi, ak neexistujú špecifické obmedzenia.

- **Systém uznávania kvalifikácií preverených odbornou praxou.** Priemyselné, remeselnícke a obchodné činnosti uvedené v zákone podliehajú na základe uvedených podmienok automatickému uznávaniu kvalifikácií preskúšaných odbornou praxou;
- **Systém uznávania kvalifikácií pre sektorové povolania.** Automatické uznávanie kvalifikácií odbornej prípravy na základe koordinácie minimálnych podmienok odbornej prípravy zahŕňa tieto profesie: špecializovaný lekár, sestra, zubný lekár, špecializovaný zubný lekár, veterinárny lekár, pôrodná asistentka, farmaceut a architekt.

V súčasnosti však ide o vzdelanie nadobudnuté vo formálnom systéme (t. j. v rámci vyučovania vo vzdelávacej ustanovizni). Ak sa cudzinec týmito dokladmi o vzdelaní nedokáže preukázať, nie je možné uznať takýto spôsob nadobudnutia kvalifikácie. V Slovenskej republike totiž neexistuje právna úprava, alebo vykonávací predpis, ktorá by definovala alternatívne postupy uznávania dokladov o vzdelaní v prípadoch, ak cudzinec nie je schopný preukázať vzdelanie dokladmi a dokumentmi o nadobudnutí vzdelania v zahraničí.

Okrem jednotlivých integračných opatrení zameraných na vzdelávanie dospelých cudzincov a detí cudzincov za dôležité považujeme a navrhujeme vytvoriť všeobecný systém jazykovej pripravenosti pracovníkov štátnych inštitúcií, ktorí prichádzajú do kontaktu s cudzincami na úradoch a v rôznych inštitúciách atď., a to v záujme ich lepšej komunikácie s cudzincami a poskytovania kvalitnejšieho poradenstva o ich právach a povinnostiach. Neodlučiteľne je s tým spojené aj prointegračné vzdelávanie pracovníkov.

Navrhované opatrenia v oblasti vzdelávania cudzincov:

Opatrenie 1

Vytvoriť v spolupráci s odbornými vzdelávacími inštitúciami a odborníkmi v oblasti integrácie metodiku výučby slovenského jazyka pre dospelých cudzincov na rôznych vzdelanostných úrovniach. Vytvoriť návrh systému, štruktúry a financovania jazykových kurzov slovenského jazyka.

Zodpovedné: MŠ SR, MF SR.

Opatrenie 2

Navrhnuť spôsob výučby a financovania rekvalifikačných kurzov pre dospe-

lých cudzincov. Navrhnuť definovanie úrovne znalosti jazyka pre oblasť zamestnanosti a oblasť získavania štátneho občianstva.

Zodpovedné: MŠ SR, MF SR, v spolupráci so vzdelávacími inštitúciami.

Opatrenie 3

Vytvoriť metodiku výučby slovenského jazyka pre dospelých cudzincov, rešpektujúcu špecifiká jednotlivých skupín cudzincov a vytvoriť systém a štruktúru jazykových kurzov.

Zodpovedné: MŠ SR

Opatrenie 4

Spracovať súpis dostupných učebníc a iných pomôcok potrebných k výučbe slovenského jazyka pre cudzincov.

Zodpovedné: MŠ SR

Opatrenie 5

Dopracovať systém uznávania kvalifikácií, profesií a overovania vzdelania a požiadaviek pre pracovné činnosti cudzincov, ako aj vypracovať analýzu možností zavedenia alternatívnych postupov uznávania dosiahnutého vzdelania v prípadoch, keď získanú kvalifikáciu nemožno preukázať dokladmi o vzdelaní a odbornej praxi.

Zodpovedné: MŠ SR

Opatrenie 6

Dopracovať systém uznávania kvalifikácií, profesií a overovania vzdelania a požiadaviek pre zamestnávanie cudzincov.

Zodpovedné: MŠ SR

Opatrenie 7

Vypracovať návrh systému preverovania jazykových znalostí žiadateľov o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa zákona o štátnom občianstve, pri súčasnom dopracovaní obsahu jazykových kurzov na tento účel.

Zodpovedné: MV SR, MF SR v spolupráci s MŠ SR

Opatrenie 8

Navrhnuť a vytvoriť systém podpory kurzov kultúrnej a občianskej orientácie, ktoré cudzincov oboznámia so základnými hodnotami spoločnosti, fungovaním inštitúcií a pod. Vytvoriť návrh osnov a obsahu takehoto kurzu, ktorý by mohol byť súčasťou jazykového vzdelávania, alebo by bol dostupný prostredníctvom informačných centier, MVO a pod.

Zodpovedné: MŠ SR, MF SR a MPSVR SR

3.4. Sociálne zabezpečenie

Cieľom integračnej politiky Slovenskej republiky je navrhnuť navzájom prepojené, efektívne a realizovateľné nástroje a integračné opatrenia, ktoré zabezpečia cudzincom ich prístup na pracovný trh, ku vzdelaniu, k výučbe slovenského jazyka či k občianskej participácii a zároveň im umožnia aj **prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu**.

Jedným z významných predpokladov úspešnej integrácie je aj pripravenosť systému sociálneho zabezpečenia napomáhať cieľovej skupine ohrozených cudzincov a podporovať ich pri prekonávaní sociálnych prekážok spojených so životom na území SR. Cudzinci s nízkymi príjmami majú vo všeobecnosti sťažený prístup k pomoci zo strany štátu, čo však nie je spôsobené len zákonnými obmedzeniami. Cudzinci spĺňajúci zákonné podmienky sa na takejto pomoci zúčastňujú zriedkavejšie ako občania SR.

Pre úspešnú integráciu cudzinca na Slovensku má veľký význam jeho postavenie v oblasti sociálneho zabezpečenia, a tak je z hľadiska integračného procesu dôležité sledovať všetky tri základné formy: sociálne poistenie, sociálna pomoc a sociálna podpora.

Právny rámec okrem Ústavy SR tvoria najmä tieto osobitné právne predpisy:

- Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb v zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 280/2002 Z.z. o rodičovskom príspevku v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 238/1998 Z.z. o príspevku na pohreb v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

- Zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení zákona č. 561/2008 Z. z.,
- Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Sociálne poistenie

Sociálne poistenie je najrozsiahlejšou časťou systému sociálneho zabezpečenia. Ide o verejnoprávne poistenie, založené na platení odvodov a poberaní dávok. Sociálne poistenie je nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti.

Slovenská republika v oblasti sociálneho poistenia zabezpečila rovnaké podmienky pre občanov a aj cudzincov, ktorí na území Slovenskej republiky sú zamestnaní alebo samostatne zárobkovo činní a zdržiavajú sa tu legálne. U cudzincov, ktorí sú zamestnaní alebo samostatne zárobkovo činní na území SR, je **sociálne poistenie vrátane zdravotného poistenia zabezpečené existujúcou právnou úpravou**, vyplývajúcou z pracovnoprávneho vzťahu alebo podnikania Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov nemá žiadne obmedzujúce ustanovenie na export dôchodkov. Dôchodky priznané podľa právnych predpisov SR možno exportovať do všetkých štátov sveta bez obmedzenia. Do zahraničia sa tieto dávky vyplácajú v súlade s platobnými dohodami medzi komerčnými bankami väčšinou v USD alebo euro. Od 1. 1. 2009 sa dôchodky vyplácajú v euro.

Ďalším z nástrojov na zabezpečenie a zachovanie nárokov na sociálne zabezpečenie sú bilaterálne zmluvy o sociálnom zabezpečení medzi nečlenskými štátmi EÚ. SR má takéto zmluvy uzatvorené so: štátmi bývalej Juhoslávie (Republika Bosna a Hercegovina, Macedónska republika, Srbsko a Čierna hora), Chorvátskom, s Kanadou vrátane Quebecu, Ukrajinou, Švajčiarskom, štátmi bývalého ZSSR okrem Gruzínska. Pripravujú sa zmluvy s Tureckom, Austráliou, Kóreou a Izraelom. Nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho

zabezpečenia sa uplatňuje aj na niektoré štáty bývalého Zväzu sovietskych socialistických republík, ktoré sú členmi EÚ (Litva, Lotyšsko, Estónsko).

Pristúpením Slovenskej republiky k EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia uplatňujeme nariadenie Rady (ES) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnané osoby, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín pohybujúcich sa v rámci spoločenstva a jeho vykonávacie nariadenie Rady (EHS) č. 574/72. Uvedené nariadenia upravujú koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia v rámci krajín EÚ/EHS a vzťahujú sa na zamestnané osoby, samostatne zárobkovo činné osoby, študentov, občanov bez štátnej príslušnosti alebo utečencov a členov ich rodín a pozostalých, ak majú bydlisko na území niektorého členského štátu.

Nariadením (ES) č. 859/2003 zo 14. mája 2003 sa rozšírilo uplatňovanie ustanovení uvedených nariadení aj na štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa tieto ustanovenia nevzťahovali výlučne z dôvodu ich štátnej príslušnosti, a ktorí sú na území niektorého členského štátu držiteľmi povolenia na prechodný alebo trvalý pobyt.

V rámci krajín Európskej únie si môže sociálne výhody uplatniť občan jedného členského štátu, ktorý je zamestnaný na území iného členského štátu aj podľa Nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 o voľnom pohybe pracovníkov v rámci spoločenstva, a to na seba aj na svojich rodinných príslušníkov.

Legislatíva Spoločenstva pre oblasť sociálneho zabezpečenia nenahrádza jednotlivé národné systémy sociálneho zabezpečenia jednotným európskym systémom, keďže aj štáty s podobnou životnou úrovňou majú rôzne systémy sociálneho zabezpečenia. Legislatíva Spoločenstva v oblasti sociálneho zabezpečenia namiesto harmonizácie národných systémov sociálneho zabezpečenia tieto predpisy koordinuje. Obsahuje spoločné pravidlá a princípy, ktoré musia dodržiavať všetky národné štátne orgány, inštitúcie sociálneho zabezpečenia a súdne tribunály jednotlivých krajín pri uplatňovaní vnútroštátnych právnych predpisov. Takýmto spôsobom sa zabezpečí, že uplatňovanie vnútroštátnych legislatív rôznych štátov nebude mať negatívny vplyv na osoby, ktoré budú využívať svoje právo na voľný pohyb a pobyt v rámci Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru.

Kompenzácia sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a sociálne služby

Kompenzácia sociálneho dôsledku ťažkého zdravotného postihnutia je zmiernenie alebo prekonanie sociálneho dôsledku ťažkého zdravotného postih-

nutia poskytovaním peňažných príspevkov na kompenzáciu alebo poskytovaním sociálnych služieb.

Sociálna služba je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity, zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia do spoločnosti, zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby, riešenie krízovej sociálnej situácie fyzickej osoby a rodiny, prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny.

Sociálny dôsledok ťažkého zdravotného postihnutia je znevýhodnenie, ktoré má fyzická osoba z dôvodu jej ťažkého zdravotného postihnutia v porovnaní s fyzickou osobou bez zdravotného postihnutia rovnakého veku, pohlavia a za rovnakých podmienok a ktoré nie je schopná z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia prekonať sama.

Nepriaznivá sociálna situácia je ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy.

Kompenzácia sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sa realizuje:

Poskytovaním peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia, vyhotovením preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, vyhotovením preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím so sprievodcom a parkovacieho preukazu pre fyzickú osobu so zdravotným postihnutím

Sociálne služby sa realizujú:

Sociálna služba sa vykonáva najmä prostredníctvom sociálnej práce, postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji poskytovania sociálnych služieb.

Kompenzácia sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a sociálne služby sú upravené týmito právnymi predpismi:

- Zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a o doplnení zákona

č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Sociálny dôsledok ťažkého zdravotného postihnutia a nepriaznivá sociálna situácia

Riešenie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia upravuje zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2009.

Sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia sa kompenzujú v oblasti

- a) mobility a orientácie,
- b) komunikácie,
- c) zvýšených výdavkov,
- d) sebaobsluhy.

Formami riešenia sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sú:

- Preukaz fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím
- Preukaz fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím so sprievodcom
- Parkovací preukaz

Peňažné príspevky na kompenzáciu

- a) peňažný príspevok na osobnú asistenciu,
- b) peňažný príspevok na kúpu pomôcky,
- c) peňažný príspevok na výcvik používania pomôcky,
- d) peňažný príspevok na úpravu pomôcky,
- e) peňažný príspevok na opravu pomôcky,
- f) peňažný príspevok na kúpu zdvíhacieho zariadenia,
- g) peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla,
- h) peňažný príspevok na úpravu osobného motorového vozidla,
- i) peňažný príspevok na prepravu,
- j) peňažný príspevok na úpravu bytu,
- k) peňažný príspevok na úpravu rodinného domu,
- l) peňažný príspevok na úpravu garáže,
- m) peňažný príspevok na kompenzáciu zvýšených výdavkov,
- n) peňažný príspevok na opatrovanie.

Peňažné príspevky na kompenzáciu možno poskytnúť aj:

– cudzincovi, ktorý je občanom členského štátu EHP a ktorý má registrovaný

- trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa zákona o pobyte cudzincov a ktorý je zamestnaný alebo študuje na štátom uznanej škole na území Slovenskej republiky,
- cudzincovi, ktorý je občanom štátu EHP a ktorý má registrovaný trvalý pobyt na neobmedzený čas na území Slovenskej republiky podľa zákona o pobyte cudzincov,
  - rodinnému príslušníkovi cudzinca uvedeného v druhom bode, ktorý má povolenie na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky (za rodinného príslušníka sa považuje manžel, manželka, rodič a nezaopatrené dieťa),
  - cudzincovi, ktorý je rodinným príslušníkom občana Slovenskej republiky s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky a ktorý má povolenie na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa zákona o pobyte cudzincov (za rodinného príslušníka sa považuje manžel, manželka, rodič a nezaopatrené dieťa),
  - cudzincovi, ktorý nie je občanom štátu EHP a ktorého práva na kompenzáciu zaručuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá bola uverejnená v Zbierke zákonov Slovenskej republiky,
  - cudzincovi, ktorému bol udelený azyl alebo doplnková ochrana podľa zákona o azyle,

a to za podmienky, že na základe komplexného posudku, vydaného oddelením posudkových činností miestne príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, sa tieto osoby považujú za fyzické osoby s ťažkým zdravotným postihnutím s návrhom kompenzovať sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia niektorým z uvedených druhov peňažných príspevkov na kompenzáciu.

Peňažné príspevky na kompenzáciu však nie je možné v zmysle tohto zákona vyplácať mimo územia Slovenskej republiky, pričom peňažný príspevok na osobnú asistenciu a peňažný príspevok na opatrovanie nie je možné poskytnúť, ak sa na osobnú asistenciu alebo opatrovanie fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím poskytuje príspevok alebo dávka rovnakého účelu iného štátu, ktorý je štátom EHP.

Práva ustanovené týmto zákonom sa zaručujú rovnako každému v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou osobitným predpisom.

Poskytovanie sociálnych služieb upravuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2009. Podľa citovaného zákona sociálne služby poskytujú verejní (obec alebo vyšší územný celok alebo právnické osoby zriadené alebo založené obcou alebo vyšším územným celkom) a neverejní poskytovatelia.

Druh sociálnej služby, forma sociálnej služby a rozsah poskytovania sociálnej služby sa určia podľa nepriaznivej sociálnej situácie a pri sociálnej službe uvedenej v § 34 až 41 aj podľa stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby.

Sociálne služby podľa druhu sú:

- a) sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach, ktorými sú:
  1. nocľaháreň,
  2. útulok,
  3. domov na pol ceste,
  4. nízkoprahové denné centrum,
  5. zariadenie núdzového bývania,

- b) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, ktorými sú:
  1. pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného života a pracovného života,
  2. poskytovanie sociálnej služby v zariadení dočasnej starostlivosti o deti,
  3. poskytovanie sociálnej služby v nízkoprahovom dennom centre pre deti a rodinu,

- c) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, ktorými sú:
  1. poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek,
  2. opatrovateľská služba,
  3. prepravná služba,
  4. sprievodcovská služba a predčitateľská služba,
  5. tlmočnická služba,
  6. sprostredkovanie tlmočnickej služby,
  7. sprostredkovanie osobnej asistencie,
  8. požičiavanie pomôcok,

- d) sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými sú:
  1. monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
  2. krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,

e) podporné služby, ktorými sú:

1. odľahčovacia služba,
2. pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností,
3. poskytovanie sociálnej služby v dennom centre,
4. poskytovanie sociálnej služby v integračnom centre,
5. poskytovanie sociálnej služby v jedálni,
6. poskytovanie sociálnej služby v práci,
7. poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny.

Sociálne služby možno poskytnúť aj:

- cudzincovi, ktorý je občanom členského štátu EHP, má registrovaný trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu a je zamestnaný alebo študuje na štátom uznanej škole na území Slovenskej republiky,
- cudzincovi, ktorý je občanom štátu EHP a má registrovaný trvalý pobyt na neobmedzený čas na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,
- rodinnému príslušníkovi cudzinca uvedeného v bode 2, ktorý má povolenie na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,
- cudzincovi, ktorý je rodinný príslušník občana Slovenskej republiky s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky a ktorý má povolenie na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,
- cudzincovi, ktorý nie je občanom štátu EHP a ktorého práva vyplývajúce podľa tohto zákona zaručuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá bola uverejnená v Zbierke zákonov,
- cudzincovi, ktorému bol udelený azyl podľa osobitného predpisu,
- cudzincovi, ktorý je občanom štátu EHP a ktorý má registrovaný trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,
- cudzincovi, ktorý nie je občanom štátu EHP, má povolenie na prechodný pobyt alebo trvalý pobyt na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu a ktorého práva podľa tohto zákona nie sú upravené medzinárodnou zmluvou,
- cudzincovi, ktorému sa poskytla doplnková ochrana podľa osobitného predpisu,
- cudzincovi, ktorému sa poskytlo dočasné útočisko podľa osobitného predpisu,
- Slovákov žijúcemu v zahraničí, ktorý sa zdržiava na území Slovenskej republiky v priebehu jedného kalendárneho roka nepretržite aspoň 180 dní; splnenie tejto podmienky je Slovák žijúci v zahraničí povinný preukázať na účely trvania nárokov získaných podľa tohto zákona každý kalendárny rok.

Práva ustanovené týmto zákonom sa zaručujú rovnako každému v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou osobitným predpisom.

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela

Je upravená v zákone č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú aj pre dieťa, ktoré nie je občanom Slovenskej republiky a nachádza sa na území Slovenskej republiky bez sprievodu rodiča alebo inej plnoletej fyzickej osoby, ktorej by mohlo byť dieťa zverené do osobnej starostlivosti (ďalej len “maloletý cudzinec bez sprievodu”).

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonáva opatrenia pre maloletého bez sprievodu (ako opatrovník) počas jeho pobytu na území Slovenskej republiky na zabezpečenie starostlivosti primerane kultúre, jazyku, náboženstvu a tradíciám krajiny jeho pôvodu.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa podieľa na vyhľadávaní rodičov alebo iných členov rodiny maloletého bez sprievodu na účel zlúčenia maloletého bez sprievodu s jeho rodinou.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately oznamuje zastupiteľskému úradu krajiny, v ktorej má maloletý bez sprievodu obvyklý pobyt, opatrenia prijaté v záujme návratu alebo premiestnenia maloletého bez sprievodu a žiada o jeho návrat alebo premiestnenie do krajiny, v ktorej má maloletý bez sprievodu obvyklý pobyt, ak je zrejmé, že má obvyklý pobyt v bezpečnej krajine, a nevzťahuje sa naňho medzinárodný dohovor (napr. Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí) alebo navrhuje zastupiteľskému úradu krajiny, v ktorej nemá maloletý bez sprievodu obvyklý pobyt a v ktorej sa nachádza jeho rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, ich zlúčenie a oznamuje opatrenie prijaté v záujme tohto zlúčenia.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú v prostredí usporiadanom na vykonávanie týchto opatrení – v zariadení Detský domov pre maloletých bez sprievodu. V súčasnej dobe je zriadený špecificky pre túto skupinu cudzincov iba jeden detský domov pre maloletých bez sprievodu, (pre cca 20–30 detí) v Trenčíne – Hornom Orechovom, v ktorom sa zabezpečuje starostlivosť o maloletých cudzincov s prihliadnutím na predchádzajúcu výchovu dieťaťa a rešpektovanie kultúrnych a náboženských odlišností dieťaťa. Detský domov pre maloletých bez sprievodu zabezpečí lekársku prehliadku a vytvára podmienky na výučbu slovenského jazyka. Pracovníci detského domova sú povinní zistiť, ak je to vzhľadom na vek dieťaťa a jeho rozumovú vyspelosť možné,

názor dieťaťa na všetky skutočnosti, ktoré sa ho týkajú, najmä zistiť názor dieťaťa na jeho premiestnenie, zlúčenie s rodinou, návrat do krajiny pôvodu, azyl, a to už pred vykonaním úkonov s cieľom jeho premiestnenia, zlúčenia rodiny, návratom do krajiny pôvodu, alebo pred podaním žiadosti o azyl.

Policajný útvar oznámi nájdenie a bezodkladne odovzdá maloletého cudzinca na území Slovenskej republiky úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorého územnom obvode sa maloletý cudzinec našiel. Cudzinec, ktorý o sebe vyhlási, že je maloletý bez sprievodu, je povinný podrobiť sa lekárskemu vyšetreniu na určenie jeho veku; to neplatí, ak je celkom zjavné, že ide o maloletého cudzinca. Ak sa cudzinec odmietne podrobiť lekárskemu vyšetreniu, považuje sa na konanie podľa tohto zákona za plnoletú osobu.“

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podľa územnej pôsobnosti, kde bol maloletý bez sprievodu nájdený je povinný podať na príslušnom súde návrh na vydanie predbežného opatrenia, o ktorom je súd povinný do 24 hodín od jeho doručenia rozhodnúť a zároveň určiť aj miesto umiestnenia maloletého. Súd je povinný vydať predbežné opatrenie aj bez podania návrhu. Následne po vydaní predbežného opatrenia, súd bezodkladne ustanoví maloletému bez sprievodu opatrovníka. Ak maloletému nie je ustanovený poručník, opatrovník vykonáva v záujme dieťaťa všetky neodkladné úkony.

Policajný útvar udelí povolenie na tolerovaný pobyt cudzincovi, ktorý je maloletým dieťaťom nájdeným na území Slovenskej republiky. Opatrovník zisťuje názory dieťaťa na všetky skutočnosti, ktoré sa ho týkajú. Maloletý bez sprievodu môže požiadať o udelenie azylu na území Slovenskej republiky.

Hmotná núdza

Ústava Slovenskej republiky v článku 39 zaručuje každému zabezpečenie základných životných podmienok.

Na účely zabezpečenia základných životných podmienok a pomoci v hmotnej núdzi má rovnaké postavenie ako občan SR aj azylant, cudzinec, ktorému bola poskytnutá doplnková ochrana, cudzinec s tolerovaným pobytom, ktorému bolo poskytnuté dočasné útočisko a cudzinec s právom na prechodný pobyt na základe osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí, ak sa im pomoc neposkytuje podľa osobitných predpisov alebo podľa medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Osobitným predpisom, ktorý tieto záruky uvádza do praxe a upravuje všetky náležitosti je **zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej “zákon

o pomoci v hmotnej núdzi“). Uvedený zákon definuje hmotnú núdzu ako stav, keď príjem občana (pre účely tohto zákona aj príjem cudzinca) a s ním spoločne posudzovaných osôb nedosahuje sumy životného minima určené zákonom o životnom minime. Na riešenie alebo zmiernenie hmotnej núdze sa poskytuje dávka a k nej príspevky v hmotnej núdzi.

Príspevky k dávke sa poskytujú iba vtedy, ak žiadateľovi vznikol nárok na dávku v hmotnej núdzi, dávka a príspevky sa potom poskytujú v jednej sume:

1. Na **príspevok na zdravotnú starostlivosť** má nárok občan a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú
2. Na **aktivačný príspevok** majú nárok občan a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú, ak sú zamestnaní alebo sú v evidencii uchádzačov o zamestnanie a aktívne sa spolupodieľajú na zmiernení svojej sociálnej situácie tak, že si zvyšujú kvalifikáciu formou štúdia popri zamestnaní, zúčastňujú sa na vzdelávaní a príprave pre trh práce uskutočňovaných v rámci projektov / rekvalifikujú sa /, alebo sa zúčastňujú na vykonávaní menších obecných služieb.
3. Na **príspevok na bývanie** majú nárok občan a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v HN spoločne posudzujú, ak sú vlastníkom alebo nájomcom bytu, rodinného domu alebo nájomcom obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie, alebo užívajú byt, v ktorom majú právo doživotného bývania. Nárok na príspevok na bývanie vzniká za podmienky riadneho platenia výdavkov spojených s bývaním. Vyššie uvedené podmienky sa u osôb v dôchodkovom veku neskúmajú.
4. Na **ochranný príspevok** majú nárok občan a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú, ktorí si z dôvodu životnej situácie nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou za podmienky že:
  - dosiahli vek potrebný na nárok na starobný dôchodok,
  - sú invalidní (pokles schopností vykonávať zárobkovú činnosť viac ako 70%),
  - ide o osamelého rodiča ktorý sa osobne, celodenne a riadne stará o dieťa do 31 t. veku, ide o osobu, ktorá sa osobne, celodenne a riadne stará o dieťa ZŤP alebo občana ZŤP,
  - nepriaznivý zdravotný stav občana, t. j. choroba, porucha zdravia uznaná ošetrojúcim lekárom trvá nepretržite viac ako 30 dní,
  - sa osoba v hmotnej núdzi zúčastňuje na resocializačných programoch.

Fyzické osoby, ktoré sa spoločne posudzujú na účely pomoci v hmotnej núdzi sú manžel a manželka, rodičia a nezaopatrené deti žijúce s nimi v domácnosti a rodičia a ich deti do 25 rokov žijúce s nimi v domácnosti.

Dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke sa poskytujú na žiadosť osoby. Príslušným na rozhodnutie o nároku je úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podľa trvalého bydliska osoby v hmotnej núdzi, prípadne podľa jej iného formalizovaného pobytu. Konanie je dvojstupňové, o jeho výsledkoch sa vydá písomné rozhodnutie. Vo veciach riešenia hmotnej núdze uvedený úrad poskytuje bezplatné poradenstvo.

Na účely zabezpečenia základných životných podmienok a **pomoci v hmotnej núdzi** má rovnaké postavenie ako občan **aj cudzinec**, osoba bez štátnej príslušnosti, azylant, cudzinec, ktorému sa poskytla doplnková ochrana, odídenc s pobytom na území Slovenskej republiky na základe povolenia príslušného orgánu a zahraničný Slovák s pobytom na území Slovenskej republiky, ak sa im pomoc neposkytuje podľa osobitných predpisov alebo podľa medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná. V stave hmotnej núdze sa v súčasnosti prevažne nachádzajú cudzinci s tolerovaným pobytom aj po jeho opakovanom predĺžení, ktorí nemajú povolený vstup na trh práce, nemôžu sa zamestnať a z tohto dôvodu si ich životná situácia vyžaduje pomoc zo strany štátu.

Významnú úlohu v tejto oblasti do októbra 2008 zohrávali Migračné informačné centrá IOM (v Bratislave a v Košiciach), ktorých činnosť bola hradená z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu v rámci projektu Equal. Od apríla 2009 bude zabezpečené plynulé pokračovanie a činnosť poradensko-informačných centier IOM z prostriedkov EIF, ESF a štátneho rozpočtu. V strednodobom horizonte je potrebné zvážiť rozšírenie siete informačných centier do jednotlivých regiónov SR podľa potrieb a prítomnosti cudzincov v daných regiónoch.

Činnosť migračných informačných centier v regiónoch, v úzkej súčinnosti s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, by mala byť zameraná na poskytovanie poradenstva v oblasti sociálnej starostlivosti, pracovnoprávných vzťahov, hľadania zamestnania, ďalšieho vzdelávania, poradenstva v oblasti podnikateľských aktivít, sociálnych služieb, ako aj poradenstva v oblasti zdravotnej starostlivosti či ďalších vzdelávacích a informačných aktivít.

Dávky štátnej sociálnej podpory

Ide o rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu, prostredníctvom ktorých sa štát priamo podieľa na riešení niektorých životných situácií (napr. narodenie dieťaťa, výživa a výchova dieťaťa, smrť rodinného príslušníka) a finančne prispieva rodičom na výdavky spojené so zabezpečením starostlivosti o nezaopatrené deti. Nárok na rodinné dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb.

Nárok na jednotlivé typy štátnych sociálnych dávok si **môžu uplatniť aj cudzinci žijúci na území SR** za predpokladu splnenia podmienok stanovených príslušnými právnymi predpismi. Niektoré štátne sociálne dávky, resp. „rodinné dávky“ podliehajú koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia v rámci krajín Európskej únie na základe nariadení Spoločenstva, ktorými je SR viazaná.

Cudzím štátnym príslušníkom žijúcim na území SR a pochádzajúcim z členského štátu Európskej únie alebo zo štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohody o Európskom hospodárskom priestore vrátane Švajčiarskej konfederácie, sa poskytujú štátne sociálne dávky („rodinné dávky“) v súlade s **Nariadením Rady (ES) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia** na zamestnané osoby, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín pohybujúcich sa v rámci spoločenstva a v súlade s vykonávacím Nariadením Rady (EHS) č. 574/72. Uvedené nariadenia upravujú koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia v rámci krajín EÚ/EHS a vzťahujú sa na zamestnané osoby, samostatne zárobkovo činné osoby, študentov, občanov bez štátnej príslušnosti alebo utečencov (azylantov) a členov ich rodín a pozostalých, ak majú bydlisko na území niektorého členského štátu.

Nariadením (ES) č. 859/2003 zo 14. mája 2003 sa rozšírilo uplatňovanie ustanovení uvedených nariadení aj na štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa tieto ustanovenia nevzťahovali výlučne z dôvodu ich štátnej príslušnosti, a ktorí sú na území niektorého členského štátu držiteľmi povolenia na prechodný alebo trvalý pobyt.

V rámci krajín Európskej únie si môže sociálne výhody uplatniť občan jedného členského štátu, ktorý je zamestnaný na území iného členského štátu aj podľa Nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 o voľnom pohybe pracovníkov v rámci Spoločenstva, a to na seba aj na svojich rodinných príslušníkov.

Problematika poskytovania štátnych sociálnych dávok je v rámci vnútroštátnej legislatívy upravená v osobitných predpisoch. Prídavok na dieťa, príplatok k prídavku na dieťa rodičovský príspevok a príspevok na pohreb **ako štátne sociálne dávky** a sociálna dávka, príspevok na starostlivosť o dieťa sa pri splnení podmienok nároku **poskytujú všetkým obyvateľom, ktorí majú na území Slovenskej republiky trvalý pobyt alebo prechodný pobyt**. Ďalšie dávky, a to príspevok pri narodení dieťaťa, príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa, príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri a viac detí alebo opakovane v priebehu dvoch rokov dvojčatá, príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa a náhradné výživné sa poskytujú **len občanom s trvalým pobytom** na území SR, s výnimkou opakovaného príspevku dieťaťu, ktoré je zverené do náhradnej starostlivosti, kedy sa nevyžaduje trvalý pobyt dieťaťa s SR.

Nárok na štátne sociálne dávky („rodinné dávky“) si môžu podľa platnej vnútroštátnej legislatívy uplatniť cudzí štátni príslušníci pochádzajúci z krajín mimo Európskej únie, ktorí sa na území SR zdržiavajú legálne a splnia podmienku prechodného pobytu v zmysle zákona č.48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako aj cudzinci, ktorým bol udelený azyl alebo poskytnutá doplnková ochrana v zmysle zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Oprávnenou osobou na uplatnenie nároku na štátne sociálne dávky – a to predovšetkým na prídavok na dieťa a rodičovský príspevok – je rodič alebo osoba **s trvalým alebo prechodným pobytom na území SR**, ktorej je nezaopatrené dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe právoplatného rozhodnutia súdu, ktorý zabezpečuje starostlivosť o nezaopatrené dieťa, za predpokladu splnenia podmienok stanovených príslušným zákonom a splnenia podmienok uvedených v zákone č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vo všeobecnosti sa tak zabezpečuje rovnaké zaobchádzanie s migrantmi a ich nediskriminácia voči majoritnému obyvateľstvu.

Oprávnenou osobou na **uplatnenie nároku na jednorazové dávky** (príspevok pri narodení dieťaťa,) je predovšetkým matka dieťaťa, ktorá v prípade, že je cudzinka, môže požiadať písomne o uvedenú dávku na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny podľa miesta trvalého pobytu. Okrem matky dieťaťa môže byť oprávnenou osobou za určitých zákonom stanovených okolností aj otec dieťaťa alebo osoba, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, ak preukáže doklad o trvalom pobyte na území SR, svoju identifikačnú kartu, rodný list dieťaťa a doklad o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti.

Oprávnená osoba na uplatnenie nároku **na príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa** je iba matka alebo otec dieťaťa za určitých zákonom stanovených podmienok.

Navrhované opatrenia v oblasti sociálneho zabezpečenia:

Opatrenie 1

V rámci príprav právnych predpisov v oblasti sociálneho zabezpečenia dôsledne zohľadňovať potreby cudzincov a ich rodinných príslušníkov tak, aby sa postavenie cieľovej skupiny cudzincov legálne žijúcich na Slovensku postupne približovalo postaveniu občanov SR.

Zodpovedné: MPSVR SR

Opatrenie 2

Rozvíjať a podporovať ďalšie opatrenia na podporu jednotlivcov a rodín cudzincov, najmä pokiaľ ide o ich prístup k sociálnym službám a poskytovaným štátnym sociálnym dávkam, s osobitným dôrazom na tzv. zraniteľné kategórie cudzincov (starí, zdravotne postihnutí cudzinci, ženy migrantky, maloletí bez sprievodu).

Zodpovedné: MPSVR SR v súčinnosti s ÚPSVAR, úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, samosprávnymi krajinami, obcami a MVO

Opatrenie 3

Spresniť evidenciu a štatistické sledovanie údajov o poskytovaní štátnych sociálnych dávok cudzincom (zistiť počty cudzincov, ktorým sa dávky poskytovali do 31. 12. 2008, ako aj o údaje, koľkým sa poskytujú po 31. 12. 2008 za príslušný mesiac). Zaviesť evidenciu a štatistické sledovanie údajov o poskytovaných sociálnych službách, podľa jednotlivých foriem sociálnych služieb u cudzincov. Zaviesť štatistické sledovanie údajov o poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi.

Zodpovedné: MPSVR SR, v súčinnosti s ÚPSVAR a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny

Opatrenie 4

S cieľom zmiernovania a odstraňovania chudoby či predchádzania sociálnemu vylúčeniu, priebežne prijímať opatrenia na zlepšenie života cudzincov na Slovensku a naďalej zaraďovať kategórie cudzincov medzi skupiny potenciálne ohrozené vylúčením a chudobou.

Zodpovedné: MPSVR SR, v súčinnosti s ÚPSVAR, úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny a MVO

Opatrenie 5

V oblasti medzinárodných zmluvných vzťahov pokračovať v uzatváraní dvojstranných zmlúv o sociálnom zabezpečení, rešpektujúcich moderné princípy sociálneho zabezpečenia a pokračovať v procese pristupovania k mnohostranným koordinačným nástrojom, ktoré môžu garantovať zachovanie práv sociálneho zabezpečenia.

Zodpovedné: MPSVR SR

Opatrenie 6

Zaradiť medzi programy boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, podporované z prostriedkov Fondu sociálneho rozvoja aj programy zamerané na komunitný rozvoj cudzincov, či programy na podporu aktivít vedúcich k sebestačnosti cudzincov.

Zodpovedné: MPSVR SR

Opatrenie 7

Klást' dôraz na opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávaných pre „maloletých bez sprievodu,“ súvisiace s vyhľadávaním rodičov maloletého bez sprievodu s cieľom zlúčenia s rodinou.

Zodpovedné: MPSVR SR ,v súčinnosti s ÚPSVAR a úradmi práce, soc. vecí a rodiny

Opatrenie 8

Vytvoriť a sústavne zlepšovať podmienky poskytovania sociálnych služieb cudzincom, vrátane úpravy podmienok poskytovania starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci so samosprávnymi krajmi

Opatrenie 9

Zvýšiť informovanosť pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny o problematike migrácie a integrácie. Zabezpečiť tréningy a školenia sociálnych pracovníkov úradov práce o pracovnej a sociálnej integrácii a poskytovaní peňažných príspevkov cudzincom a podporovať profesionalizáciu zamestnancov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v oblasti asistencie cudzincom.

Zodpovedné: MPSVR SR, ÚPSVAR, mimovládne organizácie

Opatrenie 10

Zabezpečiť úzku spoluprácu a koordináciu zamestnancov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny s migračnými informačnými centrami IOM alebo inými poradenskými centrami MVO.

Zodpovedné: MPSVR SR, v súčinnosti s ÚPSVAR, úradmi práce, soc. vecí a rodiny, IOM

3.5. Zdravotná starostlivosť

V Slovenskej republike sa zdravotná starostlivosť cudzincom poskytuje v rozsahu a za podmienok, ktoré sú stanovené v medzinárodných zmluvných dokumentoch a v platných právnych predpisoch pre túto oblasť. Zámerom v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti cudzincom je postupné zlepšovanie podmienok k prístupu zdravotnej starostlivosti, a to v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z medzinárodných zmlúv (Európskej sociálnej charty, Európskej charty práv pacienta, Bratislavskej deklarácie), členstva Slovenskej republiky v Európskej únii a trendom vývoja úrovne zdravotnej starostlivosti v Stredovýchodnej Európe.

Úhrada poskytnutej zdravotnej starostlivosti cudzincom – poistencom z krajín EÚ, EHP a Švajčiarska sa od 1.5.2004 realizuje podľa nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71. Cudzinec, ktorý nie je poistený na základe verejného zdravotného poistenia, alebo sa na neho nevzťahujú príslušné ustanovenia medzinárodných zmlúv, je povinný uhradiť poskytnutú zdravotnú starostlivosť v tzv. zmluvných cenách. Záleží na cudzincovi, či a akou formou sa poistí na poskytnutie zdravotnej starostlivosti v zahraničí. Ak cudzinec nevyužije možnosť komerčného zdravotného poistenia, musí poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti uhradiť poskytnutú zdravotnú starostlivosť v plnom rozsahu.

Ak ide o cudzincov – žiadateľov o azyl z krajín, s ktorými Slovenská republika nemá uzatvorenú dohodu o bezplatnom poskytovaní zdravotnej starostlivosti, zdravotná starostlivosť sa poskytuje v súlade s právnymi predpismi, ktoré sú platné pre uvedenú oblasť na základe zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa § 22 ods. 5 zákona č. 480/2002 Z. z. sa žiadateľovi počas konania o udelenie azylu poskytuje neodkladná zdravotná starostlivosť, pričom náklady na zdravotnú starostlivosť sú uhrádzané Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, na základe zákona o azyle. V prípadoch hodných osobitného zreteľa, ak sa na základe individuálneho posúdenia zdravotného stavu žiadateľa zistia osobitné potreby na poskytnutie zdravotnej starostlivosti, Ministerstvo vnútra SR za žiadateľa uhradí výdavky za jej poskytnutie nad rozsah uvedený v prvej vete. Vhodnú zdravotnú starostlivosť maloletým žiadateľom o udelenie azylu, ktorí sú obeťami zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania, mučenia alebo krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, alebo ktorí trpeli na následky ozbrojeného konfliktu, zabezpečuje Ministerstvo vnútra SR Lekára všeobecnej ambulantnej starostlivosti (ďalej len „zmluvný lekár“) pre žiadateľov o azyl určuje Migračný úrad Ministerstva vnútra SR. Dohody s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti na tento účel uzatvára Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Cieľom v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti cudzincom, migrantom a žiadateľom o azyl poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti je zlepšenie úrovne poskytovania zdravotnej starostlivosti, riešenie problémov (prístupu k zdravotnej starostlivosti, jej úhrady) a rôznych bariér (jazykových a kultúrnych), ktoré sťažujú cudzincom náležité využívanie zdravotných služieb aj keď sú garantované v našej legislatíve.

Verejné zdravotné poistenie otvorené pre cudzincov je upravené v zákone č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona 95/2002

Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o zdravotnom poistení“). Cudzinec, ktorý má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt,

- alebo je zamestnaný u zamestnávateľa so sídlom v Slovenskej republike,
- alebo ide o samostatne zárobkovo činnú osobu,
- ide o osobu, ktorej bol udelený v SR azyl,
- je študent z iného členského štátu, alebo zahraničný študent študujúci na škole v Slovenskej republike na základe medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- je maloletý cudzinec, ktorý sa zdržiava na území Slovenskej republiky bez zákonného zástupcu alebo fyzickej osoby zodpovednej za jeho výchovu a poskytuje sa mu starostlivosť v zariadení, v ktorom je umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
- je cudzinec zaistený na území Slovenskej republiky,

je poistencom verejného zdravotného poistenia a má zabezpečené rovnaké práva a povinnosti spojené s poskytovaním a úhradou zdravotnej starostlivosti ako slovenský občan a poistenec v zmysle tohto zákona.

Integračné opatrenia cudzincov v rezorte zdravotníctva je vhodné riešiť komplexne, a to najmä zvýšením finančných prostriedkov účelovo viazaných na integračné opatrenia v rámci rezortu zdravotníctva a umožnením čerpania zo zdrojov EÚ na programy a projekty, ktoré prispievajú k systémovému riešeniu problémov a odstraňovaniu prekážok prístupu cudzincov k zdravotnej starostlivosti.

Zdravotnú starostlivosť o migrantov je vhodné riešiť úzkou spoluprácou Ministerstva zdravotníctva SR, Migračného úradu MV SR, zdravotných odborov samosprávnych krajov, zdravotných poisťovní a Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a alokovaním náležitého objemu účelovo viazaných finančných zdrojov, dobudovaním diferencovaného systému financovania skupín migrantov a uhrádzania ich zdravotnej starostlivosti.

Pre zlepšenie podmienok poskytovania zdravotnej starostlivosti cudzincom je vhodné priebežne zohľadňovať pozitívne skúsenosti členských štátov EÚ a postupovať v súlade so stratégiou, princípmi a odporúčaniami EÚ.

Navrhované opatrenia v oblasti zdravotnej starostlivosti:

Opatrenie 1

Vytvárať podmienky pre lepší prístup k zdravotnej starostlivosti cudzincom

žijúcim v SR a systematicky zlepšovať úroveň a kvalitu poskytovania zdravotnej starostlivosti pre cudzincov Ministerstvom zdravotníctva SR v spolupráci so zástupcami Ministerstva vnútra SR, samosprávnych krajov, zdravotnými poisťovňami a Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou.

Zodpovedné: MZ SR v spolupráci so zdravotnými odbormi samosprávnych krajov, zdravotnými poisťovňami, Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a MV SR

Opatrenie 2

Preventívnymi opatreniami a aplikáciou náležitých krízových plánov znižovať zdravotné riziká spojené s pobytom cudzincov, najmä pokiaľ ide o výskyt infekčných ochorení a zdravotné riziká spojené s pobytom cudzincov v pobytových, záchytných táboroch a azylových zariadeniach zavlečením prenosných ochorení do SR. Preventívne opatrenia zamerať na všetky skupiny cudzincov. Vypracovať krízový plán na eliminovanie rizík zavlečenia a rozšírenia pandemických ochorení s upresnením preventívnych, profylaktických a verejno-zdravotníckych intervencií podľa schváleného Pandemického plánu SR.

Zodpovedné: MZ SR v spolupráci s MV SR

Opatrenie 3

Podporovať sebestačnosť migrantov a zabezpečiť ich prístup a uplatnenie na trhu práce, čím sa zabezpečí aj ich zdravotné poistenie a lepší prístup k zdravotným službám.

Zodpovedné: MPSVR SR a MZ SR

Opatrenie 4

Pre lepšiu informovanosť cudzincov o systéme poskytovania zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR poskytovať a zverejňovať informácie o zdravotníckych zákonoch na internetových stránkach aj v anglickom jazyku. Zároveň je potrebné vyriešiť otázku financovania prekladov uvedených zákonov napr. z fondov Európskej únie.

Zodpovedné: MZ SR v spolupráci s MV SR

Opatrenie 5

Podporovať uplatnenie cudzincov v zdravotníckych povolaniach a ich integráciu do spoločnosti v spolupráci s Ministerstvom školstva SR v súlade so systémom uznávania dokladov o vzdelaní podľa smernice 2005/36/ES. Vytvárať podmienky kvalifikovaným cudzincom pre zdravotnícke vzdelávanie v zmysle nariadenia vlády č. 322/2006 Z. z. a nariadenia vlády č. 742/2004 Z. z.

Zodpovedné: MZ SR v spolupráci s MŠ SR

Opatrenie 6

Realizovať vzdelávacie aktivity a školenia pre zdravotníckych profesionálov zamerané na dodržiavanie medzinárodných noriem v oblasti ochrany práv pacientov, predchádzanie diskriminácii, rasizmu, xenofóbie a ostatných prejavov intolerancie. Cieľom je zabránenie priamej a nepriamej diskriminácii cudzincov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v ambulantných a lôžkových zdravotníckych zariadeniach.
Zodpovedné: MZ SR

3.6. Začlenenie cudzincov do majoritnej spoločnosti

Občianska participácia, vzťahy s miestnou komunitou, zvyšovanie povedomia voči cudzincom, informačná a komunikačná stratégia

Cudzinec v hostiteľskej krajine by mal poznať a prijať normy a hodnoty majoritnej spoločnosti a do istej miery sa s nimi aj stotožniť. K tomu je potrebné, aby s predstaviteľmi domácej komunity nadväzoval kontakty a udržiaval s nimi vzťahy na rôznych úrovniach.

Úspešnosť integračného procesu zároveň závisí aj od ochoty majoritnej spoločnosti akceptovať cudzincov. Cudzinci by mali vstupovať do takého prostredia, ktoré ich bude v procese integrácie podporovať. Postoje prijímajúcej spoločnosti k cudzincom do značnej miery ovplyvňujú snahu a vôľu cudzincov integrovať sa do spoločnosti. **Sociálna a občianska integrácia cudzincov a uznanie ich kultúrnych osobitostí a odlišností** domácim obyvateľstvom sú pre nich veľmi významné.

Postoje majoritnej spoločnosti na Slovensku voči cudzincom sú rôznorodé, vo všeobecnosti ich však možno hodnotiť ako **nie jednoznačne pozitívne a do značnej miery uzavreté**. Majoritná spoločnosť nie je zvyknutá na vyšší počet cudzincov, celoplošne nie je otvorená voči imigrácii a dlhodobejšiemu usadeniu sa cudzincov na našom území. Ani na celospoločenskej úrovni nie je jednoznačnejšie deklarovaná vôľa priznať všetky práva cudzincom, vrátane možnosti získať štátne občianstvo pre tých, ktorí sa do spoločnosti dobre integrovali. Miera otvorenosti voči prijímaniu cudzincov je rozdielna v jednotlivých skupinách obyvateľstva regiónoch: otvorenejšie a ústretovejšie postoje prejavujú mladí ľudia a stredná generácia a tiež ľudia s vyšším vzdelaním. Medzi staršou a vidieckou populáciou pretrváva viac predsudkov, nedôvery až xenofóbie.

Cudzinci sú neraz vnímaní domácim obyvateľstvom na Slovensku ako bezpečnostné alebo zdravotné riziko, resp. aj ako ekonomická záťaž, či subjektom ohrozujúcim trh práce a pracovné príležitosti. Aj využívanie cudzincov ako lac-

nej pracovnej sily a s tým spojené porušovanie zákonov býva určitým zdrojom napätia medzi majoritnou spoločnosťou a cudzincami.

Obojstranná akceptácia základných hodnôt, noriem a pravidiel sú dôležité pre predstaviteľov oboch skupín obyvateľstva, ktoré sa podieľajú na integrácii. Rozvíjanie povedomia majoritnej spoločnosti o kultúre a prínose migrantov a ich komunit pre Slovensko je potrebnou a doposiaľ absentujúcou aktivitou. **Zvyšovanie spoločenského povedomia** voči cudzincom je nevyhnutným predpokladom na podporu integrácie a spoločenskú akceptáciu cudzincov.

Pre úspešnú integráciu cudzincov do spoločnosti je potrebné aj zvýšené úsilie cudzincov samotných, a to v zmysle spoznávania a prijatia noriem a kultúrnych hodnôt majoritnej (prijímajúcej) spoločnosti. S týmito normami by sa do istej miery mali stotožniť a participovať na spoločenskom dianí. Tiež je potrebné, aby cudzinci intenzívnejšie nadväzovali kontakty s domácou komunitou v mieste svojho pobytu. Napomôcť môže aj obojstranná snaha o komunikáciu medzi predstaviteľmi komunit cudzincov a orgánmi štátnej správy a územnej samosprávy.

Práve **postoje predstaviteľov úradov a rôznych inštitúcií voči cudzincom** vykazujú v praxi určité nedostatky, resp. aj latentné, či dokonca aj zjavné formy diskriminácie. Pre cudzincov uchádzajúcich sa o zamestnanie je v takých situáciách ťažké brániť sa či dokázať takéto javy. Podľa vyjadrení cudzincov samotných však niekedy aj v postojoch úradníkov rôznych inštitúcií, zdravotného personálu či spoluobčanov väčšiny spoločnosti badať isté intolerantné, xenofóbne či zriedkavejšie dokonca až rasistické prvky.

Aj preto je nevyhnutné priebežne zabezpečovať aktívny prístup vlády SR, inštitúcií a občianskej spoločnosti smerujúci **k odstraňovaniu príčin diskriminácie v občianskom živote** a prehlbovaniu informovanosti a znalostí o kultúre a hodnotách, ktoré prinášajú cudzinci prijímajúcej krajine.

Politické a náboženské práva

Osobitne významnou oblasťou sú oficiálne **politické práva pre prisťahovalcov**, najmä **volebné právo**. Pre cudzinca je volebné právo podstatnou zložkou politickej účasti v demokraciách. Podľa Európskej komisie vlády by mali udeliť volebné právo prinajmenšom na miestnej úrovni a zároveň nabádať cudzincov k tomu, aby využívali volebné právo aj v záujme zabezpečenia vlastných práv.

Aj dokumenty iných medzinárodných organizácií prikladajú otázky **občianskej integrácie a účasti cudzincov na politickom a verejnom živote** mimoriadnu

vážnosť. Je to najmä dokument Rady Európy „Dohovor o účasti cudzincov vo verejnom živote na miestnej úrovni (č. 144/1992), “ ktorý reaguje na zvyšujúcu sa mobilitu osôb a potrebu zabezpečenia výkonu politických práv pre rastúci počet ľudí, ktorí sa usadili v štátoch, v ktorých nie sú občanmi. Na účely tohto dohovoru pojem „*cudzinec*“ označuje osoby, ktoré nie sú príslušníkmi štátu, na území ktorého majú povolený pobyt. Každá zmluvná strana tohto dohovoru sa zaväzuje zabezpečiť cudzincom za rovnakých podmienok ako vlastným príslušníkom tieto práva.

Dohovor upravuje najmä právo cudzincov voliť a kandidovať vo voľbách na miestnej úrovni, reaguje na požiadavky v oblasti slobody prejavu, prijímania a šírenia informácií, slobody zhromažďovania a združovania vrátane práva zakladať odborové zväzy, práva vytvárať poradné orgány reprezentujúce cudzincov na miestnej úrovni. Právo na slobodu združovania zahŕňa najmä právo cudzincov vytvárať ich vlastné miestne združenia s cieľom vzájomnej pomoci, zachovania a vyjadrovania ich vlastnej kultúrnej identity, alebo s cieľom ochrany ich záujmov v otázkach spadajúcich do právomoci miestnych orgánov, ako aj právo stať sa členom akéhokoľvek združenia.

Podmienkou volebného práva je potom splnenie zákonných podmienok platných pre občanov a päťročný pobyt v krajine.

Podľa čl. 30 Ústavy Slovenskej Republiky (zákon č. 460/ 1992 Zb., ďalej len „Ústava“) „Občania majú **právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí** priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.“ Toto právo sa nevzťahuje na cudzincov. Slovenský právny poriadok však cudzincov zo správy vecí verejných úplne nevylučuje. Cudzinci s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky majú právo voliť a byť volení do orgánov samosprávy obcí a do orgánov samosprávy vyšších územných celkov. Ústava o.i. ustanovuje, že podmienky výkonu volebného práva ustanoví osobitný predpis. Týmto predpisom je zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku v znení zákona č. 335/2007.

Voľby do orgánov samosprávnych krajov sa konajú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním. Právo voliť majú:

- občania Slovenskej republiky, ale aj
- cudzinci, ktorí majú trvalý pobyt v obci, patriacej do územia samosprávneho kraja.

Za poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja môže byť zvolený ten, kto má právo voliť, má trvalý pobyt v obci, ktorá patrí do územia volebného obvodu, v ktorom kandiduje, a nenastali uňho prekážky vo výkone volebného práva. Za

predsedu samosprávneho kraja môže byť zvolený ten, kto má právo voliť, najneskôr v deň konania volieb dovŕšil 25 rokov veku a nenastali uňho prekážky vo výkone volebného práva podľa uvedeného zákona.

Z hľadiska občianskej integrácie predstavuje osobitnú oblasť otázka **vierovyznania a náboženského dialógu**. Pokiaľ ide o možnosť slobody prejavov vierovyznania, náboženského presvedčenia a cítenia, cudzinci z kresťanských krajín zväčša deklarujú, že nachádzajú na Slovensku náboženskú realizáciu primeranú svojim potrebám a oceňujú pocit umiernenosti kresťanstva na Slovensku. Zložitejšia je situácia v prípade spoluobčanov moslimského vierovyznania na Slovensku. Zdrojom ich nespokojnosti býva napr. nemožnosť navštevovania mešity, príp. kritizovanie a odmietanie ich viery a náboženských prejavov zo strany majoritnej spoločnosti. Podľa názoru Európskej komisie otázky náboženstva, resp. dialógu o týchto otázkach môžu byť prospešné pre integráciu do spoločnosti a poskytujú priestor pre vzájomné spoznávanie a pozitívne pôsobenie. Podľa názoru Komisie hostiteľské cirkvi môžu otvoriť ekumenické dialógové štruktúry pre cirkvi a náboženské združenia a zúčastňovať sa na dialógu medzi náboženstvami. **Dialóg medzi cirkvami na miestnej a regionálnej úrovni** môže viesť k posilneniu zásady vzájomného porozumenia.

Informačno-komunikačná stratégia, vzťahy s médiami

Médiá a masovokomunikačné prostriedky majú značný vplyv na vytváranie **postojov majoritnej spoločnosti** voči cudzincom. Úlohou médií v oblasti integrácie cudzincov je **vytvárať priestor pre získavanie poznatkov o problematike migrácie a integrácie**, a to z hľadiska informovanosti samotných cudzincov o živote v krajine, ako aj informovanosti prijímajúcej spoločnosti o životných podmienkach a problémoch cudzincov. V oblasti informačno-komunikačnej a masmediálnej stratégie je potrebné vytvárať **reálny obraz o cudzincoch a ich prínose pre spoločnosť v médiách** a prostredníctvom tlačových aj elektronických médií zvýšiť informovanosť o podmienkach cudzincov a ich živote na území SR. Obraz migrantov a migrácie v médiách je často skreslený a neobjektívny a neraz je ovplyvnený aj postojmi vlády, vyjadreniami politikov, predstaviteľov obcí a územných samospráv či predstaviteľov verejnosti.

Európska komisia a Medzinárodná federácia novinárov (IFJ), Rada Európy a iné organizácie ponúkajú praktický pohľad na rôzne stratégie, postupy a novinárske techniky v mediálnej práci, ktoré zohľadňujú aj existujúce kultúrne rozdiely. Hoci je Európa aj v dôsledku migrácie čoraz viac kultúrne aj jazykovo diverzifikovaná, tieto odlišnosti sa dostatočne neodrážajú v médiách, teda v nezávislom a vyváženom obraze cudzincov prezentovanom médiami.

Prítomnosť cudzincov na Slovensku sa spomína dosť často v správach s negatívnym obsahom či posolstvom, napr. v súvislosti s výskytom chorôb či trestnou činnosťou a kriminalitou, čo vytvára obraz prepojenosti kriminality s niektorými skupinami cudzincov či hrozbou terorizmu. Média neposkytujú dostatok súvislostí o problematike migrácie a integrácie a problémy cudzincov nevysvetľujú v širšom kontexte. Viac pozornosti a priestoru treba venovať spravodajstvu a reportážam zameraným na **pozitívny prínos migrácie, najmä ekonomický, kultúrny a spoločenský prínos migrácie**. Tiež je dôležité v médiách predstavovať **príklady dobre integrovaných cudzincov a ich rodín**.

Zlepšiť treba aj informovanosť o **právach a povinnostiach cudzincov** žijúcich na Slovensku, pričom MPSVR SR v spolupráci s inými subjektmi bude podporovať aktivity a projekty smerujúce k **vydávaniu a šíreniu zodpovedajúcich informačných materiálov**, či výmenu informácií o odlišnostiach kultúr a zvykoch komunit cudzincov žijúcich na Slovensku a ich vzájomné prelínanie a obohatovanie s väčšinovým obyvateľstvom

Dôraz treba klásť na prezentáciu **spoločných hodnôt a spoločnej histórie** v médiách a v neposlednom rade aj na aktívnu **podporu medzikultúrneho dialógu** ako jedného z hlavných prostriedkov a integračných opatrení. Medzikultúrny dialóg je kľúčovým nástrojom pri podporovaní chápania kultúrnej rozmanitosti v multikultúrnej Európe, ktorý posilňuje schopnosť komunikácie medzi jednotlivými skupinami s rôznym kultúrnym pôvodom.

Lepšiemu porozumeniu a vnímaniu problematiky integrácie zo strany médií môžu napomôcť aj tréningy mediálnych pracovníkov zamerané na techniky podporujúce rozmanitosť, a novinársku etiku., na ktoré je vhodné prizvať aj predstaviteľov komunit cudzincov.

Všeobecnú informovanosť o problematike cudzincov možno zlepšovať aj organizovaním kultúrnych a športových podujatí, či výstav v spolupráci s komunitami cudzincov, alebo vydávaním informatívnych publikácií. Vo vybraných obciach možno pozitívne ovplyvňovať postoje občanov a ich ochotu prijímať cudzincov formou **organizovania verejných diskusií a prednášok**, za prítomnosti predstaviteľov cudzincov, ktorí sa už úspešne integrovali, príp. tých, ktorí by sa chceli v obci integrovať.

Navrhované opatrenia v oblasti občianskej integrácie, zvyšovania povedomia voči cudzincom a informačno-komunikačnej stratégii:

Opatrenie 1

Zvýšiť informovanosť domáceho obyvateľstva o živote a problémoch cudzincov na Slovensku v záujme upevňovania vzájomných dobrých vzťahov a tolerancie. Podporovať informačné kampane s cieľom zvýšenia informovanosti o živote cudzincov v SR.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MV SR, MK SR a MŠ SR, MVO a medzinárodné organizácie

Opatrenie 2

Venovať zvýšenú pozornosť problematike interkultúrneho vzdelávania, medzikultúrneho dialógu a multikulúrnej výchovy. Presadzovať myšlienky porozumenia medzi odlišným kultúrami a vzájomného rešpektovania kultúrnych rozmanitostí. Posilniť interkultúrne vzdelávanie na školách s dôrazom na problematiku migrácie a integrácie cudzincov, vzdelávanie zamestnancov sociálnych služieb, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v otázke migrácie, imigrácie a znižovania miery predsudkov a stereotypov pri práci s cudzincami.

Zodpovedné: MK SR, MŠ SR, MPSVR SR

Opatrenie 3

Zvyšovať občiansku participáciu cudzincov na regionálnej a miestnej úrovni ich priamou účasťou na rôznych podujatiach, diskusných a informačných stretnutiach s predstaviteľmi miest a obcí.

Zodpovedné: MV SR v spolupráci s MPSVR SR, ZMOS, Úniou miest Slovenska a predsedami samosprávnych krajov

Opatrenie 4

V spolupráci s novinármi, vydavateľmi, žurnalistickými odbornými zväzmi a združeniami, Radou STV a Radou Slovenského rozhlasu zvýšiť objektívnu a pravdivú informovanosť o živote cudzincov v spoločnosti. Vytvárať reálny a pravdivý obraz imigrantov v médiách a informovať o pozitívnych aspektoch a ekonomickom, kultúrnom a spoločenskom prínose migrácie.

Zodpovedné: MPSVR SR, MK SR

Opatrenie 5

Zvýšiť počet a distribúciu informačných materiálov pre cudzincov, ako aj materiálov o cudzincoch na Slovensku pre domáce obyvateľstvo, zabezpečiť tvorbu internetovej stránky o tejto problematike.

Zodpovedné: MPSVR SR, IOM, MVO

Opatrenie 6

Viesť otvorený dialóg s predstaviteľmi rôznych náboženských organizácií

a združení, s predstaviteľmi rôznych cirkví a s komunitami cudzincov žijúcimi v SR.

Zodpovedné: MPSVR SR, MK SR, KOZ SR

3.7. Nadobúdanie štátneho občianstva SR

Koncepcia integrácie cudzincov v SR v tejto kapitole predstavuje aj jednu z najzásadnejších oblastí integračnej legislatívy, ktorou je legislatíva upravujúca získanie štátneho občianstva ako formálneho završenia a najvyššieho stupňa integrácie cudzinca.

Medzinárodnoprávny rámec pre oblasť získavania štátneho občianstva tvorí sústava viacerých medzinárodných právnych noriem, k dodržiavaniu ktorých sa SR zaviazala. Za najvýznamnejšie môžeme považovať:

- Európsky dohovor o občianstve z roku 1997, ktorý nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 1. marca 2000.
- Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti, prijatý v auguste 1961, ktorý vstúpil do platnosti v decembri 1975.
- Dohovor týkajúci sa štatútu osôb bez štátnej príslušnosti, prijatý v septembri 1954 vstúpil do platnosti v júni 1960.
- Všeobecná deklarácia ľudských práv OSN. V čl. 15 zaručuje každému právo na štátnu príslušnosť (pričom používa pojem „nationality“ ako ekvivalent „občianstva“, nie vo význame národnosť) a uvádza, že nikto nesmie byť bez súhlasu zbavený štátnej príslušnosti ani práva svoju štátnu príslušnosť zmeniť.

V národnom práve upravujú nadobúdanie štátneho občianstva najmä Ústava a zákon č. 40/1993 Zb. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnom občianstve“). Zákon o štátnom občianstve upravuje podmienky pre nadobudnutie a udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky, podmienky straty a osvedčovania štátneho občianstva. Poslednýkrát bol novelizovaný s účinnosťou k 1. októbru 2007. Jeho prijatím boli zmenené najmä podmienky nadobudnutia štátneho občianstva naturalizáciou.

Zákon o štátnom občianstve pripúšťa nasledovné spôsoby nadobudnutia štátneho občianstva Slovenskej republiky („občianstvo SR“):

- a) Určenie občianstva SR
- c) Voľba občianstva SR
- b) Narodenie na území Slovenskej republiky
- d) Rozhodnutie súdu
- e) Osvojenie
- f) Udelenie občianstva SR, tzv. naturalizácia

Z hľadiska integrácie cudzincov v SR je najvýznamnejším práve posledný uvedený spôsob. Naturalizáciou môže nadobudnúť štátne občianstvo žiadateľ, ktorý nie je štátnym občanom Slovenskej republiky a spĺňa všetky zákonom požadované podmienky. Prihliada sa u neho na významné skutočnosti, napríklad rodinné pomery či mieru jeho integrácie. Vzdanie sa štátneho občianstva iného štátu nie je podmienkou pre nadobudnutie občianstva SR. Na udelenie štátneho občianstva **nie je právny nárok** ani po splnení všetkých zákonom stanovených podmienok.

Cudzinec, ktorý chce požiadať o udelenie štátneho občianstva SR, musí predovšetkým:

- a) spĺňať podmienku týkajúcu sa dĺžky trvalého pobytu v SR, t. j. musí mať na území Slovenskej republiky nepretržitý trvalý pobyt aspoň 8 rokov bezprostredne predchádzajúcich podaniu žiadosti o udelenie občianstva SR,
- b) preukázať svoju bezúhonnosť v rozsahu vymedzenom zákonom o štátnom občianstve,
- c) preukázať znalosť slovenského jazyka a všeobecné znalosti o Slovenskej republike,
- d) predložiť všetky potrebné doklady podľa zákona o štátnom občianstve.

Akékoľvek výnimky z vyššie uvedených podmienok sú ustanovené v zákone o štátnom občianstve. Znalosti slovenského jazyka a všeobecné znalosti o Slovenskej republike nemusia preukazovať dieťa do 14 r. a žiadateľ, ktorý sa významne zaslúžil o prínos pre Slovenskú republiku v ekonomickej, vedeckej, technickej, kultúrnej, sociálnej alebo športovej oblasti, alebo ak je to z iného dôvodu v záujme Slovenskej republiky, a žiadateľ to vie náležite preukázať stanoviskom relevantného ústredného štátneho orgánu.

Zákon priznáva výnimku z dĺžky požadovaného pobytu žiadateľovi, ktorý má na území Slovenskej republiky **povolený pobyt**, ale nemá na Slovensku nepretržitý trvalý pobyt v trvaní ôsmich rokov napríklad ak:

- a) uzavrel manželstvo so štátnym občanom Slovenskej republiky, toto manželstvo trvá a žije v tomto manželstve v spoločnej domácnosti na území Slovenskej republiky najmenej počas piatich (5) rokov bezprostredne predchádzajúcich podaniu žiadosti o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky,
- b) ide o osobu, ktorá sa významne zaslúžila o prínos pre Slovenskú republiku v oblasti ekonomickej, vedeckej, technickej, kultúrnej, sociálnej alebo športovej, alebo je to z iného dôvodu v záujme Slovenskej republiky,
- c) má na území Slovenskej republiky nepretržitý trvalý pobyt najmenej tri (3) roky pred dosiahnutím 18 rokov veku,
- d) je azylantom aspoň štyri (4) roky bezprostredne predchádzajúce podaniu žiadosti o udelenie občianstva SR,
- e) sa narodil na území Slovenskej republiky a má tu trvalý pobyt najmenej tri (3)

- roky bezprostredne predchádzajúce podaniu žiadosti o udelenie občianstva SR,
- f) má na území Slovenskej republiky nepretržitý pobyt najmenej desať (10) rokov a v čase podania žiadosti o udelenie občianstva SR mu už bolo udelené povolenie na trvalý pobyt alebo
  - g) je bez štátnej príslušnosti a má na území Slovenskej republiky nepretržitý pobyt najmenej tri (3) roky bezprostredne predchádzajúce podaniu žiadosti o udelenie občianstva SR.

Z vyššie uvedeného výpočtu vyplýva, že štátne občianstvo SR môže nadobudnúť výhradne osoba, ktorá už na území SR získala trvalý pobyt, a že bez predchádzajúceho udelenia trvalého pobytu občianstvo SR môže byť udelené len osobe, ktorá sa významne zaslúžila o prínos pre Slovenskú republiku v oblasti ekonomickej, vedeckej, technickej, kultúrnej, sociálnej alebo športovej, alebo je to z iného dôvodu v záujme Slovenskej republiky, resp. osobe, ktorá je bez štátnej príslušnosti a vie to náležite preukázať. Vzhľadom na to, že na udelenie trvalého pobytu nie je právny nárok ani po splnení všetkých zákonných podmienok, k udeleniu štátneho občianstva niektorým kategóriám cudzincov teoreticky nemusí dôjsť vôbec, a to ani v prípade, ak na území Slovenska majú rodinu a sú v iných ohľadoch integrovaní.

Ako je však uvedené v Rezolúcií Európskeho parlamentu: Reštriktívne ustanovené podmienky môžu brániť legálne žijúcim migrantom v získavaní štátneho občianstva hostiteľskej krajiny a ukracovať ich od úplnej účasti na spoločenskom živote, v horšom prípade aj viesť k úplnej izolácii.

Navrhované opatrenia v oblasti udeľovania štátneho občianstva:

Opatrenie 1

Doplniť zákon o štátnom občianstve a prijať príslušné vykonávacie predpisy tak, aby umožňovali jednoznačný výklad, najmä pokiaľ ide o preukazovanie znalostí potrebných k získaniu štátneho občianstva (viď podkapitolu Vzdelávanie).
Zodpovedné: MV SR

Opatrenie 2

V spolupráci MŠ SR, MV SR, vzdelávacích inštitúcií a komunít cudzincov navrhnuť a prijať príslušné učebné osnovy pre cudzincov. Úroveň znalosti, ktorá je podmienkou udelenia štátneho občianstva by mala byť obsahovo vymedzená študijnou literatúrou, brožúrou, ktorá by o.i. obsahovala vzorové testy a bola by dostupná pre všetkých žiadateľov bez rozdielu. Je preto potrebné poveriť MŠ SR zostavením návrhu takejto publikácie.

Zodpovedné: MV SR v spolupráci s MŠ SR a vzdelávacími inštitúciami (napr. ÚJOP, Akadémia vzdelávania, UK)

Opatrenie 3

Prehodnotiť a vymedziť kritériá posudzovania znalosti slovenského jazyka, t. j. dosiahnutej znalostnej úrovne podľa medzinárodne uznávaných noriem Spoločného európskeho referenčného jazykového rámca (CEFR). Pre preverovanie znalostí slovenského jazyka musí byť zadané, akú úroveň znalosti má žiadateľ pohovorom preukázať. Stanoviť úroveň ovládania slovenského jazyka po konzultácii s odborníkmi a porovnaní s inými štátmi EÚ. V nadväznosti na to zabezpečiť dostupnosť a financovanie kurzov pre cudzincov.

Zodpovedné: MV SR v spolupráci s MŠ SR a vzdelávacími inštitúciami (ÚJOP, Akadémia vzdelávania, UK)

Opatrenie 4

Prehodnotiť zákonnú definíciu nepretržitého pobytu ako podmienky pre udelenie občianstva SR, a umožniť udelenie výnimky pre prerušenie tejto doby vo výnimočných prípadoch podľa zákona (študijná sťaž v zahraničí, verejný záujem).

Zodpovedné: MV SR

Opatrenie 5

V konaní o udelenie občianstva SR dbať na dodržiavanie zákonnej lehoty 24 mesiacov na posúdenie žiadosti o udelenie občianstva. Ustanoviť mechanizmus na jej dodržiavanie a zabrániť neopodstatneným prietahom v konaní.

Zodpovedné: MV SR

Opatrenie 6

V súlade s Európskym dohovorom o občianstve a inými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, dôsledne dbať na ustanovenia týkajúce sa osôb bez štátnej príslušnosti. Prihliadať na stav bez štátnej príslušnosti pri udeľovaní občianstva, vytvoriť systém preverovania štátnej príslušnosti tak, aby bolo jednoznačne preukázané, či žiadateľ má, resp. nemá inú štátnu príslušnosť.

Zodpovedné: MV SR

Opatrenie 7

Vytvoriť návrh systému a zaviesť v pôsobnosti MV SR elektronickú centrálnu evidenciu žiadateľov a elektronický informačný systém o cudzincoch s udeleným štátnym občianstvom.

Zodpovedné: MV SR v spolupráci s odbornými organizáciami

4. Návrh dlhodobých legislatívnych a praktických opatrení v oblasti integračnej politiky

4.1. Legislatívne úpravy výkonu štátnej správy v oblasti integrácie cudzincov

Dosiahnutie cieľov v oblasti migračnej stratégie a integračnej politiky Slovenskej republiky si vyžiada ďalšie zjednocovanie národnej legislatívy s legislatívou Európskej únie a pružné reagovanie na zmeny v oblasti migrácie a integrácie na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni.

V oblasti aproximácie a tvorby práva Európskych spoločenstiev a Európskej únie pôjde najmä o dôsledné zabezpečenie transpozície právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie do právneho poriadku Slovenskej republiky a o aktívnu účasť Slovenskej republiky na tvorbe týchto predpisov.

Legislatíva týkajúca sa integrácie migrantov do rôznych oblastí spoločenského a pracovného života na území SR je obsiahnutá v širokej škále právnych predpisov upravujúcich vo vzájomnej súvislosti všetky aspekty života cudzincov na území SR. Osobitným spôsobom upravujú ich práva a povinnosti, odlišne od práv a povinností občanov SR. Na právne postavenie cudzinca však majú alebo môžu mať vplyv aj iné všeobecné právne predpisy, ktoré priamo práva a povinnosti cudzincom nezakladajú. Pri tvorbe rezortných politík a právnych predpisov bude preto potrebné v budúcnosti uplatňovať tzv. **integračný mainstreaming**, teda brať do úvahy dopady jednotlivých opatrení a predpisov na oblasť integrácie cudzincov.

Integračný proces sa začína odo dňa príchodu na územie nového štátu, v ktorom je cudzinec súčasťou iného právneho poriadku štátu, než na aký bol zvyknutý. Týka sa to však cudzincov, ktorí chcú na území SR zotrvať dlhodobejšie. Nie pre každého cudzinca je pritom nutná adaptácia na iný právny režim, je preto potrebné rozlišovať medzi jednotlivými kategóriami cudzincov podľa ich právneho postavenia a krajiny pôvodu.

Občan členského štátu EHP má na Slovensku voľný, neobmedzený pohyb a na výkon zamestnania nepotrebuje pracovné povolenie. Administratívne opatrenia spojené so zamestnaním občana členského štátu EÚ musí zabezpečiť jeho slovenský zamestnávateľ, a to konkrétne:

- do 7 pracovných dní prihlásiť zamestnanca na územne príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny formou predloženia informačnej karty,
- pred nástupom do zamestnania prihlásiť zamestnanca do Sociálnej poisťovne,

- do 8 dní prihlásiť zamestnanca v zdravotnej poisťovni,
- po skončení pracovného pomeru zamestnanca vo všetkých inštitúciách odhlásiť.

Zamestnanec, ktorý nie je občanom členského štátu EÚ a EHP, naopak potrebuje pracovné povolenie, ktoré vydáva úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a povolenie na pobyt, ktoré vydáva oddelenie cudzineckej polície. Na účel podnikania, ako aj na účel štúdia, výkonu osobitnej činnosti a zlúčenia rodiny sa cudzincom rovnako povoľuje prechodný pobyt. Vo všetkých prípadoch je potrebné pre jeho udelenie okrem iných skutočností náležite dokladovať účel predložením úradného potvrdenia.

Pri určovaní uplatniteľnej legislatívy, podľa nariadenia č.1408/71 platí všeobecné pravidlo, že migrujúci pracovníci z EU (zamestnanci a SZČO), ktorí vykonávajú svoju zárobkovú činnosť na území jedného z členských štátov sú sociálne zabezpečení, podliehajú legislatíve tohto štátu, dokonca aj vtedy, ak majú trvalý pobyt na území iného členského štátu.

Migrujúci pracovníci, zamestnanci a SZČO podliehajú legislatíve štátu výkonu zamestnania aj vtedy, ak sa sídlo alebo miesto podnikania podniku alebo jednotlivca, ktorý ich zamestnáva, nachádza na území iného členského štátu. Podľa zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení je poistencom fyzická osoba, ktorá je povinne verejne zdravotne poistená alebo dobrovoľne verejne zdravotne poistená podľa zákona o zdravotnom poistení a má trvalý pobyt na území SR. Z tohto istého zákona vyplýva povinnosť zamestnanca s prechodným pobytom v SR prihlásiť sa do zdravotnej poisťovne do ôsmich dní od vzniku pracovného pomeru a odhlásiť sa v rovnakej lehote odo dňa, keď tento pracovný pomer skončil.

Predkladateľ integračnej politiky považuje za nevyhnutné zlepšiť a prehĺbiť spoluprácu medzi hlavnými aktérmi v oblasti zahraničnej migrácie v krajine (štátnymi inštitúciami, samosprávnymi orgánmi, mimovládnyimi organizáciami, medzinárodnými organizáciami, zamestnávateľskými združeniami, odbormi, združeniami migrantov i akademickou obcou) na báze komplementarity a partnerstva.

Spolupráca relevantných inštitúcií migračného a integračného manažmentu na Slovensku nie je zatiaľ ideálna; často je nekoordinovaná, neefektívna a málo účinná.

Absencia systematickejšej politiky v oblasti integrácie cudzincov je aj dôsledkom pretrvávajúcich čiastkových náhľadov niektorých ministerstiev na proble-

matiku migrácie a integrácie, vrátane absencie zodpovedajúcich organizačných štruktúr každého ministerstva a malej previazanosti jednotlivých aktivít. Z doterajších skúseností vyplynula aj potreba postupnej decentralizácie pri realizácii Koncepcie integrácie cudzincov.

Veľmi zreteľne sa prejavujú aj dôsledky absencie jednotnej terminológie štatistického zisťovania, spracovania a monitoringu vo vzťahu k integrácii cudzincov ako základnej podmienky pre plánovanie a meranie účinnosti integračnej politiky v praxi.

V zmysle vyššie uvedeného naďalej bude potrebné:

- vytvárať legislatívne predpoklady na zapojenie miest, obcí a mimovládnych organizácií do integračného procesu a vyriešiť spôsob spolufinancovania ich aktivít zo štátnych zdrojov,
- v súlade so zmenami v poskytovaní finančných prostriedkov z fondov Európskej únie, najmä z Európskeho fondu pre integráciu príslušníkov tretích krajín, zdokonaľovať legislatívne a praktické predpoklady ich čerpania v podmienkach Slovenskej republiky,
- naďalej zabezpečovať postupnú harmonizáciu s právnymi predpismi Európskej únie a vytvárať spoločnú integračnú politiku EÚ ako jedno z kľúčových východísk Koncepcie integrácie cudzincov, ktoré predstavuje základný rámec celkovej politiky integrácie cudzincov v SR.

V záujme zlepšenia koordinácie a súčinnosti medzi jednotlivými subjektmi participujúcimi na realizácii migračnej politiky sa zároveň v časovom horizonte do roku 2010 predpokladá transformácia súčasných úradov zaoberajúcich sa problematikou cudzincov, migrácie a azylu a integrácie do jednotného orgánu a vytvorenie „**Imigračného a naturalizačného úradu Slovenskej republiky**“ (viac v kapitole 8 „Záver“). Zainteresované organizačné subjekty sa tak včlenia do jednotnej štruktúry tak, aby tento úrad vecne pokrýval problematiku migrácie a integrácie od vstupu cudzinca na územie Slovenskej republiky, jeho pobyt a integračný proces.

4. 2. Legislatívne úpravy na úrovni územných samospráv

Jedným zo základných predpokladov úspešnej realizácie integračnej politiky je zabezpečenie presunu kompetencií v oblasti integračných aktivít zo štátu na samosprávne kraje a obce a na mimovládne organizácie. Pri vytváraní podmienok pre integráciu – či už v oblasti pracovných príležitostí, vzdelávania a ubytovacích kapacít tak zodpovednosť za integráciu cudzincov prevezme miestna

územná samospráva (t. j. obce). Táto úloha je explicitne formulovaná aj v uznesení vlády č. 415. z 9. mája 2007 k návrhu súhrnnej správy o stave plnenia úloh vyplývajúcich z rozpracovania Koncepcie migračnej politiky Slovenskej republiky na podmienky jednotlivých rezortov za roky 2005 – 2006, v bode „prijat' účinné opatrenia na zabezpečenie úloh spojených s vytváraním podmienok súvisiacich s integráciou migrantov do spoločnosti a na ich základe vytvoriť právne, legislatívne a finančné podmienky na presun určitých kompetencií zo štátnej správy na miestne samosprávy a mimovládne organizácie,“ a to v termíne do 30. júna 2009.

Realizácia tejto úlohy si vyžiada zachovanie kompetencií vlády a ústredných orgánov štátnej správy pri vytváraní nevyhnutných legislatívnych predpokladov pre integračnú politiku a zabezpečovaní potrebných materiálno-technických, finančných a personálnych podmienok na jej realizáciu. Zároveň však bude potrebné rozšíriť a zásadným spôsobom modifikovať úlohy a kompetencie miest a obcí v tejto oblasti a navrhnúť a zahrnúť tieto úpravy do pripravovanej novely zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 302/2001 Z. z. **o samospráve vyšších územných celkov** (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov a v zákone č. 369/1990 Zb. **o obecnom zriadení** v znení neskorších predpisov.

Pri vytváraní podmienok pre integráciu – či už v oblasti vytvárania pracovných príležitostí, vzdelávania a ubytovacích kapacít, tak zodpovednosť za integráciu cudzincov prevezme miestna územná samospráva (t. j. obce).

Návrhom koncepcie sa zakladá proces presunu pôsobností štátu na obce a mestá. Presun kompetencií štátu na miestnu samosprávu je však možný len s **primeraným finančným krytím** a s jej súhlasom. Vyplýva to jednak z Memoranda, ktoré uzavrela vláda SR so ZMOS, taktiež to vyplýva z Európskej charty miestnej samosprávy (uverejnená v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 336/2000, čiastka 138 z 19. októbra 2000), ktorá na Slovensku vstúpila do platnosti 1. júna 2000.

Zlepšiť a zintenzívniť bude potrebné aj **súčinnosť orgánov miestnej a regionálnej samosprávy a ostatných aktérov integračnej politiky**, vrátane cudzincov samotných. Kvalita vzťahov medzi cudzincami a obyvateľmi obce či samosprávneho kraja patrí medzi kľúčové aspekty integrácie.

Zreteľné vymedzenie úloh a kompetencií štátu, samosprávy, miestnej štátnej správy a tretieho sektora v procese integrácie cudzincov do spoločnosti tak vytvorí podmienky pre funkčný systém integrácie. Zamerať sa tiež bude treba na finančnú podporu miest a obcí v oblasti integrácie cudzincov a finančné nástroje

ich podpory (napr. v zmysle zákona o azyle sa obci, ktorá zabezpečí azylantovi ubytovanie, poskytne príspevok na zaobstaranie ubytovania alebo príspevok na rozvoj infraštruktúry za podmienok určených Migračným úradom MV SR).

Aj na medzinárodnej úrovni zo strany Európskej komisie sa jednoznačne zdôrazňuje, že integračnú politiku je potrebné realizovať na miestnej a regionálnej úrovni. V otázke zapojenia samosprávnych orgánov do integračných aktivít zaujal nedávno zásadné stanovisko aj Výbor regiónov EK, a to vo svojom odporúčaní členským krajinám pod názvom „Integračná politika a medzikultúrny dialóg“ (november 2008). Výbor regiónov v ňom konštatuje, že „miestnym orgánom treba pomôcť pri riadení procesu integrácie – informáciami a financovaním ako aj rozvíjaním osvedčených postupov, aby sa prisťahovalcom umožnil prístup k službám sociálnej a zdravotnej starostlivosti a bývaniu, a tiež zavádzaním programov na ich aktívnu účasť na rôznych aspektoch miestneho života, aby sa zapojili do miestnej komunity.“

Výbor regiónov zároveň navrhuje, „aby miestne a regionálne orgány v spolupráci so všetkými hospodárskymi a sociálnymi partnermi vynaložili úsilie na zlepšenie prístupu prisťahovalcov k pracovným miestam a na boj proti diskriminácii na trhu práce.“

V niektorých krajinách EÚ uzatvárajú zodpovedné ústredné orgány formálne dohody s obcami a mestami s cieľom určiť mieru ich zodpovednosti a stanoviť počet osôb, ktoré sa majú usídlieť v každej obci. Následne poskytujú obciam a mestám štátne dotácie podľa počtov týchto cudzincov.

V európskom kontexte sa za nezanedbateľnú súčasť aktivít miest a obcí považuje aj informovanie občanov miestnej komunity o poskytovaní finančných prostriedkov na rozvoj infraštruktúry obce, podpory programov bývania pre cudzincov a iných podporných opatrení v rámci realizovania integračných aktivít.

Navrhované opatrenia na úrovni územných samospráv:

Opatrenie 1:

Zvýšiť záujem samosprávnych krajov o problematiku integrácie cudzincov, ako aj zlepšiť celkovú informovanosť pracovníkov samospráv o migračnej a integračnej politike štátu a právnom postavení cudzincov. Zaviesť opatrenia na podporu vzdelávania pracovníkov na miestnej a regionálnej úrovni.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MV SR, ZMOS, Únia miest Slovenska, samosprávnymi krajinami a obcami

Opatrenie 2:

Vytvoriť legislatívne predpoklady na zapojenie miest, obcí a mimovládnych organizácií do integračného procesu, najmä novelizáciou zákona o obecnom zriadení a zákona o samospráve vyšších územných celkov.

Zodpovedné: MV SR

Opatrenie 3:

Zabezpečiť účasť predstaviteľov krajov, miest a obcí v odborných pracovných skupinách s cieľom získania informácií o fungovaní integračných projektov a možnostiach ich financovania na regionálnej úrovni.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MV SR, ZMOS, Úniou miest Slovenska, samosprávnymi krajinami a obcami

Opatrenie 4:

Zvýšiť úroveň spolupráce štátnych orgánov a predstaviteľov územnej samosprávy a hľadať zdroje na zabezpečenie financovania integračných projektov na miestnej a regionálnej úrovni z rozpočtov samospráv, z eurofondov a iných zdrojov. Zároveň hľadať ďalšie alternatívne zdroje vlastných príjmov územných samosprávnych celkov.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MV SR, ZMOS, Úniou miest Slovenska, samosprávnymi krajinami a obcami

5. Zavedenie politiky integrácie do programov a projektov na podporu integračných aktivít

Zavedenie politiky integrácie do programov a projektov na podporu integračných aktivít predstavuje jeden zo základných nástrojov integračnej politiky štátu. Zodpovedné štátne orgány a inštitúcie by mali prostredníctvom programov integrácie zohľadňovať a rozvíjať všetky oblasti integračných aktivít ako sú: zamestnanosť, ubytovanie, vzdelávanie, sociálne zabezpečenie, zdravotná starostlivosť a začleňovanie cudzincov do majoritnej spoločnosti V prvých mesiacoch po príchode do prijímajúcej krajiny cudzinci najväčšmi potrebujú špecifické programy.

Subjekty, ktoré sa zaoberajú tvorbou politiky v rôznych oblastiach, by mali začleniť do nich aj integráciu cudzincov, a to na rôznych úrovniach a v rôznych etapách integračného procesu. Organizácie a inštitúcie s pôsobnosťou na celé územie Slovenskej republiky by mali zabezpečovať rovnaký prístup k svojim službám pre všetkých občanov, vrátane cudzincov.

Pri zavádzaní politiky integrácie do jednotlivých programov a projektov relevantných subjektov možno uplatniť tzv. **všeobecné opatrenia** a tzv. **cielené opatrenia**. Všeobecné opatrenia sa týkajú oblastí alebo činností už existujúcich, pri ktorých bude potrebné určité prispôsobenie sa potrebám cudzincov (napr. existujúce služby niektorých inštitúcií budú doplnené pracovníkmi s jazykovými znalosťami, event. službami tlmočníkov).

Pri integrácii cudzincov sú však nevyhnutné aj tzv. cielené opatrenia, ktoré si vyžadujú vytváranie nových konkrétnych programov a projektov pre cudzincov vo viacerých oblastiach života, to najmä:

- zaradenie cudzincov na pracovný trh hostiteľskej krajiny,
- zvládnutie jazyka a umožnenie prístupu k vzdelaniu,
- prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnym službám,
- uznanie kultúrnych a náboženských rozdielov,
- udelenie právneho štatútu,
- účasť na občianskom a politickom živote,
- tolerancia a dodržiavanie ľudských práv,
- potláčanie intolerancie a diskriminácie,
- asistencia pri hľadaní primeraného bývania,
- podporovanie rodiny,
- možnosti získania štátneho občianstva atď.

6. Spolupráca s partnermi

6.1. Spolupráca s medzinárodnými organizáciami, mimovládnyimi organizáciami, sociálnymi partnermi, komunitami cudzincov

Kľúčovú úlohu pri implementovaní integračnej politiky majú štátne inštitúcie, reprezentované Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Predkladateľ dokumentu – MPSVR SR – predpokladá pri realizácii integračných aktivít okrem medzirezortnej spolupráce aj ďalšiu intenzívnu súčinnosť a koordináciu s ostatnými externými partnermi – najmä medzinárodnými organizáciami zaoberajúcimi sa problematikou migrácie a azylu – IOM (Medzinárodnou organizáciou pre migráciu) na Slovensku, Národným úradom UNHCR pre SR, Regionálnym úradom UNDP v Bratislave, ako aj sieťou mimovládnych organizácií, sociálnych partnerov a s komunitami cudzincov žijúcimi na Slovensku.

MPSVR SR sa bude snažiť aj o zabezpečenie otvorenej a plynulej **komunikácie s mimovládny sektorom**, ktorého pôsobnosť v oblasti integrácie cudzincov považuje predkladateľ za obojstranne prospešnú pri dosiahnutí spoločného cieľa integrácie cudzincov na území SR. Mimovládne organizácie (ďalej MVO) sa v posledných rokoch systematicky zapájajú a výraznou mierou spolupodieľajú na procese integrácie cudzincov v oblasti poradenstva, materiálnej asistencie sociálnej pomoci, podporných programoch pri zabezpečení zamestnania a bývania, ako aj spoločenských, kultúrnych aktivít zabezpečujúcich priamy kontakt medzi miestnymi obyvateľmi a cudzincami.

Mimovládne, cirkevné a neziskové organizácie tiež výraznou mierou prispievajú k dialógu v spoločnosti o možnostiach a predpokladoch integrácie a mobilizujú dobrovoľníkov k realizácii podporných programov. MPSVR SR predpokladá, že IOM na Slovensku, podobne ako aj mimovládne organizácie a združenia sa budú naďalej spolupodieľať na príprave a realizácii jazykových kurzov, kurzov kultúrnej a občianskej orientácie, rekvalifikačných kurzoch, pomoci pri hľadaní zamestnania a ubytovania a zároveň budú prispievať k budovaniu povedomia a vzťahov medzi miestnou komunitou a cudzincami, podpore a organizovaní rôznych aktivít zameraných na pozitívne ovplyvňovanie verejnej mienky v prospech cudzincov. V spolupráci s mestami a obcami, IOM, pracovníkmi úradov práce a sociálnych vecí môžu MVO napomáhať pri tvorbe a evaluácii individuálnych integračných plánov cudzincov.

Významné miesto v procese plnenia úloh koncepcie integrácie cudzincov MPSVR SR prikladá aj Združeniu miest a obcí Slovenska a Únii miest Slovenska, ktoré sa rôznymi formami môžu zapájať do plnenia úloh vyplývajúcich z predkladanej koncepcie. Združenie miest a obcí Slovenska a Únia miest Slovenska sa v rámci svojich aktivít zároveň budú aktívne spolupodieľať na procese vytvárania legislatívnych predpokladov nevyhnutných pre zapojenie samospráv a mimovládnych organizácií do integračného procesu a riešenia spôsobu spolufinancovania ich aktivít.

Z hľadiska definovania pôsobnosti mimovládnych organizácií treba uviesť, že v spolupráci a za finančnej spoluúčasti štátu budú tieto organizácie naďalej predstavovať sieť nezávislých, lokálne či regionálne zakotvených subjektov, ktoré majú priamy kontakt s cieľovou skupinou a zväčša aj s miestnou samosprávou a zároveň aj možnosť priamo identifikovať konkrétne problémy cudzincov a možnosti ich riešenia. Výhodou týchto organizácií je tiež neformálnejší prístup ku klientom oproti predstaviteľom štátnej správy a ich prepojenie do medzinárodných štruktúr a programov. Viaceré MVO tiež majú skúsenosti s čerpaním finančných prostriedkov z medzinárodných zdrojov v tejto oblasti, najmä z Európskeho utečeneckého fondu, ESF– Programu Iniciatívy Spoločenstva EQUAL

a iných zdrojov. Aj v tomto kontexte budú zohrávať nezastupiteľnú úlohu pri realizácii programov Európskeho integračného fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín.

6.2. Úloha Medzirezortnej expertnej komisie pre oblasť migrácie a integrácie cudzincov (pri MPSVR SR)

MPSVR SR, v snahe reagovať na aktuálne požiadavky v oblasti pracovnej migrácie a integrácie cudzincov a v nadväznosti na zriadenie odboru migrácie a integrácie cudzincov v rámci sekcie medzinárodných vzťahov MPSVR SR k 1.10.2007, vytvorilo a zriadilo na základe rozhodnutia ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny Viery Tomanovej č. 55/2007 zo dňa 30. 11.2007 Medzirezortnú komisiu pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov MPSVR SR (ďalej „MEKOMIC“). V zmysle štatútu je MEKOMIC koordinačným orgánom MPSVR SR pre realizáciu úloh v oblasti migračnej a integračnej politiky SR, zaoberá sa aj otázkami aktualizácie migračnej politiky SR na podmienky legálnej ekonomickej migrácie a koordináciou aktivít v oblasti migračnej a integračnej politiky Slovenskej republiky, vyplývajúcich zo stanovených aktualizovaných úloh Európskej komisie v tejto oblasti. MEKOMIC predkladá ministerke práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky informácie o riešení úloh v tejto oblasti.

MEKOMIC sa vo svojej činnosti riadi Koncepciou migračnej politiky Slovenskej republiky schválenou uznesením vlády Slovenskej republiky č. 11/2005. Pracuje v súlade s usmerneniami Európskej komisie, Rady Európskej únie, ako aj iných medzinárodných organizácií. Zaujíma tiež pozície a stanoviská k otázkam zamestnávania cudzincov v Slovenskej republike, vrátane zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín na území Slovenskej republiky.

Predsedom MEKOMIC-u je generálny riaditeľ sekcie medzinárodných vzťahov MPSVR SR a jej členmi nominovaní predstavitelia jednotlivých ministerstiev, IOM, UNHCR, vybraných mimovládnych organizácií. Prizývanými členmi sú aj zástupcovia ZMOS-u a Únie miest Slovenska. Medzirezortná komisia a jej odborné subkomisie sa podieľali na tvorbe a pripomienkovaní predkladaného dokumentu.

V procese tvorby a prípravy Koncepcie integrácie cudzincov sa MEKOMIC na viacerých svojich zasadnutiach zaoberal podrobnou analýzou a pripomienkami k tomuto dokumentu.

Od mája 2008 funguje pod gesciou MPSVR SR v rámci MEKOMIC 5 pracovných podskupín :

– pre otázky legislatívy a pobytu,

- zamestnanosti
- zdravotníctva a sociálneho zabezpečenia,
- pre oblasť bývania
- pre oblasť vzdelávania

Tieto pracovné podskupiny pomáhali v priebehu roku 2008 definovať problémy a ich možné riešenia v jednotlivých oblastiach, ako aj navrhovať integračné opatrenia koncepcie integrácie cudzincov. Ďalšia súčinnosť MEKOMIC-u s MP-SVR SR a ostatnými aktérmi v oblasti integrácie cudzincov sa predpokladá aj vo fáze implementácie integračných opatrení.

Navrhované opatrenia v oblasti spolupráce:

Opatrenie 1

Pokračovať v spolupráci s medzinárodnými a mimovládnyimi organizáciami pri tvorbe a realizácii integračných programov, prostredníctvom účasti ich zástupcov v komisiách a poradných orgánoch či odborných konzultačných skupinách.

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MEKOMIC

Opatrenie 2

Zintenzívniť spoluprácu v oblasti vzájomnej výmeny informácií a napomáhať výmene poznatkov a skúseností organizovaním seminárov, konferencií, vytváraním databáz údajov, poskytovaním podnetov pre aktualizáciu integračnej politiky, ako aj spoluprácou na pripravovanej internetovej MPSVR SR pre cudzincov a európskej webovej stránke o integrácii

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MEKOMIC

Opatrenie 3

Vytvárať čo najvhodnejšie podmienky a usilovať sa o pokračovanie projektov a programov zameraných na integráciu cudzincov a vzájomne podporovať programy realizované z prostriedkov Európskeho fondu na integráciu príslušníkov tretích krajín.

Zodpovedné: MV SR, MPSVR SR

Opatrenie 4

Usilovať sa o prehlbovanie spolupráce medzi orgánmi štátnej správy, územnej samosprávy, mimovládnyimi organizáciami a zabezpečovať pritom čo najefektívnejšie využívanie integračných programov všetkými partnermi

Zodpovedné: MPSVR SR v spolupráci s MEKOMIC, ZMOS, Únia miest Slovenska

Opatrenie 5

V oblasti spolupráce s komunitami cudzincov, ich združeniami a organizáciami zabezpečovať súčinnosť a spoluprácu cudzincov s orgánmi štátnej správy,

územnej samosprávy a na ostatných úrovniach, ako aj ich rovnocenný prístup k informáciám.

Zodpovedné: MPSVR SR, MK SR, MV SR, ZMOS, Únia miest Slovenska

7. Finančné a personálne zabezpečenie realizácie Koncepcie integrácie cudzincov v SR

7.1. Finančné zdroje na úrovni štátneho rozpočtu

Predpoklad dopadu návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR na štátny rozpočet.

Realizácia úloh vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike vo všeobecnosti predpokladá nárast požiadaviek na čerpanie finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu v rôznych oblastiach, a to v súvislosti so zabezpečením úloh v oblasti vzdelávania cudzincov (jazykové a rekvalifikačné kurzy), zabezpečením podmienok na bývanie, poskytovaním zdravotnej starostlivosti pre cudzincov a ich rodinných príslušníkov, rozširovaním poradenských služieb (prístup na trh práce, sociálne služby), výdavkov spojených s prechodom kompetencií a zodpovednosti na samosprávne kraje a obce v danej oblasti, či zvyšovaním verejného povedomia prostredníctvom informačných a komunikačných kampaní. S ohľadom na prierezový charakter koncepcie integrácie cudzincov a úloh z nej vyplývajúcich, by tieto výdavky mali byť zahrnuté v rozpočtových kapitolách jednotlivých rezortov, resp. aj v rozpočtoch orgánov verejnej správy.

Vzhľadom na súčasnú ekonomickú a finančnú krízu a nereálnosť požiadavky na zvýšenie štátneho rozpočtu v danom období, však MPSVR SR predkladá dokument Koncepcia integrácie cudzincov v SR **bez presnejšej kvantifikácie finančných dopadov a požiadaviek na vyčlenenie finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu** na tieto úlohy na rok 2009. Požiadavku zabezpečenia adekvátnych finančných zdrojov zo štátneho rozpočtu a doplnenia ľudských zdrojov na realizáciu týchto úloh však bude nevyhnutné nastoliť a realizovať v najbližších rokoch, a to okamžite po utlmení dôsledkov ekonomickej a finančnej krízy, resp. už v období jej potenciálneho ústupu. V tejto súvislosti už v priebehu roku 2009 bude potrebné pripraviť **dôslednú analýzu potrieb a výdavkov** v tejto oblasti, resp. vypracovať ich podrobnú kvantifikáciu. Aj pri realizácii tejto úlohy sa počíta s plným využitím poznatkov a kapacít odborníkov pôsobiacich v Medzirezortnej expertnej komisii na realizáciu úloh spojených s migráciou a integráciou cudzincov pri MPSVR SR, event. s využitím poznatkov a expertízy externých spolupracovníkov z vedeckej a výskumnej sféry.

V súvislosti s realizáciou Konceptie integrácie cudzincov v SR v súčasnom období tak MPSVR SR predpokladá, že v roku 2009 na zabezpečenie navrhnutých úloh a integračných opatrení bude nutné využívať dostupné existujúce finančné prostriedky a ľudské zdroje, pri súčasnom **plnom a efektívnom využívaní prostriedkov z fondov EÚ**, a to z Európskeho sociálneho fondu a najmä z Európskeho fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín. V prvom roku realizácie koncepcie sa tak bude klásť dôraz predovšetkým na zabezpečenie **všeobecnej informovanosti** o potrebe integrácie cudzincov, obsahu a spôsobu realizácie jednotlivých úloh a integračných opatrení, ako aj na zabezpečenie integračného mainstreamingu na rôznych úrovniach, teda na **uznanie plnej zodpovednosti** za realizáciu úloh v danej oblasti. Súčasne v procese zabezpečovania a implementácie týchto úloh bude potrebné špecifikovať a začleniť konkrétne požiadavky na finančné zabezpečenie týchto úloh do strategických a rozpočtových plánov ministerstiev, ako aj rozpočtov samosprávnych krajov a obcí na rok 2010. V tejto súvislosti by mali dotknuté rezorty predložiť finančné požiadavky na plnenie úloh stanovených v koncepcii najneskôr do 30. 7. 2009.

Prieskum MPSVR SR, realizovaný koncom roka 2008 prostredníctvom listu ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny SR Viery Tomanovej zo dňa 3. 11. 2008 ministrom ústredných orgánov štátnej správy ohľadne dostupnosti finančných prostriedkov na realizáciu úloh spojených s integráciou cudzincov poukázal na skutočnosť, že **žiaden z rezortov nepočíta s realizáciou úloh v danej oblasti a nemá na ne vyčlenené finančné prostriedky**. Predkladateľ dokumentu pritom predpokladá, že na realizáciu úloh spojených s integráciou cudzincov do spoločnosti bude potrebná suma cca 660 000 EUR (20 miliónov SK) ročne. (MPSVR SR vychádzalo pri tomto odhade z kvantifikácie výdavkov počas uplynulých siedmich rokov v Českej republike, pri zohľadnení počtu cudzincov na území Slovenskej republiky).

Ako vyplýva z návrhu Konceptie integračnej politiky SR a navrhnutých integračných opatrení, dopad na štátny rozpočet budú mať výdavky súvisiace s uvažovanými zmenami v rôznych oblastiach: od organizačných zmien orgánov štátnej správy a prechodu kompetencií na obce, mestá a vyššie územné celky cez výdavky spojené s budovaním, prevádzkovaním a skvalitňovaním najrozličnejších služieb pre cudzincov a ich rodiny, až po podporu integračných aktivít pre obzvlášť zraniteľné skupiny cudzincov. Tieto úlohy bude potrebné zabezpečovať za finančnej a koordinačnej spoluúčasti viacerých aktérov na rôznych úrovniach.

Reálna výška dopadov návrhu Konceptie integrácie cudzincov v Slovenskej republike na štátny rozpočet bude stanovená koncom roka 2009, resp. v prvom

kvartáli 2010, a to aj na základe reálnych aktuálnych počtov cudzincov prichádzajúcich a zotrvávajúcich na území SR, ako aj aktuálnej situácie na trhu práce.

Predpoklad dopadu návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR na zamestnanosť

Prijatie návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike bude mať určitý mierny dopad na počet pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Predpokladá sa, že v súvislosti s realizáciou navrhnutých úloh a integračných opatrení by mali problematiku cudzineckej agendy zabezpečovať tímy posilnené minimálne o jedného pracovníka. Podobne samosprávne kraje by mali mať na úseku sociálnych vecí vyčleneného jedného pracovníka zameraného na poskytovanie poradenstva a služieb pre cudzincov a ich rodinných príslušníkov.

Predpoklad dopadu návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR na životné prostredie

Prijatie návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR nebude mať negatívny dopad na životné prostredie.

Predpoklad dopadu návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR na podnikateľské prostredie

Prijatie návrhu Koncepcie integrácie cudzincov v SR nebude mať negatívny dopad na podnikateľské prostredie.

7.2 Finančné zdroje na úrovni EÚ (Európsky sociálny fond, Európsky fond pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín)

Na riešenie problematiky sociálnej inklúzie a účasti migrantov a azylantov na trhu práce sú zamerané opatrenia Sektorového operačného programu Ľudské zdroje z finančných zdrojov **Európskeho sociálneho fondu**. Ide najmä o programy „Rozvoj vzdelávania a prípravy uchádzačov o zamestnanie s cieľom zlepšiť ich možnosti na trhu práce a zlepšenie zamestnatelnosti skupín ohrozených sociálnym vylúčením.“

Celkovým cieľom je prostredníctvom programov vzdelávania a prípravy uľahčiť integráciu a reintegráciu uchádzačov o zamestnanie na trh práce. Tieto programy zohľadňujú súčasné požiadavky na zručnosti a kvalifikáciu zo strany zamestnávateľov, ako aj individuálne potreby uchádzačov o zamestnanie.

Európska únia v rámci podpory integrácie cudzincov z tretích krajín zaviedla schémy poskytovania grantov na realizáciu integračných aktivít. Rozhodnutím Európskeho parlamentu a Rady č. 2007/435/ES bol vytvorený **Európsky fond pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín**. Vznikol s cieľom podpory úsilia členských štátov EÚ umožňovať štátnym príslušníkom tretích krajín s rozdielnym ekonomickým, sociálnym, kultúrnym, náboženským, jazykovým a etnickým pôvodom splniť podmienky na udelenie pobytu a zjednodušiť ich integráciu do európskych spoločností. Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín v členských štátoch EÚ je kľúčovým prvkom pri presadzovaní hospodárskej a sociálnej súdržnosti, základného cieľa Spoločenstva. Rozhodnutie Rady zriadiť EIF sa uskutočnilo so zámerom prispieť k posilneniu priestoru slobody, bezpečnosti a k uplatňovaniu zásady solidarity medzi členskými štátmi.

V rámci Európskeho fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín sú na obdobie rokov 2007 – 2013 stanovené štyri strategické priority fondu:

- zavedenie „Spoločných základných zásad pre politiku integrácie prisťahovalcov v Európskej únii“ do praxe,
- vypracovanie ukazovateľov a metodík hodnotenia na posúdenie pokroku, úpravu politík a opatrení a uľahčenie koordinácie komparatívneho učenia,
- budovanie kapacít v rámci politiky, koordinácie a budovanie medzikultúrnych znalostí v členských štátoch na rôznych úrovniach a rezortoch vlády,
- výmenu skúseností, osvedčených postupov a informácií v oblasti integrácie medzi členskými štátmi.

Cieľom Európskeho fondu pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín je podporovať úsilie Slovenskej republiky umožňovať štátnym príslušníkom tretích krajín s rozdielnym ekonomickým, sociálnym, kultúrnym, náboženským, jazykovým a etnickým pôvodom splniť podmienky na udelenie pobytu a zjednodušiť ich integráciu do našej spoločnosti. Programy a projekty mimovládnych a medzivládnych organizácií, ktoré boli v prvom roku schvaľovania a implementácie v rámci národných aj individuálnych projektov EIF navrhnuté a odporúčané na schválenie, sú v súlade a plne korešpondujú s hlavnými úlohami Konceptie integrácie cudzincov v SR. Odbor migrácie a integrácie cudzincov MPSVR SR sa zúčastňoval pri ich schvaľovaní v rámci hodnotiacich komisií. MV SR ako zodpovedný orgán EIF a MPSVR SR ako konečný príjemca/hodnotiteľ a zároveň predkladateľ integračnej koncepcie v procese výberu, schvaľovania a implementácie projektov spolupracujú a budú spolupracovať v úzkej vzájomnej súčinnosti. Zároveň budú oba orgány štátnej správy spolupracovať so subjektmi (MVO, iné inštitúcie), ktoré budú jednotlivé projekty v rámci EIF realizovať.

8. Závěry, strategie a vize rozvoja migračnej a integračnej politiky SR

MPSVR SR predkladá „Koncepciu integrácie cudzincov v SR“ ako prvý pilotný dokument, ktorý sa v podmienkach SR komplexne zaoberá problematikou integrácie cudzincov. Integračnú politiku pritom v celoeurópskom ponímaní možno považovať za mimoriadne dôležitú súčasť migračnej politiky štátu a za jednu z prioritných oblastí politickej agendy Európskej komisie, ktorej význam bude narastať. Slovenská republika predkladá dokument k integrácii cudzincov s určitým časovým oneskorením, a to v období, keď členské štáty EÚ už venujú pozornosť rozpracovaniu alebo prehodnocovaniu existujúcich integračných politík.

Predkladateľ dokumentu verí, že napriek súčasnej nepriaznivej ekonomickej situácii a prioritnom dôraze na zamestnávanie domáceho obyvateľstva, myšlienka integrácie cudzincov získa plnú podporu a pochopenie na rôznych úrovniach a vyvolá tvorivú diskusiu. Migračná a integračná politika SR od vstupu do EÚ prechádzajú dynamickými zmenami. Predkladateľ od schválenia integračnej politiky očakáva následné posilnenie spolupráce relevantných inštitúcií migračného a integračného manažmentu, implementácie integračných nástrojov a opatrení, vytvorenie optimálnejšieho prostredia pre cudzincov žijúcich na území SR a vyvázenejšie plnenie medzinárodnoprávných záväzkov štátu v tejto oblasti. Zároveň v najbližších rokoch predpokladá aj finančné zabezpečenie prostriedkov na realizáciu ambicióznejších úloh a politík v oblasti integrácie cudzincov na celospoločenskej úrovni.

Slovensko sa závažnej úlohe integrácie cudzincov do spoločnosti ako členská krajina EÚ nevyhne. Ani súčasná ekonomická kríza príchod migrantov a potrebu ich integrácie nezastaví. Posilnenie integračných opatrení voči cudzincom, ktorí žijú v SR a prispievajú k rozvoju ekonomiky Slovenska, resp. príprava opatrení pre novo prichádzajúcich cudzincov v najbližších rokoch znamená zároveň prejavenie solidarity a súdržnosť krajiny voči cudzincom a preventívne pôsobenie proti javom, akými sú sociálna exklúzia a prípadná segregácia, resp. predchádzanie sociálnym nepokojom. Prijatie dokumentu v podmienkach SR sa očakáva ako jeden z primárnych predpokladov a atribútov úspešnej integrácie cudzincov do spoločnosti. Začiatok realizácie integračných opatrení bude absolútne nevyhnutný aj v kontexte prípravy **jednotnej európskej migračnej politiky**, ktorá sa má v najbližšom období prijať a schváliť na úrovni Európskej komisie. V súlade s Európskym paktom o prisťahovalectve a azyle, schválenom Európskou radou 15.10.2008, majú členské štáty klásť dôraz na rešpektovanie základných hodnôt, identít členských štátov a EÚ a realizovať ambiciózne integračné politiky.

Predpokladá sa pritom realizácia integračných opatrení na dvoch úrovniach, a to príprava imigrantov tak v krajine pôvodu, pred príchodom do hostiteľskej krajiny, ako aj ich následná integrácia po príchode do prijímajúcej krajiny.

Perspektívy úloh migračnej a integračnej politiky a ich priebežného zjednocovania s princípmi európskej migračnej a azylovej politiky budú predmetom ďalšieho rozpracovania a implementácie v rámci činnosti pripravovaného Naturalizačného a imigračného úradu SR, ktorý má byť zriadený po roku 2010.

Vízia Slovenska ako tradične tolerantnej a ústretovej krajiny do budúcnosti dáva predpoklad na vytvorenie a rozvoj interkultúrneho a internáboženského dialógu, ako aj pre akceptáciu vyššieho počtu cudzincov na území Slovenska. Dlhodobým optimálnym záujmom pritom je, aby cudzinci našli na našom území nový domov a vhodné podmienky pre svoju prácu a život ich rodín. V dlhodobejšom horizonte sa preto predkladateľ stavia za víziu tolerantnejšieho Slovenska ako modernej európskej krajiny fungujúcej na princípoch sociálnej inkľúzie a solidarity.

Časť II.

Prílohy:

Príloha č. 1

Spoločné základné princípy integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie (Common Basic Principles on Integration for Third countries Nationals in EU).

Na zasadnutí Európskej rady v Solúne v júni 2003 bola nastolená požiadavka o vytvorení koherentného európskeho rámca v EÚ pre rozvoj individuálnych integračných programov jednotlivých členských štátov EÚ. S cieľom posilniť tvorbu takýchto integračných politík, Rada rozhodla o vytvorení „**Spoločných základných princíпов integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie.**“

Spoločné základné princípy majú za cieľ pomôcť členským štátom pri formulovaní integračných politík a slúžiť ako referenčný základ realizácie a hodnotenia súčasných a budúcich integračných politík. Jedenásť princíпов je ďalej rozpracovaných v oznámení Komisie o spoločnom programe pre integráciu, ktorým sa predkladajú návrhy konkrétnych opatrení na uvedenie SZP do praxe. V oznámení sa navrhujú činnosti, ktoré sa majú realizovať na úrovni Európskej únie a na vnútroštátnej úrovni so zreteľom na súčasné rámce politiky Európskej únie.

Popri transpozícii a implementácii príslušných nástrojov práva Spoločenstva je nepretržité posilňovanie nástrojov spolupráce a výmeny informácií jedným zo základných prvkov rozvoja európskeho rámca pre integráciu Haagsky program pokrýva najmä tieto oblasti: základné práva a občianstvo, azyl a imigráciu, správu hraníc, integráciu, boj proti terorizmu a organizovanému zločinu, súdnu a policajnú spoluprácu, občianske právo. Následne 19. novembra 2004, Rada pre Spravodlivosť a vnútorné veci prijala nasledovné **spoločné základné princípy integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie:**

1. Integrácia je dynamický obojstranný proces vzájomného prispôsobovania sa imigrantov a domácich obyvateľov členských štátov
2. Integrácia je proces zahŕňajúci rešpektovanie základných hodnôt Európskej únie.
3. Zamestnanosť je kľúčová pre integračný proces a je základom pre účasť prisťahovalcov na rozvoji prijímajúcej spoločnosti, ako aj predpokladom toho, aby bol tento prínos prisťahovalcov pre spoločnosť viditeľný.
4. Základná znalosť jazyka prijímajúcej krajiny, vedomosti o jej histórii a inšti-

- túciach sú nevyhnutnou a podstatnou súčasťou integrácie prisťahovalca, a predpokladom jeho úspešnej integrácie.
5. Úsilie vzdelávať sa je kľúčové pre prípravu prisťahovalcov, a hlavne ich potomkov k tomu, aby boli úspešnejší a aktívnejšie prispievali k rozvoju prijímajúcej spoločnosti.
  6. Prístup imigrantov k inštitúciám, ako aj k súkromným a verejným tovarom a službám, na báze rovnosti a nediskriminácie, je základnou bázou pre lepšiu integráciu imigranta.
  7. Časté vzájomné kontakty prisťahovalcov a obyvateľov členských štátov a ich spolupráca sú základným mechanizmom pre integráciu. Spoločné verejné fóra, interkultúrny dialóg, vzdelávanie o otázkach imigrantov a imigrantských kultúrach, ako aj zlepšovanie životných podmienok imigrantov v mestských oblastiach zlepšujú vzájomné prepojenie medzi prisťahovalcami a obyvateľmi členských štátov.
  8. Uplatňovanie rozmanitosti a odlišnosti kultúr a náboženstiev je garantované Chartou základných práv a musí byť plne zaručené, ak dané praktiky nie sú v rozpore s nedotknuteľnými európskymi právami alebo vnútroštátnym právom.
  9. Účasť prisťahovalcov na demokratickom procese a tvorbe integračných politík a opatrení, osobitne na lokálnej úrovni, podporuje proces integrácie imigrantov.
  10. Možnosti presadzovania integračných politík a uplatňovania ich nástrojov vo všetkých príslušných portfóliách politiky, a to na úrovni vlád a verejných služieb, majú byť dôsledné zvážené v procese tvorby a uplatňovania týchto politík.
  11. Stanovenie jasných cieľov, indikátorov a hodnotiacich mechanizmov integračných politík je potrebný na prispôsobenie politiky, hodnotenie pokroku v integrácii ako aj pre účinnejšiu výmenu informácií o integračných politikách.

Príloha č. 2

Zoznam skratiek

ES	– Európske spoločenstvo
EHS	– Európske hospodárske spoločenstvo
EHP	– Európsky hospodársky priestor
MPSVR SR	– Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
ÚPSVAR	– Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
MEKOMIC	– Medzirezortná expertná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov pri MPSVR SR
MV SR	– Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
ÚHCP MV SR	– Úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
MF SR	– Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MZ SR	– Ministerstvo zdravotníctva SR
MK SR	– Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MVRR SR	– Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
MŠ SR	– Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
ÚJOP	– Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov
ZMOS	– Združenie miest a obcí Slovenska
ÚMS	– Únia miest Slovenska
AZZZ SR	– Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR
SZČO	– samostatne zárobkovo činné osoby
UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees)	– Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov
UNDP (United Nations Development Programme)	– Rozvojový program Organizácie Spojených národov
IOM (International Organization for Migration)	– Medzinárodná organizácia pre migráciu
MVO	– mimovládne organizácie
KIC	– Koncepcia integrácie cudzincov
EIF	– Európsky integračný fond
ESF	– Európsky sociálny fond
ERF	– Európsky fond pre utečencov
IFJ	– Medzinárodná federácia novinárov
EURES (European Employment Services)	– Európske služby zamestnanosti

Vysvetlenia základných pojmov

Pod pojmom „**migrácia**“ sa rozumie pohyb osôb, skupín alebo väčších celkov obyvateľov v geografickom a sociálnom priestore, spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta pobytu.

Pod pojmom „**migrant**“ sa na účel tejto koncepcie a v zmysle definície Organizácie Spojených národov rozumie osoba, ktorá z akýchkoľvek dôvodov zmenila krajinu svojho trvalého resp. obvyklého pobytu a zo svojej domovskej krajiny sa presťahovala do inej krajiny.

Pod pojmom „**imigrant**“ rozumieme pojem „**pristahovalec**“, t.j. migrant migrujúci na územie SR s úmyslom usadiť sa v SR tak ako je uvedené vyššie. Spoločné základné princípy integračnej politiky pristahovalcov v krajinách Európskej únie používajú uvedené pojmy ako synonymá.

Pojem „**cudzinec**“, a to aj vo význame „**cudzí štátny príslušník**“, je definovaný zákonom č. 48/2002 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona je cudzincom každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky. Uvedená definícia cudzinca tak zahŕňa aj občanov členských štátov EÚ, Európskeho hospodárskeho priestoru a Švajčiarskej konfederácie (spolu tiež „**občania EHP**“).

„**Štátnym príslušníkom tretej krajiny**“ sa na účely KIC rozumie každý cudzinec, ktorý nie je občanom EHP.

Pojmom „**azylant**“ sa označuje v slovenskom právnom poriadku cudzinec, ktorý splnil kritériá podľa Ženevského dohovoru o právnom postavení utečencov a zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle v znení neskorších predpisov, čím bol uznaný za utečenca a bola mu poskytnutá medzinárodná ochrana vo forme azylu.

„**Integráciou**“ sa v zmysle Spoločných základných princíпов integračnej politiky prisťahovalcov v krajinách Európskej únie rozumie dynamický obojstranný proces vzájomného prispôsobovania sa imigrantov a domácich obyvateľov členských štátov.

Pojem „**mimovládna organizácia**“ (ďalej len „**MVO**“) sa v tomto texte KIC používa na označenie neziskovej organizácie s právnou subjektivitou vytvorenej súkromnými osobami alebo organizáciami, ktoré sa nepodieľajú na vláde a ani vo vláde nemajú svojich zástupcov. Nakoľko pojem MVO nie je slovenským právnym poriadkom definovaný, bol v texte použitý ako pojem súhrnne označu-

júci mimovládne organizácie zriadené vo forme občianskeho združenia, nadácie alebo neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby.

Pod pojmom **subjekty územnej samosprávy** sa v zmysle Ústavy SR rozumejú obec a vyšší územný celok, ďalej podľa zákona č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov je vyšší územný celok samosprávny kraj. Podľa zákona SNR č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov je obcou aj mesto.